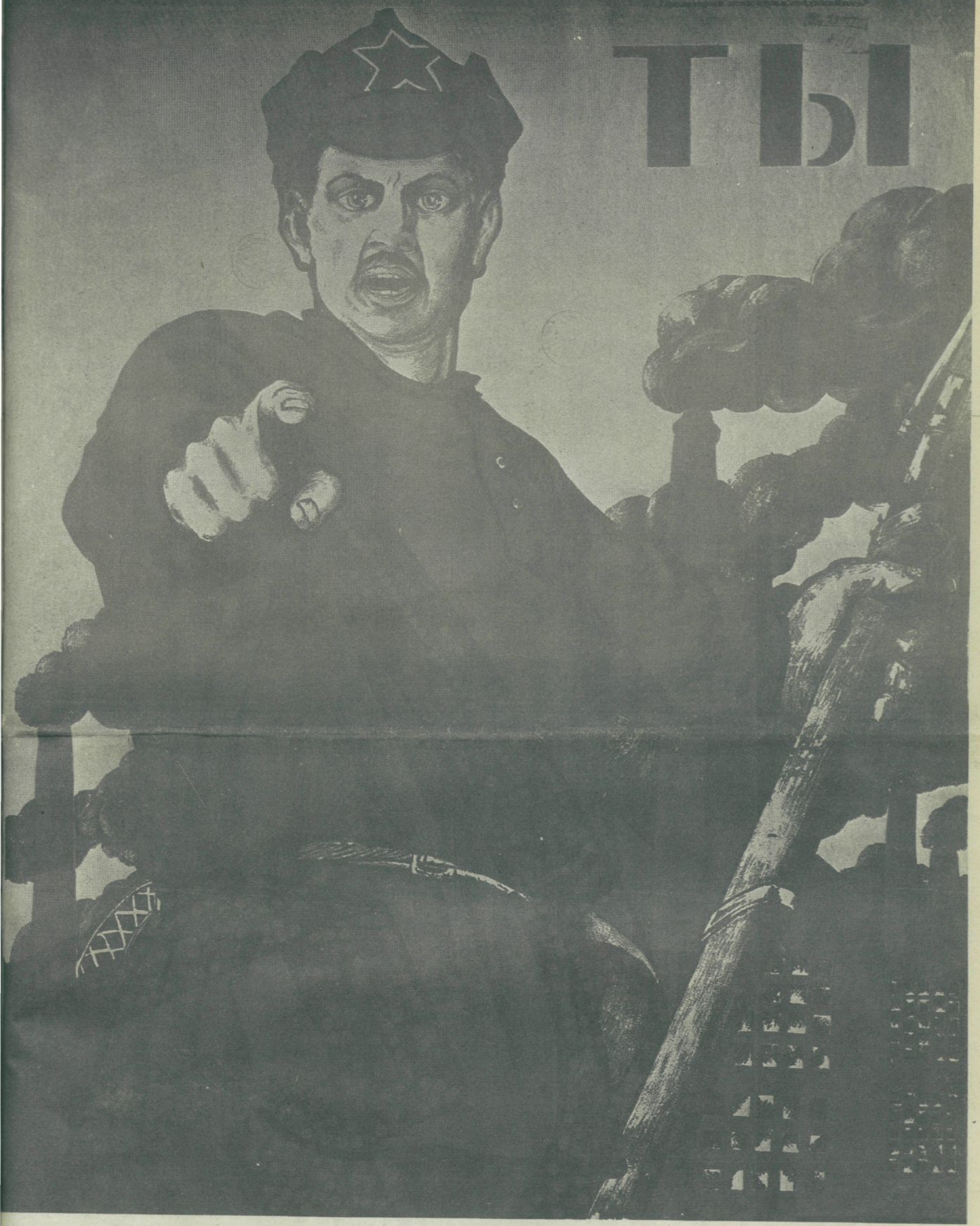

TBI

tribuna

STUDENTSKI ČASOPIS

ŠTEVILKA 15/16

CENA 60 DIN

ČETRTEK 23. 5. 1985

LETNIK 34

ANTI KRIVIC

Zadnje čase so vsi naši dnevnikarji in tednikarji polni prispevkov Matevža Krivica. Nekateri to počno prostovoljno, drugi pa ne preveč prostovoljno. Nekaterim zvišuje naklado, drugim pa spet maje tla pod nogami. Žal mi do sedaj nisimo bili deležni te časti, da bi prejeli kakšen njegov prispevek in tako smo ostali skoraj edini časopis na Slovenskem brez Matevža Krivica. Po začetnih pravniških zmagah je Matevžu Krivicu slava hitro naraščala. Za nekatere je postal mož, »ki si upa povedati vse«, za druge idejni vodja moderne slovenske opozicije, za tretje spretni manipulator s pravniškimi členi in dober retorik, četrti so na dan privlekli celo njegov rodovnik in računali korelacije Stalinovo klicko.

Kapo dol pred njegovo briljantno zmago proti »Trojnemu funkcionarju« in Sveti Trojici pri Delu, vendar pa se je pozneje njegov rajon razširil na vsa mogoča področja. Osnutek zakona o javnem obveščanju in informiranju, Dachauski procesi, Spomenka Hribar itd. Kaj pa je v tem slabega, bi se lahko nekdo vprašal, saj samo uresničuje vlogo resničnega samoupravljalca, ki aktivno sodeluje pri obravnavanju vseh družbeno pomembnih tem in pri tem postavlja vprašanja tako, kot si jih ni upal še nihče pred njim. Pa pojdemo lepo povrsti.

Danes več nobena oblast ne temelji zgolj na represiji. Vsaka oblast temelji na soglasnosti večine svojih podanikov, ki se jim ne vlada več z orožjem, temveč z ideologijo, ki jo inducirajo v njihovo zavest. Zavest posameznikov si umišlja, da je svoboda in da si je sama izbrala svojo oblast, ker je to pač bila trenutno najboljša izbira. Vsaka izbira pa v tem navidezno svobodnem svetu predpostavlja tudi navidezne alternative. Tako tudi oblast potrebuje svojo navidezno alternativo, rabi svojo opozicijo. Minili so tisti časi, ko so opozicijo preganjali. Danes jo je treba celo narediti, če je nimaš. **Oblast seskozi obstoj opozicije vedno znova potrjuje in opredeljuje. Opozicija je konstitutivni manko oblasti in obratno.** (Ker sem si termin »konstitutivni manko« sposodil pri svojem vrljem uredniku Andreju Klemencu, ki pa je že doživel nerazumevanje našega bralstva in ker zelo cenim bodočega sociologa Andraja Rusa, ki zahteva, da je treba najprej pojme, s katerimi operiramo, definirati, bom sedaj najprej pojasnil, kaj sem mislil z »konstitutivnim mankom«. Konstitutivni manko je nekaj, kar je zunaj določenega polja, vendar to isto polje bistveno determinira.)

Ravno tako kot oblasti ugaja, če njeni podaniki gredo rajši na nogometno tekmo kot pa na volišča in jih ob tem boli kurac za politiko, ji ugaja tudi, da ima opozicijo, saj njen obstoj dokazuje širino svobode in tako je dovoljenje za obstoj opozicije zgolj ideološki instrument.

Opozicija danes ni nekaj alternativnega, drugačnega od oblasti. Je zgolj nasprotnega značaja, je zgolj popačena slika z druge strani zrcala. Zamenjati se samo predznak. Levo za desno in obratno. Njena struktura je še vedno struktura oblasti. V določenih ideološko razvitih državah se sploh ne da ločiti opozicije od oblasti in obratno in vsaka sprememba na oblasti ne glede na predznak prinese zgolj demogoško spremembo forme.

Vsaka oblast se potrjuje in legitimira skozi borbo proti svojim sovražnikom. Če jih nima, si jih mora izmisliti, nekaj oblast brez sovražnikov v današnji obliki ne bi imela kaj početi, oziroma se ne bi mogla ideološko opravičevati, da brani interese in obstoječe družbene odnose svojih podanikov, saj jih v bistvu ne brani pred sovražniki, temveč brani, da bi množice postale resnični subjekt in s tem ne ščitijo njihove interese, temveč ohranjajo interese oblasti in vedno znova reproducirajo obstoječe družbene odnose. Opozicija je torej notranji sovražnik, ki ga je veliko lažje najti kot zunanjega, je biblijski JUDEŽ, je tisti konstituens, brez katerega bi oblast propadla.

Uspeh za oblast je, če si ustvari tako opozicijo, ki bo čim bolj odigrala svoje poslanstvo. Takšno opozicijo, ki bo trdno prepričana, da se bori za svoje ideale, ki so alternativni, drugačni od ideala oblasti, obenem pa bo počela ravno nasprotno, ponujala bo nasprotno in ne drugačne vzorce.

In kje je tu povezava z Matevžem Krivicem? Ravno tu! Matevž Krivic izpolnjuje ideološko vlogo opozicije. Njegova kritika je abstraktna, plava na površini in se dotika zgolj zunanjih pojavov, do vsebine, do korena pa se ne spusti. Ni radikalna in ravno zaradi tega ni sposobna zajeti množice. Kritika pa postane materialna sila šele ali brž, ko zajame množice. Vse do takrat pa je zgolj ideološka sila. Brž ko bi kritika Matevža Krivica postala materialna sila, bi se tudi spremenil jezik oblasti, saj je oblast sposobna ideologijo samo inducirati, ni se pa sposobna boriti z materialno silo množic in tudi če poseže po represiji, prej ali slej podleže, saj postane nelegitimna.

Ob naši zadnji letošnji številki se zavedam, da bo ta tekst doživel napade z vseh strani, tako s strani oblasti kot s strani kvazi opozicije, tako s strani odličevcev kot s strani džužišvigovcev. Vendar pa tekst ni bil mišljen kot osebni napad na Matevža Krivica, ali kot direktni napad na oblast oziroma na njeno preslikavo, opozicijo, temveč je bil poskus razgaljenja logike oblasti in ideologije.

ROBERT BOTTERI

Casopis studentov Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani I. izdaja UK ZSMS, Ljubljana. UREDNIŠTVO: Sašo Danev (v. d. gl. urednik), Andrej Klemenc (v. d. odg. urednik), Igor Lukšič, Robert Botteri, Jasmina Držanič. STALNI SODELAVCI: Gligor Atanasovski, Katarina Žumer, Mařinka Postrak, Stanislav Vidovič, Dušan Gerlica, Samo Škrbec. OBLIKOVANJE IN TEHNIČNA UREDITEV: Marnša Zorec. Distribucija: Zoran Thaler. Lektoriranje: Samo Koler. Naslov uredništva: Kersnikova 4, Ljubljana, telefon: 319-496. Izdajateljski svet: Ludvik Horvat (predsednik) Andrej Lukšič, Zoran Kariž, Aleš Kardelj, Bojan Klenovšek, Robert Škrj, Primož Hainz, Matjaž Jevnišek, Igor Lukšič, Robert Botteri, Jasmina Držanič. Tisk: Tiskarna Ljudska pravica. Priprava BEP Dnevnik. Naklada 5000 izvodov, cena posamezne številke je 35 din. Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št. 421-170, z dne 22. januarja 1973. Javni sestanki uredništva so ob ponedeljkih ob 18. uri. Uradne ure: vsak delavnik od 10. do 12. ure.

UVODNIK EKOLOŠKI PRILOGI:

JEDRSKEELEKTRARNE PRI NASIN ŽETEV NA TUJEM ZELJNIKU

Pred časom berem v Borbi pretresljivo resnico. Komentar energetskega razvojnega programa zrcali komedijanstvo in imbecilnost raznih napovedi. Vem, da je še leta 1979 neka sfera prognozirala nujnost postavitve vsaj 20 (dvajset) jedrskih central do leta 2000, sedaj pa se to delno anulirali v 4 (štiri). Čeprav ni verjeti režimskim konglomeratom, katerega mnenje prezentira ta Borba se rojeva v meni neka čustvena imaginacija. Točim krokodilje solze, hkrati pa ne vem, zakaj so krokodilje. Postavljam si možnost logičnega diskulža oblasti. Predsedstvo SFRJ se kot končna sekvenca odločanja postavlja na pozicijo odgovornega in tako bomo končno v morebitnosti spodrsjlaja naposled le vedeli čez kakšno desetletje, kdo nam je zasolil eksistenco. Izogibam se tendencioznosti in fatalizmu, mislim pa, da je povsem mogoče zavajajiti podrejenih energetikov z neko nuklearno eksotiko. Poskušati dopovedati sebi in vam vsem, da ta centralistični način graditve povzroča prekomerno zadolževanje na tujem. Petleten plan razvoja energetike vsebuje zelo jasn člen o neodvisnosti od tujih goriv, kamor, jasno, lahko poleg nafte, plina in koksja prištevamo tudi rumeno pogačo. Nekaj se sliši o bolj humani graditvi manjših energetskih objektov in mislim, da je to ena od realnih alternativ. Bodimo si na jasnem, da samo odplačevanje monolitnega agregata merila Šoštanj zahteva produkcijo in izvoz vse energije pol življenjske dobe, JE Krško pa sploh nikoli ne bo izplačljiva z lastno kapaciteto produkcije. Logika profita sili v progresistične težnje, za sabo pa vleče osnovo energije. Pri nas je to vse preveč problem oblasti oziroma njene dirke za pridobivanje določenega kapitala. Možna finančna akumulacija je možna le s soudeležbo tujih finančnih virov, tak način pa je tudi pripeljal državo v situacijo nekrofilске figuralko. Ustavitev lastnih projektov v smeri nuklearne je rezultat gon multinacionalk v manj razviti »nenuklearni« svet. M pa se delamo, da smo slepi za ta kapitalistični manevar.

»Delo« piše sfrizirano frazološko besediljenje o dolgoročnem načrtu za razvoj energetike in v kontekst postavlja zgolj informativno (nevtralnost lastnega statusa) naslednje, da je nujen enoten energetski koncept v smislu poenotenja jedrskega sistema. V razmerju do zgolj rešimske Borbe pa zavzame pozo informatorja. Vtis je, da je važno krepiiti moč razrahljane gospodarske situacije prav s konstituiranjem jedrske hrbtnjače. Vemo pa, kako nevralska je ta struktura. Prevladovanje lokalističnih interesov aplicira diferenciacijo in odtujenost, transcendento pa se odraža v federalističnem hiru.

Neaktivni kapital zmanjšuje profitno stopnjo, ekonomska kriza pa povzroči stampedo in internost. Več veljajo intenzivne tehnologije, ki porabijo ogromno energije, poleg tega pa brez lastne soudeležbe pri investiranju kupujejo energijo po nižjih cenah kot ostali porabniki. Če legitimiramo slovenske primere, se zazremo še v kruto resnico, da takšne tehnologije (Anhovo, Kidričevo, Ruše) polucijsko prispevajo delež, da mora ekologija prestopiti Rubikon in dvigniti glas, da opozori na to dvosmiselno negacijo humanitarnega socialističnega pristopa.

Teh nekaj pasusov, pobranih iz vsakdanje družbene prakse in neuravnoveženosti sklepanja o važnosti in dvoičnosti pripelje do sklepa, da je nekaj narobe. V povezavi sorodnimi oblikami dobimo vtis, da posameznik nima nobenega praktičnega vpliva na odločitev, kaj bodo postavili nekaj kilometrov od njega, ali kakšno vodo bo pil in kakšen zrak bo dihal. Sam sebi koplje jamo, ko nezainteresirano in monotonno »sodeluje« in združuje delo v za okolje škodljivih produkcijskih objektih. Idoktrinacija s posameznimi nerevolucionarnimi življenjskimi sekvencami, poleg tega pa poslabšanje socialnega položaja nujno napove primarni eksistenčni boj, šele z rešitvijo le-tega pa pomisli tudi na širše okolje, ki ga obkrožajo.

Uvodniško reklamiranje nima nobenega smisla. Če ga ima, je navzoč pri raznih interesantnih člankih, ki bolj ozko okarakterizirajo mišljeno sporočilo. Tega pa ta priloga in njen uvodnik ne nameravata sugerirati (usmerjeno sporočilo). Rad bi le odprl loputo informacij in pokazali tudi na drugo medialno zakulisje bolj dnevnih in bulvarskih »cajtngov«, kot je Tribuna. Oonašajo nam ortodoksko protijedrsko stališče, smiselnost tega pa je jasno. Majšmo, ne pa tudi nepremišljeno dovzetni za vplive. Nekateri simpatiziramo z Zelenimi, to pa ne pomeni nobenega protidržavnega mišljenja in smisla za pravno-kazensko represijo. Pogerstvo bolj etabliranih sproža navidezno samozavest in indiferentnost ter posmeh do zaletavosti in upornosti mladih. Verjetno pa občutijo tisto izvorno, da so v svoji komfortnosti ogroženi že samo zaradi počutja in zdravja. Prebuditi človeško ekološko zavest pa je prebuditi zaspale in odpreti »lovno sezono« na odgovorne za napake, ki nas prizadevajo. Med drugim pa je tudi to, ali bomo ob večerih brali ob luči novosti iz sveta, ali pa bomo samo ralmišljali o lepši prihodnosti. Za to pa imamo priložnost že zdaj, samo da zdaj lahko še ukrepamo, potem pa bomo lahko le podaniki.

DELA VSKI RAZRED GRE

V RAJ — a le če bo več in bolje delal

BOJKOT ŠE TRAJA

Vračali smo se z obiska pri tržaških Slovincih — komunistih. «Imate kaj za prijaviti?» je vprašal naš obmejni organ in ker nismo imeli nič, je zahteval, da odpremo prtlačnik. Pobrskal je po torbah in na dan privlekel belo knjižico. Z zanimanjem in sumom na obrazu ji jo je začel ogledovati in prelistavati. «Čuden naslov!» je nekam dvomeče izpod čela zagodrnjal in ne vedoče kaj storiti v rokah tehtal predzadnji produkt Krta. »KAPITAL IN DELO V SFRJ« izpod peresa Igorja Bavčarja, Sreča Kirna in Bojana Korsike. Šele ko je odkril izdajatelje (RK in UK ZSMS), je prenehal brskati po knjigi in nam razhlo zmeden dovolil, da odpeljemo naprej.

«Jugoslovanski bourgeois je ali birokrat ali tehokrat, je nekoč v Časopisu za kritiko znanosti, ki je bil poleg »TRIBUNE« matrica, v kateri so se razvijale genetske teoretske zasnove te knjige, zapisal I. Bavčar. Jugoslovanski socialistični ekonomist je ali dohodkaš ali profitaš, kakor so jugoslovanski sistemski teoretiki bodisi unitaristi bodisi federalisti. V praksi, kjer se vozljajo in cepijo vsi ti miselni elementi v neskončnem obsegu kombinacij in mutacij, ne pomaga noben, še tako virtuozen teoretski salto mortale, dokler se vrtimo v začaranem krogu fenomenologije nasprotnih polov in tem umislekom absolutnih nasprotij ne najdemo najmanjšega skupnega imenovalca, to pa pomeni v našem primeru problematizirati tisto osnovo, na katero, na katero pristaja jugoslovanski bourgeois v vseh svojih pojavnih oblikah kot na nekaj povsem neproblematičnega, če že ne kar harmoničnega. GRE ZA RAZMERJE MED SAMOUPRAVANJEM IN BLAGOVNO PRODUKCIJO.

Dodajte blagovni produkciji pridevnik samoupravna, »pa delovna sila ni več blago, temveč organizirana skupnost proizvajalcev, ki za svoje rezultate skupnega dela dobivajo pravično plačilo. Glavni motiv proizvodnje ni več gon po profitu, temveč ustvarjanje dohodka... Skratka, nasproti kapitalu stoji družbeni kapital, nasproti delovni sili združeni proizvajalec in nasproti dobičku dohodek.« (str. 8) Ko delavci vsaj tendenčno odločajo o celotni novo ustvarjeni vrednosti, kar je »razredno bistvo« delavskega samoupravljanja, kar naenkrat izginje vsa protislovja med delom in kapitalom, kot da to, da so delavci svoji lastni kapitalisti samo po sebi odpravljajo železni diktat zakona vrednosti in »njegovega edinega pravega otroka — kapitalistični način produkcije« in je »pravilno delovanje (zakona vrednosti) odvisno zgolj od sposobnosti, organiziranosti in pridnosti družbenih proizvajalcev.« (isto)

Praktične posledice predstav o blagovni proizvodnji, ki da ne formira družbenih odnosov, temveč je njena vsebina po socialističnih ekonomistih odvisna od značaja družbenih odnosov, le ti pa ustvarjeni v socialistični kuhinji državnih ukrepov, ki odpravljajo vse, od privatne lastnine (razumljene na državni edino možen način — kot prave kategorije), do na trgu ustvarjenega dohodka, ki »ni rezultat dela«?

«...v nekem smislu (bi) lahko govorili o dvojni duši tudi naših socialističnih blagovnih proizvajalcev...

Ta dvojnost je torej v tem, da bi delovne organizacije rade sprejele od bolj svobodnega gospodarskega sistema in širšega uveljavljanja zakona vrednosti samo tisto, kar je zanje ugodno, kar jim daje prednosti in večje koristi, tisto, kar pa je neugodno, kar je rizično in problematično pa naj vzame na svoja pleča socializem, to se pravi skupnost. Nehote in hote, nevede in vede teže torej k temu, da bi bili kot kupci čim bolj zaščiteni pred igro tržišča, plesom cen in zakonom vrednosti, hkrati pa bi hoteli in želeli kot prodajalci za svoje artikle neomejeno svobodno. Ni treba še posebej poudarjati, da je to idealistična konstrukcija, to je nekakšno hrepenenje po takem blagovnem gospodarstvu, ki ga ni in ga ne bo. To je utvara, ki ne upošteva neizprosne ekonomske logike blagovne proizvodnje in delovanja zakona vrednosti. (Stane Kavčič)

Ce je bilo Kavčiču jasno, da zakon vrednosti sam po sebi ruši vse telje po harmonični ekonomiji, so imele posledice, ki jih je iz tega potegnil, napačno perspektivo, s katere se je zdelo, da je komunizem samo notorična ideja brez kakršne koli materialne podlage. Če seveda ne razumeš blagovne produkcije zgodovinsko, kot procesa emancipacije menjave, ki kulminira z dominacijo kapitalističnega načina proizvodnje v svetovnem smislu, potem ti ostane na izbiri samo to, da kljub komunistični perspektivi zapletaš v njena protislovja, kot se je to (čeprav je treba pripomniti, da niti teoretsko niti praktično) to početje ni bilo neplodno, nasprotno, to je bil skrajni domet revolucionarne teorije s predpostavke da je blagovna produkcija nekaj neutralnega/zgodilo Kardelju, ali pa da s pozicije na videz nadzgodovinske racionalnosti, hladnosti »čistega računa pristanemo na to, da je svet blag pač najboljši izmed možnih. Čeprav je sama prav tako šele rezultat procesa, ki ga po svoji formi ne more zapopasti drugače, kot da ga proglasi za večnega.

Marx je v predgovoru h Kapitalu lepo razložil, da se metoda razlage mora ločiti od metode raziskovanja, in da je potemtakem kapitalistično družbo nujno treba razumeti z njene celične, t. j., blagovne forme v kateri se skrivajo genetske zasnove družbenih protislovij vseh sodobnih družb. Če so jugoslovanski komunisti »napačno brali« Kapital in na osnovi dejstva, da Marx obravnava v prvem razdelku blago na videz ločeno od kapitalističnega načina proizvodnje, je to predvsem davek času in ne miselna nesposobnost teoretikov, še manj pa zavestna apologija novih družbenih razmer, ki so nastale po revoluciji. Istočasno je seveda treba dodati, da je današnje pristanje na neproblematičnost »socialistične samoupravne blagovne proizvodnje«, skupaj z vsem praznim prežvekanjem Kardelja, izraz najbolj apologetskih interesov jugoslovanskega bourgeois, ki z maniro »dobrih namenov« moralizirajočega filistra zakriva, da misli predvsem z želodcem in ne z glavo.

Analiza celotnega gibanja kapitala v jugoslovanski družbi pokaže permanentno gospodarstvo birokracije kot frakcije kapitala (in ne zgolj smopašne in samouvoljne uradniške kaste), ki nadzoruje celotno gibanje nove nastale vrednosti. Oblike kontrole birokracije nad produkcijo se z razvojem blagovne produkcije menjajo, od direktnega poseganja v neposredno proizvodnjo v času revolucionarnega etatizma, ko se je zdelo, da je blagovna proizvodnja ukinjena, do ponovne rehabilitacije blagovne proizvodnje kot rezultata konflikta med delavskim razredom in birokracijo, koncepcije samostojnosti podjetij, ki z »indijanskim poletjem« tehokracije v 60-ih letih skorajda zlomi birokratsko nadoblast, do zakrite, nič več neposredne eskalacije birokracije, ki na videz velikodušno prepušča podjetjem samoupravljanje, medtem ko njena nevidna roka preko kreditne in emisijske politike obvladuje temeljne mehanizme koncentracije kapitala in preko njih dejansko možnost samoupravljanja. Konflikt, razredno nasprotje med kapitalom in delom se sicer lahko in se iz revolucionarne perspektive tudi mora dogajati pod kontrolo delavcev, toda to niti najmanj ne pomeni, da gre za pozitivno, harmonično razmerje. Ravno obratno, gre za antagonizem, v katerem se delavci kot sami svoji kapitalisti borijo proti sebi kot delavcem s tem, da se borijo proti delu.

NAJMANJŠI SKUPNI IMENOVALEC MISELNI NASPROTJEM V JUGOSLOVANSKI DRUŽBI JE TAKO NAJDEN V ANALIZI ODNOSOV DELA IN KAPITALA OZIROMA V ANALIZI AKUMULACIJE IN CENTRALIZACIJE KAPITALA PO JUGOSLOVANSKO: Čeprav je knjiga KAPITAL IN DELO V SFRJ ne samo »poskus kritičnega prevrednotenja temeljev politične ekonomije socializma temveč tudi orožje, ki ni namenjeno samo hladnosti spoznavanja obstoječega, temveč predvsem strasti po njegovem spreminjanju. Ta strast pa lahko plamti le, če se ne zadovolji z doseženim, kajti v konkretnih družbenih spopadih je poznavanje najmanjšega skupnega imenovalca nujno, ne pa tudi zadostno.

A. K.

Prič v mojem štiri letnem študiju na fakulteti so se študenti Univerze »Edvard Kardelj« tako močno razburili. Temu ni vzrok samo pomlad, ampak nekaj veliko bolj pomembnega. Bojkot in beseda bojkot so postali del vsakdanje komunikacije med študenti in tudi ostalimi.

Ali bo s tem, kar se je začelo, ali bo bojkot prinesel kaj novega. Upam, da ne bo v stilu predgovora: »Tresla se je gora, rodila se je miš«. Čas je gotovo primeren za spremembe. Kakšne, v kolikšnem obsegu in od kod se bo začelo? Ni enostavno odgovoriti na to, kaj šele narediti. Študenti so povedali kaj hočejo, ostali pa so s tem strinjali.

Hočemo sistemsko ureditev položaja študentov! Pri tem seveda ni enostavno prevesti v številke količino in konkretne rešitve. Veliko predlogov je bilo, kako naj bi bil videti »urejen položaj študentov«. V Sloveniji se je to reševalo s štipendisko, politiko, v drugih republikah pa s politiko subvencij prehrane in stanarin. Parola študent naj bo študent se lepo sliši. Ideja, da bi študentsko populacijo obravnavala kot homogeno in zunaj družbe in družbene stratifikacije, kot prosto lebdečo družbeno kategorijo, je privlačna, pa nič več kot to. Ta ideja, ki sploh ni nova, lahko vodi v demagogijo in usmeri boj študentov v napačno smeri. Zasovana na lažni revolucionarni gorečnosti še bolj »filantropskih reformatorjev in revolucionarjev« naredi lahko veliko škode, ne da bi kaj koristnega prinesla.

Veliko se je s študentskim bojkotom premaknilo. Številne politične strukture so bile zmedene in presenečene nad tem, kaj se dogaja s študenti. Vsi pa so to akcijo podprli. Kaj pa so drugega imeli na izbiro! Pokazalo se je, zanje je bila podpora bojkotu edina možna izbira.

Nekateri mladinski funkcionarji so počasi začeli govoriti, da ne vidijo smisel nadaljevati bojkot. Po njihovih merilih seveda sploh ni bil potreben.

Slišati je bilo pripombe, da način reagiranja ni primeren. Kako naj bi se drugače reagiralo, če so mladinski forumi več let v našem imenu izpostavljali te probleme brez haska.

Dosegli smo enotno akcijo študentov in vsak študent mora pokazati v tem trenutku svojo solidarnost do konca, do končnega rezultata. Samo tako bo cela akcija uspela in prinesla tiste rezultate, ki so bili postavljeni kot cilj.

Kritike tej akciji so bile v glavnem obrobne in parcialne. Vprašanja so okoli enotnega nastopa študentov. Študenti so preko OO ZSMS podprli akcijo in se aktivno vključili z bojkotom študentskih menzah. Akciji bojkota stanarin je sledil tudi bojkot prehrane, ki še traja. Ohraniti moramo enotnost. Vse razlike in nasprotja med različnimi frakcijami v študentskem vodstvu morajo biti premagane in postavljene v drugi plan. Če študenti nismo enotni, potem veliko težje dosežemo tisto, kar zahtevamo. Vsi, ki mislijo, da imajo samo oni prav in da so samo njihove ideje pravilne zelo ozko gledajo na akcijo. Svoboda je misliti drugače in če mi sami tega ne dopuščamo v lastnih vrstah, potem ne moremo zahtevati tega od drugih. Vsakršno liderstvo in nedemokratičnost lahko pripelje do razkola znotraj akcije. Tega pa si nihče od študentov, ki res podpira bojkot, zagotovo ne želi. Zakaj bi se potem za to boril? Študenti so odgovorno in pametno vodili celo akcijo. Velikih incidentov ni bilo. Tisti, ki so poskušali drugače misleče etiketirati in »zatreti«, so dobili ustrezno lekcijo, ki naj jim bo dobra šola za prihodnost. Če se bomo proti dezinformacijam in nedemokratičnim elementom v družbi, moramo najprej v lastnih vrstah odstranjevati takoj prakso. Isti ljudje, ki so kritizirali družbeno prakso zaradi njenih »umazanih metod«, hkrati uporabljajo te »metode« v svojem delovanju. Pokazalo se je, da je praksa tistih, ki so pretendirali na revolucionarnost veliko bolj reakcionarna od tiste, prakse, ki so jo obsojali. Potrdili so, da majo veliko domišljije v negativnem pogledu.

Slišati je bilo, da bo bojkot razrešen po uradni poti s klicanjem porokov. Delegatska konferenca (9. 5. 1985) je opozorila, da s takimi grožnjami ne bodo nič dosegli. Nespametno je reševati to problematiko na represiven način, ker to bi pomenilo radikaliziranje cele akcije. Upam, da politične strukture nočejo in niso pripravljene dopustiti takšnega razpleta bojkota. Cilj takšnih groženj je verjetno vnašanje strahu med študente. Izkaže pa se, da grožnje delujejo kot integracijski faktor znotraj študentskih vrst. Kaj pa se je doseglo z bojkotom?

Kot prvo se bo uresničila zahteva po za odcepitev ŠS od ŠC. To je načrtovano za konec maja. Komisija pri Univerzitetnem svetu bo podala rezultate raziskave o socialni sestavi študentov na ljubljanski Univerzi. Formirana je komisija, skupina, ki bo raziskala finančno poslovanje študentske menze. Delegatska konferenca je postala javna tribuna bojkota. Tu so predstavniki študentov zastopali in konfrontirali svoja mišljenja. Odvečna so razmišljanja o neučinkovitosti tega telesa domaške samouprave. Tudi tisti, ki so imeli predsodke ali slabo mišljenje o delegatski konferenci redno sodelujejo pri njenem delu. Samo javno delo in demokratičnost v vodenju akcije lahko omogočajo povezano vodstvo bojkota s študenti. S tem se ohranja in neguje demokratičnost celotne akcije in onemogoča politikanstvo. Ne vidim razlogov, zakaj se cela akcija ne bi dala voditi preko delegatske konference.

Informiranje Ob bojkotu se je poleg resničnih informacij širilo veliko dezinformacij in polresnic. Bilo je ugotovljeno, da vsi študenti niso najbolje informirani o dogodkih. Glavni informatorji študentov v ŠC so bili predstavniki v delegatski konferenci. Na zborih stanovalec so ohranjali stik s študenti. Veliko vlogo v informiranju je odigral in jo še ima Radio Student. Tudi njegove strani so bile nekajkrat objavljene informacije, ki so vnesle zmedo med študente. Tako na nekem plakatu v domu FSPN piše (z malimi črkami) »Ne nasedajte raznim glasovom Radia Ljubljana (dopisano) tudi Radia Student. Delegatska konferenca je zahtevala opravičilo za neko dezinformacijo RŠ. Nasploh se v informacijah določenih poročevalcev opaža neobjektivnost in »strankarska« obarvanost nekaterih novic. Verjetno tem poročevalcem ne bi škodovala kakšna lekcija o objektivnosti pri obveščanju javnosti. Zaradi problema obveščanja so na Delegatski konferenci ustanovili Odbor za informiranje, ki skrbi za objektivnejše informiranje.

O bojkotu je pisala tudi Mladina. V Delu je bilo veliko člankov, dokaj objektivnih. RTV je tudi podala dosti informacij.

O bojkotu ljubljanskih študentov so pisali tudi časopisi v drugih republikah. Tako članke o bojkotu beremo v Ninu, Intervjuju, Politiki, Večernjih novostih, Danasu itd.

G-A

LETOŠNJI SPERANSOVI NAGRAJENCI

UNIVERZA EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI
Marksistični center
61000 Ljubljana
Trg osvoboditve 11
Telefon (061) 331 611 n. c.
(061) 331 728

Št.:
Datum:

Program slavnostne seje sveta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani na dan poimenovanja univerze po Edvardu Kardelju je bil letos razširjen in bogatejši — predstojnik Marksističnega centra Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani je po sklepu sveta Marksističnega centra Univerze prvič podelil Speransove nagrade za študente dodiplomskega in podiplomskega študija Univerze Edvarda Kardelja. Nagrade, ustanovljene lani, pomenijo priznanje znanstveno-raziskovalnemu delu študentov dodiplomskega in podiplomskega študija, ki prispeva k uveljavljanju ustvarjalnega marksističnega pristopa v raziskovanju znanstvenih problemov v različnih znanstvenih disciplinah.

Pred podelitvijo je predstojnik Marksističnega centra Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, prof. dr. Boržidar Debenjak, nagovoril univerzitetni svet:

Ko je pred dobrim letom dni Marksistični center univerze razpisal prvi natečaj za Speransove nagrade, je s tem hotel še posebej podpreti ustvarjalno vključevanje študentov v marksistične razsežnosti tokove in v marksistično zasnovano empirično raziskovanje. Izhodišče mu pri tem ni bilo kakšno ozko doktrinaro pojmovanje marksizma, temveč ravno širina in odprtost raziskujočega marksizma, ne torej ponavljanje in po črki obnavljanje znanega, temveč predvsem korak v neznanu, odkrivanje novega in ustvarjalni preskus znanega in podedovanega. V poimenovanju nagrade smo posegli po imenu, s katerim je Edvard Kardelj temeljno posegel v diskusijo o slovenski zgodovini in kulturi, po psevdonimu Sperans ali »tisti, ki upa«, in jemu to ime kot simbol, zakaj upanje je ena temeljnih razsežnosti, s katerimi je prihodnost navzoča v zdajšnjosti, marksizem pa je bil in ostaja teorija, ki v sebi nosi to upanje in razkriva poti in smeri njegovega udejanjenja. Edvard Kardelj je z inovativno svežino posegel v razpravo o najbolj perečih vprašanjih že v življenjski dobi naših današnjih nagrajencev iz študentskih vrst, takrat še pod drugim psevdonimom, ki je do konca svojih dni ohranjal v svojih delih združitev obeh značilnosti, ki jih je Karl Marx dodelil teoriji delavskega gibanja: »duh posploševanja« in pa »revolucionarno starost«. Pred desetimi leti je te značilnosti marksizma briljantno in programatsko jasno strnil v svojem govoru **Revolucionarna praksa in marksistično izobraževanje**. Gibanju ni nič bolj nevarno kot brezglavi pragmatizem, ki ne vidi poti in cilja, toda teorija postane jalova, če v odporu do pragmatizma abstrahira od prakse. Brez revolucionarne teorije ni revolucionarnega gibanja in obratno.

Ko smo se torej odločili za razpis Speransovih nagrad, smo z njimi hoteli predvsem podpreti napore mladih, raziskujočih, ki so kategorialni aparat marksizma preskusili na novi snovi. Njihovim delom nismo postavili nedosgljivega zgleada, da bi se morala kosati s teoretskimi prodori mladega Kardelja ali mladega Kidriča, ki so bili mogoči samo v izjemni situaciji, ko je komunistična mladina morala vzeti nase breme, ki bi bilo v količnik normalnejši situaciji porazdeljeno na vse generacije. Postavili pa smo jim zahteve, da morajo biti v celoti ali skorajšano objavljiva v strokovnem ali znanstvenem tisku. Ali predlagana dela ustrezajo tem kriterijem, so ugotovljale recenzije kvalificiranih recenzentov s strokovnim ugledom in znanstvenim nazivom, pri čemer je bil vsak od recenzentov strokovnjak, ki ni sodeloval pri predlaganju del za nagrado. Kjer sta recenzenta soglasno predlagala nagrado, je bila nagrada tudi sprejeta na Svetu Marksističnega centra univerze. In to so trije letošnji nagrajenci:

DANICA MARIČ, diplomantka FSPN je dobila Speransovo nagrado za leto 1985 za delo **PROBLEMI ŠTUDENTOV IZ DRŽAV V RAZVOJU MED ŠTUDIJE V SLOVENIJI** v katerem sistematično, akribično, inovativno in interdisciplinarno obravnava čedalje pomembnejši migracijski pojav, razpet med prenos paketa ne le tehnoloških izkušenj in beg možganov. Uspešna operacionalizacija instrumentarija migracijskih raziskovanj, socioloških konceptov od adaptacije do akulturacije, je rezultirala v globljih spoznanjih o družbeni fenomenologiji bivanja tujih študentov pri nas. Soočanje faktilnega stanja s teoretičnimi spoznanji se izteče v kritičnost do obstoječe prakse stikov s tujimi študenti pri nas, kar potrjuje začetno tezo, da so problemi, s katerimi se srečujejo tuji študentje v bistvu naši lastni družbeni problemi. Takšna tematizacija razodena napreden, angažiran pristop k raziskovalnemu delu.

BLANKA POKERŠNIK, diplomantka FSPN, je dobila Speransovo nagrado za leto 1985 za delo **ZAVEST KOT ENA OD DOLOČILNIC PROCESOV ŽENSKEMANICIPACIJE** v katerem je pravilno predelila aktualnost in pomen procesov emancipacije ženske v okviru boja za nadaljnji razvoj socialističnega samoupravljanja, saj emancipacijo ženske dosledno umešča v boj za to, da bo delavski razred dejanski gospodar pogojev in sadov svojega dela. Z dobro izbranimi dokazi logično gradi obrambo postavljene teze, daje zavest eden od dejavnikov procesov emancipacije ženske ne da bi pri tem njeno vlogo absolutizirala, marveč jo postavlja v širši zgodovinski in družbeni okvir. Takšno pojmovanje pomena zavesti, rezultat doslednega uveljavljanja raziskovalne metodologije, se izteče v kritičnost do stanja na področju spreminjanja zavesti o odgovornosti za uresničevanje enakopravnih odnosov med ljudmi in spoloma, ki izpričuje napreden, angažiran pristop k raziskovalnemu delu.

ŠTUDENTSKI RAZISKOVALNI TABOR ZGORNJA SAVINJSKA DOLINA LUČE 83 je dobil Speransovo nagrado za leto 1985 za **ZBORNIK POROČIL DELOVNIH SKUPIN** katerega tema **OHRANJANJE VIŠINSKIH IN HRIBOVSKIH KMETIJ V ZGORNJI SAVINJSKI DOLINI** je utemeljena s strateškim pomenom poseljenosti mejnega in hkrati hribovskega oz.

gorskega območja. Zato je delo tabora temeljilo na hipotezi, da takšno, za življenje in delo manj ugodno območje, lahko ostane poseljeno, če sta zadovoljena najmanj dva pogoja: možnosti ustvarjanja dohodka in zadovoljevanje socialnih potreb, med katerimi so na takšnih območjih najbolj deficitne možnosti ustvarjanja družine in stiki med ljudmi. Oba vidika dela in življenja pa je možno zagotoviti in razvijati samo ob upoštevanju naravnih danosti in ob racionalnem gospodarjenju z njimi. Zato so udeleženci tabora v naprej opredelili naslednje problemske sklope, ob katerih so se oblikovale delovne skupine:

- kmetijstvo in gozdarstvo
- dopolnilne dejavnosti
- energetika
- prebivalstvo
- infrastruktura
- urejanje prostora in varstvo okolja.

Za obvladovanje zastavljenega problema (ohranjanje živosti višinskih in hribovskih kmetij) je odločilnega pomena razpolaganje s potrebnimi podatki oz. poznavanje raziskovalne tematike. Zato je zbiranje ustreznih podatkov predstavljalo prvo fazo raziskovalnega dela. Tej je sledilo spoznanje, da je rešitev zastavljenega problema uresničljiva šele ob upoštevanju zakonitosti in interesov, ki se pojavljajo v preučevanem prostoru. Samo njihovo ovrednotenje in usklajitev lahko vodi do celovitega razvoja območja: K takšnemu delu pa je potreben interdisciplinarni pristop.

Raziskovalnim skupinam je v okviru tabora uspelo navezati delovne stike med različnimi strokami, ki so obravnavale raziskovalni problem in ob tem spoznavati konkreten problem v času in prostoru. Zabeležili so učinke dolgoročnih in tekočih ukrepov

gospodarjenja s proučevanim prostorom in ob tem razvijali svoje mišljenje. Tehtali so tehnološke odločitve in tiste, ki vplivajo na kvaliteto življenja v socialno-sociološkem smislu. Ugotovili so, da so te bistvene pomena za živost nekega območja.

Delo v taboru je pokazalo, da obsežni redni študijski program s teoretičnim in praktičnim programom zagnanemu posamezniku in ekipi še dopuščajo voljo in čas za temeljitejšo poseganje v strokovno problematiko. Take aktivnosti redne programe utrjujejo, preverjajo dosežena znanja in v živem spopadu s problemi prostora in časa pospešujejo strokovno rast. Posebne priznanja pa je vredna zasnova tabora, ki je odklonila enostranskost manodisciplinarnega pristopa in odprla vrata interdisciplinarnosti in s tem objektivizaciji, ki prenese neprimerno več kritičnosti in daje široke možnosti usklajenega delovanja različnih strok v iskanju optimalnih rešitev empiričnih raziskovalnih problemov.

Dve publikaciji, številne razstave ter okrogla miza o raziskovalni dejavnosti študentov v Cankarjevem domu ne kažejo le uspehov obeh taborov in izjemno prizadevnega ter učinkovitega Veljka Žviplja, temveč opozarjajo na potrebo študentov po takšnem delu tudi v prihodnje. Raziskovalni tabori, v katerih se sročajo ustvarjalni in delovni potenciali študentov, morajo postati sestavni del izobraževanja in vzgajanja za delo in samoupravljanje študentov naše univerze.

Obenem je predstojnik razglasil, da je odprt natečaj za Speransove nagrade 1986 in pozval študente na dodiplomske in podiplomske študije, njihove učitelje in marksistične centre vseh članic Univerze Edvarda Kardelja k sodelovanju.

RAZPIS SPERANSOVH NAGRAD

Svet Marksističnega centra Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani razpisuje na podlagi Sklepa o ustanovitvi Speransovih nagrad za študente dodiplomskega in podiplomskega študija Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani in Pravilnika o podeljevanju Speransovih nagrad študentom dodiplomskega in podiplomskega študija Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani

Speransove nagrade za leto 1986

Speransove nagrade se podeljujejo študentom dodiplomskega in podiplomskega študija Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani za raziskovalna dela, ki pomenijo vrhunske študijske dosežke.

Glede tem ni omejitev. Upoštevana bodo vsa dela, ki bodo izpolnjevala pogoje po Pravilniku o podeljevanju Speransovih nagrad študentom dodiplomskega in podiplomskega študija Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani:

- izvirnost,
- inovativnost, empirična ali teoretska raziskovalnost,
- uveljavljanje marksističnega pristopa v raziskovanju strokovnih problemov
- objavljenost v celoti ali skrajšano v strokovnem ali znanstvenem tisku.

Člani sveta Marksističnega centra Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, člani Marksističnih centrov na posameznih visokošolskih delovnih in temeljnih organizacijah in visokošolski učitelji predložijo dela v tehnično korektni obliki (VDO, naslov dela, ime in priimek avtorja, kraj in letnica, povzetek v slovenskem jeziku) najpozneje do 15. 1. 1986 svetu Marksističnega centra Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

Svet Marksističnega centra Univerze Edvarda Kardelja bo za vsako predloženo delo imenoval dva recenzenta (mentor ne more biti recenzent). Na podlagi pisnih ocen recenzentov bo svet dokončno sklepal o številu nagrajenih del.

Nagrade bodo vročene na slavnosti seji sveta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani na dan Univerze, 18. aprila 1986.

V Ljubljani, 18. aprila 1985

Predsednik sveta
Marksističnega centra
Univerze Edvarda Kardelja
mag. Lev Kreft

Predstojnik
Marksističnega centra
Univerze Edvarda Kardelja
dr. Božidar Debenjak

DELA, KI SO PRIŠLA V OŽJI IZBOR ZA SPERANSOVO NAGrado		OČENJEVALCA
NASLOV	AVTOR	
Luporinijevo pojmovanje marksizma s posebnim ozidom na odnos Hegel-Marx	Sonja Kranjčec, FF	prof. dr. Valentin Kalan doc. dr. Leo Šešerko
Vloga in pomen kvalitete znanja v procesu človekove aktivnosti	Vinko Kraji, FF	doc. dr. Valter Motan dr. Darko Šrajn
Problemi študentov iz držav v razvoju med študijem v Sloveniji	Danica Marič, FSPN	dr. Silva Mežnarčič prof. dr. Rudi Rizman
Zavest kot ena od določilnic ženske emancipacije	Blanka Pokeršnik, FSPN	doc. dr. Ludvik Horvat Zoran Tomič
Geneza prostorskih organizmov	Marko Krumberger, FAGG	dr. Peter Krečič doc. dr. Braco Rotar
Zbornik poročil delovnih skupin študentskega raziskovalnega tabora Zgornja Savinjska dolina 1983	priloženo prof. dr. France Mengušar	prof. dr. Ana Barbič

ZAKLJUČKI
RAZPRAVE NA
OKROGLI MIZI
SOCIALIZEM IN
SVOBODA GOVORA

RONNIJEV GREH Z OČIŠČENJE

TO NI POROČILO S FP NIADJE

Stolpce svetovnega tiska so v začetku maja pretresala vprašanja: KAJ JE REAGANA GNALO V BITBURG? KOMU SE JE REAGAN POKLONIL V BITBURGU? JE »SPRAVA V BITBURGU POLITIČNA RAČUNICA ALI TUDI NEKAJ DRUGEGA?

V nasprotju z režimskim tiskom, ki glasno na ves glas vréči o »Reaganovi poklonitvi nacistom«, »spravi s fašizmom« itd., menimo, da tu Reaganu ni šlo za nobene politične dimenzije in računice, ampak za neko občečloveško, ontološko dimenzijo in račun storiti, da je to dejanje, ki ga je Reagan kot človek moral enostavno moral vzeti nase. Zato nam je uspelo, da je ameriški predsednik osebno odgovoril na vprašanje v zvezi s to njegovo razpito odločitvijo.

Vprašanje: Gospod predsednik, v javnosti velja prepričanje, da je ideja o obisku bitburškega pokopališča pravzaprav zrasla zelniku kancelarja KOHLA in da gre potemtakem za neko simbolično dejanje politične sprave in enotnosti med zahodnimi zavezniki? Nam pa je prišlo na uho, da gre pravzaprav za več oseben, globokočloveški dejanje?

REAGAN: Mislim, da je že čas, da prenehamo barantati z mrtvi. V resnici to samo koristi Rusom, ki bodo pod plaščem zmage nad imperializem. Moj obisk bitburškega pokopališča in prikrivali svoj vilno ugovorili. Je javnosti napačno interpretirati to simbolično politično dejanje, da je zato dovolj trdo, da ne potrebuje potrditve z nekimi spominskimi dejanji. Obramba sodbostje temelji na obramba človekovega dostojanstva, njegovega smrti kot človeka in je tako tudi obramba tragike njegove smrti v imenu neke ideje. In to ves čas počno Rusi, ko propagandno sredstvo ideologije? političnim špekulantom barantanja z mrtvimi in ponovno ideje? Vprašanje: Če dovolite, gospod predsednik, da ponovno drugi del vprašanja. Kaj vas je pravzaprav inspiriralo za to vaše humano dejanje? REAGAN: FBI mi je posredovala prevod drobne knjžice, ki je čepav neobjavljena, v eni izmed komunističnih ideologij. Pred polemike, ker je v nasprotju s komunistično ideologijo, ki vidi v človeku le orodje Zgodovine, afirmirale tragičnost človeškega. Pred mano je postavila vprašanje: Kako vzeti nase morijo druge svetovne vojne kot človeško dejanje? Kako jo dopustiti kot človeško? Šele ob soočenju s to knjžico sem se zavedel vse tragičnosti človeka kot človeka, šele tedaj sem mi je vprašanje: Kako vzeti njihov dejanj? Šele ljudje in postavilo se mi je vprašanje: Kako razložiti ljudi od njihovih del, kot človeško krivdo, kako razločevati ljudi od njihovih del in nekaj tedaj sem spoznal v smrti temeljno določilo človeške svobode in nekaj kot božji glas me je na-govorilo, da moram obiskati kraj, kjer se smrt ne bo izbrljala v ideološko ločevanje, temveč bo mesto očiščenja človeškega.

V svoji celotni turneji po Z. Evropi je predsednik z ognjevitostjo, ki je presenetila celo njegove najbližje sodelavce govoril o ne-razločljivosti svobode in o temeljni vrednoti obrambe te svobode, kajti le ta svoboda, ki je tudi svoboda podjetništva, lahko zagotovi nova delovna mesta in razreši ontični problem zaposlitve. Ze slišimo zlobne glasove vulgarnih materialistov, ki bodo predsednikov žar razlagali z njegovo igralsko preteklostjo. Toda ali ga ne gre pripisati resničnemu očiščenju, ki ga je predsednik doživel v Bitburgu?

Udeleženci te okrogle mize smo kritično razpravljali o vprašanju svobode misli in izražanja v pogojih naše sodobne stvarnosti, predvsem o problemih idejnega orožja, s katerim se v idejnopolitični borbi brani samoupravni socializem. Zdi se nam nujno potrebno, da se na napade na našo družbeno-politično ureditev odgovorimo z idejnimi sredstvi, predvsem s kritično politično analizo družbenih pogojev, ki med drugim proizvajajo tudi te ideje in razkrivanjem konkretnih političnih interesov, ki se skrivajo za občimi frazami o svobodi, demokraciji...

Orodje tega obračuna mora biti predvsem kritični tisk, ki se ne sme bati izpostavljati kontradiktorne teze, s katerimi mora obračunati brez frazeologije in etiketiranja. Prav tako obsojamo način pisanja, ki v primeru različnih sodnih procesov in podobno, preudicira krivdo obtoženih, kakor tudi istočasno obsojamo vse tisto obsesje, ki preobražajo borbo za demokracijo v sredstvih javnega posvečanja in širše, v apologijo stališč, ki napadajo revolucijo in samoupravljanje kot tako.

Imeli smo različna stališča glede tega ali so represivni ukrepi sploh potrebni v idejni borbi ali ne, se pravi, ali se ne bi kazalo boriti proti vsaki uporabi represivnih ukrepov v idejnem obračunavanju. Vendar: večina menila, da ni nikakršnih idej kot zgolj idej in da imajo v konkretnih družbenih pogojih ideje vedno takšen ali drugačen, večji ali manjši, politični pomen. Kljub kritiki represivnih ukrepov nam je jasno, da se značaj naše družbene politike ureditvi brani tudi s temi ukrepi. Vendar bomo ostro nasprotovali temu, da državne in para državne institucije izkročijo svojo funkcijo na tem področju kot metodo za obračunavanje v spopadih vsakodnevnega političnega pragmatizma. Sam aparat in njegove odločitve morajo biti pod kontrolo demokratične javnosti in borili se bomo, da ustvarimo pogoje, v katerih bi temeljno demokratična javna razprava o vseh vprašanih.

Čeprav smo diskutirali tudi o ekscenčnih primerih (npr. sojenje dr. Šešlji v Sarajevu in šestereci v Beogradu, dogodkih na Kosovu...) diskusija ni niti v enem samem trenutku imela oblike ekscesa, nasprotno, maksimalno smo se trudili, da ne posvetimo vse pozornosti ekscesom in tako izgubimo izpred oči širše družbene problematike in prikritih mehanizmov represije. Mislimo, da je naša diskusija sama po sebi bila dokaz, da je mogoče, ko se ustvari klima demokratičnega dialoga, odkrito govoriti o vseh, torej tudi tako imenovanih ekscenčnih vprašanih, brez da bi se rušili temelje oblasti delavskega razreda in da se izgubljajo izpred oči temeljni družbeni antagonizmi.

Nasproti temu represivni ukrepi problemov ne rešujejo, temveč dobijo stališča tistih, proti katerim se izvajajo ti ukrepi, značaj fejšev in se na ta način sami utrjuje svoj status quo. Mislimo, da je prav tako potrebno analizirati vzroke, zaradi katerih v družbenih organizacijah ni dovolj ljudi, ki bi bili sposobni in pripravljeni, da se strokovno in javno zoperstavijo okrepljenim napadom na ideologijo socializma in komunizma. Delavska partija je, kakor to pravi Gramsci, predvsem kolektivni intelektualce, se pravi strokovnjaki in organizatorji v isti osebi, ki mora v borbi za ukinitve proletariata doseči tudi teoretske zmage.

Z nobenimi moralnimi razredi se ne more prisiliti študentskega tiska na pozicije delavskega razreda niti konstruirati nekega priornega »zajedništva« študentov in delavcev. Študentski tisk je in mora še bolj biti mesto, skozi katero se reflektira položaj študentov v družbeni totaliteti. Šele skozi formiranje te izkušnje, namreč, da postaja proletarizacija bolj in bolj občna usoda v družbi (Lukacs) oziroma, da je vse več intelektualcev objektivno v položaju delavskega razreda (Kardelj), se postavlja študentski tisk na delavske barikade.

Gorovili smo tudi o prikritih mehanizmih družbene represije. Ponekod ni študentskega tiska iz strahu, da ta tisk ne bi zagovarjal samo parcialnih, eskapističnih interesov študentov. Drugod se pojavljajo problemi, da delo redakcij dejansko vodi nekdo, čigar materialna družbena pozicija se ne sklada z interesi tistih, ki študirajo. Tako delo mladinskih in študentskih uredništev neposredno ali z vse večjo profesionalizacijo ovirajo nekateri »močni možje«, ki jim resnice niso ravno pogodu. Ti problemi se pojavljajo še bolj v t. i. »velikem tisku«, ki ga ne smemo pustiti ob strani, če se nočemo zapreti v geto lastnih informacijskih sredstev.

Kljub relativno majhni nakladi se študentski tisk v vsakodnevnih spopadih različnih republiških pragmatizmov izkorišča kot osnova imaginarnih bitk in merjenja političnih moči, ter s tem postaja objekt manipulacije. V pogojih splošne fragmentarizacije družbe se ta tendenca še krepi in da bi se ji zoperstavili smo se dogovorili za konkretno sodelovanje med študentskim tiskom: s prevzemanjem tekstov iz drugih študentskih časopisov, predvsem kar se tiče motivacij višjega reda in s širjenjem sodelavcev izven meja svoje republike. Dogovor velja za sedaj samo med redakcijami Studenta, Studentskega lista in Tribune, vendar se bomo trudili, da ga razširimo tudi na ostala uredništva. V primeru, da na naslednjih srečanjih študentov FPN spet razpravljamo o teh in podobnih problemih je neobhodno na urečitanje povabiti tudi vse predstavnike študentskih medijev iz univerzitetnih središč, v katerih ni FPN.

Vso podporo dajemo incijativi študentov v Sarajevu, da spet začno izdajati svoj študentski časopis kot tudi vsem ostalim iniciativam v vseh drugih okrogljih.

Pokazalo se je, da nismo bili dovolj pripravljeni na diskusijo o nekaterih problemih zakonodaje na tem področju, predvsem o nekaterih »majavih« členih Zakona o javnem obveščanju in ravno tako Kazenskega zakonika (prašanja verbalnega delikta, vznemirjanja javnosti,...), ki omogočajo preveč »svobodno« interpretacijo in s tem možnost zlorabe. V zvezi s tem bomo še naprej razpravljali v svojih okoljih.

Te zaključke bomo poslali vsem OO ZSM FPN, predsedstvom UK ZSM in predsedstvom RK ZSM in ZSMJ, kot tudi vsem mladinskim in študentskim uredništvom. Dogovorjeno je, da jih objavijo Študentski list, Student in Tribuna.

SARAJEVO, 22. IV. 1985

Udeleženci okrogle mize

KAKO NAPREJ?

Država blaginje je pokopana, naj živi (zaživi) svobodna konkurenca, naj živi privatna iniciativa in gospodarska logika liberalnega kapitalizma.

Zgornje so referenčni okvirji, v katere se vrača miselna produkcija načrtovalcev bodočnosti na industrijskem Zahodu. Institucija, ki sebe imenuje država in ki si je v polpretekli zgodovini pod težo okoliščin že enkrat drznila prestopiti meje svoje legitimitnosti ter je ta svoj prestop opredmetila v socialnem modelu, imenovanem Welfarestate je opustila — in to spet pod težo okoliščin — oziroma opušta vlogo nočnega čuvaja, vendar v novih razmerah, bistveno kompleksnejših od tistih, ki so vladale v tridesetih letih tega stoletja.

Dokazov za to je vedno več...

Problem, s katerim se srečujejo prizadeti ni nov, kvečjemu postaja konstanten. Gre namreč za brezposelnost, kako jo odpraviti in kako se odpravlja. Zahodna Evropa v tem pogledu stagnira, vsaj v primerjavi z ZDA in Japonsko, ki v gigantskih razmerah korakta v ti. industrijsko revolucijo, ki naj bi bila tretja po vrsti.

V Nemčiji se pojavlja — tako nacionalni ekonomisti — nova vrsta brezposelnosti, brezposelnost, ki ni pogojena z cikličnimi nihanjmi v gospodarstvu, temveč takšna, ki ne varira kvantitativno. V ZRN že več kot dve leti narašča proizvodnja, toda število brezposelnih se bistveno ne spreminja, ker pri investicijah dominirajo racionalizacije in tehnično izpopolnjevanje obstoječih proizvodnih pogojev, skratka dominirajo investicije, ki ne ustvarjajo novih delovnih mest ampak investicije katerih osnovna karakteristika je predvsem kapitalno intenzivna. Toda čeprav profita gonja ni več nujno pogojena z večanjem števila zaposlenih je ZDA in Japonski vendarle uspelo ohraniti trend odpiranja novih delovnih mest. Tako je bilo v ZDA v zadnjih 15 letih oprtih 28 milijonov delovnih mest in na Japonskem 6,7 milijonov delovnih mest. ZRN in ostala Zahodna Evropa (izjema je Švica) niso bile deležne tega blagoslova. Strokovnjaki OECD, ki smatrajo konjunktorno obdobje 81-85 za zaključeno, iščejo razloge za to tudi v obstoječi zakonodaji, ki regulira gospodarske tokove. Prav ta zakonodaja zbija privatno inicaatavo občanov in — kar je še važneje — socialne razvojne aspiracije podjetnikov. Ta teza je podkrepjena s prikrito grožnjo, da se je število brezposelnih v konjunktornem obdobju zmanjšalo le za 15% in da je zato dvomljivo, da se bo v negativnem ciklusu, ki nedvomno sledi položaj bistveno poboljšal. Zgodnonemški gospodarstveniki ugotavljajo, da se je privatne iniciativa skrčila ravno tam kjer je bilo to najmanj potrebno, v drobni blagovni proizvodnji, če uporabim samoupravljalno terminologijo.

Zelo nešarmantno za zahodnonemško birokracijo je npr. dejstvo, da so za redukcijo krivi — med drugim — ukrepi prirejeni iz 60 in tudi 70 let starih zakonov, kot je to zakon o omejenem delovnem času trgovin (do 18.30), star 67 let, izvirajoč iz prve svetovne vojne in uveden zaradi varčevanja s tokom. Danes je pravno veljaven in utemeljen, ne da bi se vsebinsko bistveno spremenil — s strahom pred pretirano ekspanzijo konkurenčne miselnosti. Zakonodaja na področju socialne zaščite delavcev naj bi bila anahronistična, fosilna neprilagojena in neprimerna sodobnim razmeram. Po mnenju nekaterih ta zakonodaja varuje delavce pred posledicami družbenih razmer, ki že davno niso nikjer več prisotne. Socialno pravo delojemalcev je za nove reševalce zahodnonemškega gospodarstva sporno predvsem zato, ker sicer res štiti že enkrat zaposlene delavce (delojemalce) in njihov socialni status, vendar po drugi strani uničuje manjše tovarne in povečuje število brezposelnih. Zakaj? Preprosto zato, ker obstajajo v omenjeni zakonodaji odločbe, ki jih v ZRN imenujejo »Sozialplane« in po katerih mora delodajalec prvič ekonomsko utemeljiti odpuste (kar je nekje tudi za njih razumljivo) in drugič, ker mora nadomestiti oziroma plačati odškodnino vsakomur, ki ga odpusti, razen v primeru kršenja delovne discipline. Te odškodnine nikakor niso nizke, ravno nasprotno, v manjših podjetjih marsikdaj pripomorejo k stečaju. S tega vidika so pomisleki pri zaposlovanju nove delovne sile razumljivi. Najemanje delovne sile v konjunktornem obdobju lahko intenzivira razvoj, vendar so cikli konjunktornih obdobij vedno krajši, kar pomeni, da je najemanje delovne sile dvorezen meč, kajti v kriznih obdobjih, ko je potrebno odpuščati delovno silo zaradi rentabilnosti podjetja, jo mora podjetnik poleg tega tudi vzdrževati. Ta strošek nima nič opraviti z proizvodjalnimi stroški (ni vkalkuliran) in kar je še huje, višina tega zneska je raltivno neodvisna od gibanja podjetnikovega kapitala samega. Kapitalist, ki je seznanjen s to nevarnostjo, bo reagiral po vsej verjetnosti tako, da ne bo več zaposloval nove delovne sile, racionaliziral bo obstoječe tehnološke procese in uvajal samo kapitalno intenzivno tehnologijo (čeprav zgoraj navedeni primer še zdaleč ni edini razlog in niti ne najvažnejši za uvajanje kapitalno intenzivne tehnologije).

Ce velja, da so pogoji za privatno iniciativo v ZRN slabi, pa je v ZDA ravno obratno — pred kratkim so Američani ponovno privatizirali svoje največje poštno podjetje AT T in Japonci svojo družbo NTT — in marsikateri zahodnonemški ekonomist išče rešitev v kopiranju takšnega početja. V ZDA poteka svojevrstno pretakanje delovne sile iz statusa zaposlenih v status nezaposlenih in obratno. Povprečna doba nezaposlenosti enega delavca v ZDA znaša okoli 4 mesece (v ZRN približno eno leto) kar si razlagajo nemški »naprednjaki« tako, da kdor odpušča lahko tudi najema delovno silo, seveda pod pogojem, da so razmere za to »ugodne«, oziroma, da lahko podjetniki krojijo svojo usodo in usodo najemalcev dela sami.

Socialni cenzus med delom in kapitalom, o katerem je pravzaprav ves čas govora, je v Zahodni Evropi končno pokazal nezmožnost svoje funkcije. Poleg tega, da se država blaginje v ZDA ni nikoli toliko »razbohotaladotoka« finančnega kapitala.

Socialna demokracija tako doživlja poraz tudi na tem področju in neokonservativna praksa, ki skuša dati videz rešilne biljke za to družbeno ekonomsko formacijo dokazuje istočasno njeno lastno protislavnost in protislavnost refermistično »socialnega« duha, ki je skušal preskočiti prepad, ne da bi sploh zagledal nasprotni breg.

SAŠO DANEV

Naše uredništvo se je 20. in 21. marca mudilo v Trstu, v gosteh pri Xvezi komunistične mladine Italije. Izkoristili smo priložnost, da smo se z vrsto pogovorov bolje seznanili z življenjem naših rojakov v Italiji ter prišli na tekoče glede najnovejših političnih dogajanj v tej državi. Žal se zaradi časovne stiske nismo mogli srečati z vsemi političnimi in manjšinskimi organizacijami, ki nastopajo v zamejstvu. Pri izbiri naših sogovornikov smo se držali načela čim večje širine informacije, tako da smo si postavili okvir, v katerega zajeti vso to množico novih informacij, ki smo jih dobili. Kljub temu, da smo že prej sledili zamejski problematiki po tisku in drugih občilih, nas je stvarnost tega vprašanja takorekoč »presenetila v smislu, da nam je pokazala na nove, resnične dimenzije, v katerih poteka ta boj, ki jih običajno v poročanju javnih občil ni zaslučiti.

Prve pogovore smo imeli z voditelji Komunistične partije Italije. Najprej smo se pogovarjali z referentom za kulturo pri tržaški partiji Steliom Spadarom. Iz pogovora je prišla na dan vrsta zanimivih pobud. Spadaro občuti pomanjkanje globljih kulturnih stikov med Trsom in Ljubljano, in razpravljali smo, kako prekoračiti ta prepad. Zanimiva je misel, da naj bi vzpostavili stike med tržaško študentsko napredno listo in ljubljansko Univerzitetno konferenco.

Srečali smo se s pokrajinskim tajnikom KPI Ugom Polijem, članom pokrajinskega vodstva Ivom Širco ter s predsednikom krožka »Pinko Tomazič« Ravlom Kodričem. Prijetno nas je presenetil Gramscijev duh, ki odseva iz načina dela in obrašanja italijanske partije. Osrednja in najzanimivjša tema pogovorov je bila ocena italijansko-jugoslovanskih odnosov in vprašanje ekologije. Govora je bilo tako o električni termocentrali na premog, ki jo italijanska vlada namerava zgraditi v Miljah, ki bi poleg drugega onesnaževala vso obalo vzdolž Ankarana (v kolikor je do takrat ne bomo že mi sami uničili?) o problemu onesnaženja ponikalnice Reke ter o načrtu (daj dokončno opuščenem) industrijske cone na Krasu,

ki so jo predvidevali Osimski sporazumi. Zanimivo je, koliko elana je dal ta načrt fašistični desnici in posebno Listi za Trst. Resda se je ustvarila ta formacija pretežno iz protislovenskih kalupov, ampak zanjo so volili tudi mnogi tržačani, ki so se upravičeno zbal ekološke katastrofe na Krasu. Zato bi bilo dobro, če bi v naši industrijski vni na mejnih področjih upoštevali tudi posledice (politične), ki jih taka dejanja prinašajo našim zamejskim rojakom.

Zvečer pa smo bili pri glavnem uredniku Primorskega dnevnika Bogu Samsi. Med drugim je g. Samsa član vodstva Slovenske kulturno-gospodarske zveze ter predsednik upravnega sveta Slovenskega stalnega gledališča v Trstu. Samsa nam je nazorno in plastično podal tanje manjšine in kalvarije »globalnega zaščitenega zakona«. Beseda je tekla tudi o finančni krizi, v katero je zašlo slovensko gledališče. Samsov prikaz je bil izredno učinkovit in politološko dobro zasnovan.

Drugi dan zjutraj smo obiskali »Slovenski raziskovalni inštitut«. Ravnatelj inštituta, profesor Darko Bratina, in prof. Pavel Štrajn sta nam prikazala delovanje te institucije ter njeno vpetost in vlogo v zamejski stvarnosti.

Popoldne smo imeli sprejem na sedežu komunistične mladine. Z mladimi komunisti smo razpravljali predvsem o novostih, ki jih je prinesel vsedržavni kongres ZKMI v Neaplju. Ta poskus, kako preseči komsomolski koncept mladinske organizacije, da bi ta lahko dejansko postala nosilec teženj mladih, je izredno zanimiv. Beseda je tekla tudi o odnosih med Italijani in Slovenci znotraj ZKMI.

Zvečer smo se srečali s skupino katoliško usmerjenih intelektualcev na sedežu »Društva slovenskih izobražencev«. Škoda, da diskusija ni presegla nivoja prijaznega kramljanja. Dobili smo vtis izgubljene priložnosti. Priložnosti za poglobljen dialog o bistvenih rečeh, s katerimi se opredeljujejo idejne razlike med nami.

UREDNIŠTVO

VIVA LA ITALIA

Krožek za družbeno vprašanja Pinko Tomažič iz Trsta je konec maja organiziral predstavitev Tribune, Časopisa in Kota v prostorih sekcije KPI »Enrico Berlinguer« v Nabrežini. Krožek za družbenopolitična vprašanja »Pinko Tomažič« iz Trsta združuje okoli sebe predvsem marksistične izobražence, ki poglobljajo družbenokritično delo med tržaškimi zamejci s tem, da se ne omejuje samo na domače okolje, ampak se ozira tudi na družbenopolitično dogajanje v matici in širom po svetu. Poskuša pa tudi okrepiti teoretsko delo med slovenskimi levčarji, pri čemer računa na sodelovanje z mladimi levčarskimi močmi v »okolici Ljubljane«.

Po kratki predstavitvi Tribune (Andrej Klemenc, Igor Lukšič), Časopisa (Igor Omerza) in Krta (Pavle Gantar) so tovariši postavili nekaj vprašanj in razmišljali o politiki ZKJ o odnosih med Slovenci te in one strani meje in o možnosti in nujnosti sodelovanja.

Tovariš Širca je povedal, da so na politično življenje v Jugoslaviji vajeni gledati le s stališča uradne politike, ki poudarja le eno dimenzijo življenja v Jugoslaviji. Zelo malo pa vedo o gibanjih v družbi, o tem, kaj se kuha v Sloveniji v intelektualnih, kritičnih krogih. Seveda prebirajo revije, vendar živih stikov ni. Le z obojestranskimi obiski je mogoče dobiti vpogled v realno dogajanje in ga tudi vrednotiti avtonomno.

Tudi KPI se ukvarja s problemi v zvezi z vlogo ženske v družbi, vlogo mladih, vlogo znanosti... Ta vprašanja si gotovo zastavljamo na obeh straneh meje in nanje vsak po svoje tudi odgovarjamo in iščemo rešitve zanje. Skupno spoznavanje realnosti in diskusija o tem, bi gotovo odprla nove dimenzije v reševanju teh problemov. V

KPI so prepričani, da gre za krizo uradnih form političnega dela. Ostaja pa odprto vprašanje, kako naprej.

Za mejo obstaja velika radovednost — kaj so realni problemi socializma in jugoslovanske družbe. Vezani so v glavnem na italijansko literaturo, ki je zaradi vsedravnega italijanskega ambianta preveč vmeščena v shemo italijanskega političnega sistema. Take naslikave Jugoslavije in njenih problemov so torej preveč posredovane.

V Trstu se misli, kot da je alfa in omega slovenske samobitnosti. Levičarji imajo neke stereotipe o kulturi, ki vztrajajo leta in leta. Vendar so se v 70-ih letih enkatere stvari spremenile. Kulturna scena v Trstu se zapira... Pri tem velja opozoriti na to, da je kultura faktor le eden samopotrjevanja naroda. Danes pa se misli, da samo kultura drži narod. Pa tudi ta kultura dobiva neustrezne značilnosti — časti se ugled in streljanje v višave. Kulturno življenje v Trstu potrebuje streljanje. Danes se narod v Trstu ustavlja pri narodnobudnih problemih, pri literaturi. Ne sega do političnih in socialnih vprašanj, ki so bistvena za Slovence v zamejstvu. Ko se poskušajo odpirati bistvena vprašanja, mnogi v imenu enotnosti (»ne rušimo enotnosti«) zatrejo pomembno diskusijo med Slovenci.

Nato je tovariš Markovič načel vrsto vprašanj, ki so izvala burno diskusijo. Najprej je predstavil čas ko je bil hud teoretik že vsak, ki je imel kakšno delo Karla Marxa, ne da bi delo sploh prebral. Potem se je spraševal o razlikah med Jugoslavijo in Italijo in ugotovil, da so v Italiji mladi obrnjeni bolj k potrošnji kot k bistvenim družbenim problemom. Kako pa je v Jugoslaviji?

Moti ga, da se v Jugoslaviji posnemajo in to v slabši obliki tisto, kar je Italija zavrgla že preteklo leto. Očitek je naslovil na starejšo generacijo v Jugoslaviji, ki je preveč držala stvari v svojih rokah namesto da bi mlade pustila blizu in jim le od strani svetovala.

V zamejstvu se o Jugoslaviji ne sme govoriti prav nič kritičnega, ker ga takoj razglasijo, da je proti Jugoslaviji. Smešno je to še posebej zato, ker od Jugoslovancov slišimo še hujše kritike (seveda tu ne gre za tiste, ki jim je socializem trn v peti).

Zastavlja se vprašanje, kaj je s tem samoupravnim socializmom kot alternativo kapitalizmu, če pa je pripeljal v inflacijo, izvoz delovne sile v Nemčijo itd. Hkrati pa se dogaja, da v italijanskih trgovinah opozarjajo kupce: »Pazite! V trgovini so Jugoslovani.« Kakšna je potem ta družba, ta socializem v Jugoslaviji? Na koncu je poudaril, da si nadvse želi, da bi v Jugoslaviji videl boljše stvari, kot jih vidi v kapitalistični Italiji.

Kljub različnim pogledom v diskusiji, ki je sledila, tu povzemam glavno misel: da je socializem v Jugoslaviji vseeno treba gledati kot produkt tega sveta in predvsem jugoslovanskih narodov, nikakor pa ne zgolj njihov produkt, tako da se marsikatera želja v obup sprevača ne samo po zaslugi naše nedoraslosti ali premoči etatiističnih sil. KRT je krožku podaril po eno knjigo iz svoje zbirke, Časopis in Tribuna pa nekaj izvodov zadnjega letnika. Dogovorili smo se, da bo prihodnje srečanje usmerjeno ožje, tako da bomo diskusijo o nekaterih vprašanjih lahko pogloblili.

Pobuda je že na delu!

POGOVOR Z VSEDRŽAVNIM TAJNIKOM ZVEZE KOMUNISTIČNE MLADINE ITALIJE

Kako sprejema današnja družba mlade generacije?
Slabo, zelo slabo. Tudi tisti, ki so doživeli leto 1968, mislijo večkrat, da so danes mladi nekulturni in nezreli. Osebnost pa se sprašujem, ali je bolj važno, da petdeset mladih bere Marcuseja ali pa da tisoč mladih čakajo v vrsti za film »Amadeus«. Mladi si želijo kulture, družba pa jim to večkrat onemogoča. Videti je paradokso, a mladi se večkrat prepoznajo samo v propagandi. So glavni potrošniki glasbe in oblačil. Družba pa se za mlade zanima samo s potrošniškega vidika.

Na neapeljskem kongresu ste se izrekli proti sodelovanju Italije v paketu NATO? Se vam ne zdi, da je to stališče preživelo in izven vsake stvarnosti?
Mi nasprotujemo vojaškim blokom in se zavzemamo torej za njihovo premostitev. Spričo jedrske tekme ni danes več nihče na varnem, ne na Zahodu ne na Vzhodu. Proces popuščanja napetosti ne bo obrodil sadov (če jih sploh bo) od danes na jutri. Če za proces, ki zahteva leta, morda desetletja. Mi pa mislimo, da Italija ne more biti večno včlanjena v NATO. Izstop iz pakta NATO bi bil prvi nujni pogoj za uresničitev resnične neodvisnosti italijanske republike.

V izvršnem odboru ZKMI sedi po neapeljskem kongresu tudi komunist, ki se odkrito proglašajo za homoseksualca. To ni vsakdanja stvar, ne za ZKMI ne za ostale stranke!
Da, ta naša odločitev je res sprožila nekatere polemike, tudi med komunisti. M pa mislimo, da je to dokaz laičnosti in doslednosti naše organizacije. Niky Vendola je član ZKMI od leta 1972 in v našem izvršnem odboru odgovarja za ekološka vprašanja in ne za probleme homoseksualcev. Navzočnost tovariša Vendole ni izraz neke proporcionalne prisotnosti homoseksualcev v naši občini. Prav obratno. S to odločitvijo smo skušali odpraviti ta tabu ob spoštovanju različnosti in ob odklanjanju »ločenih družb«, to je sistema, ki marginira marsikatero »različnega, nenormiranega mladega človeka.

Ste proti jedrskim centralam, proglašate se za »rdeče-zelene«, zelo dejavni ste tudi na ekološkem področju. Kaj lahko sklepamo? Pravega razvoja mimo ali celo proti zaščiti narave. Mnogi v delavskem in sindikalnem gibanju imajo še vedno produktivistično in količinsko predstavo gospodarskega napredka. Ta odnos bi lahko strnil v frazo: »Najprej zaposliti mlade, potem skrbeti za njihovo preživetje«. Mi odklanjamo taka stališča. Pomislimo kakšne posledice bi imelo ekološko onesnaženje denimo Jadranskega morja na zaposlenost v turističnem sektorju. Izračunali smo, da bi ekološka sanacija Jadrana zaposlila najmanj 200.000 novih delavcev. Ekološka dejavnost je tista nova kvaliteta razvoja o kateri govori ZKMI.

Ti prihajaš iz Padove. Gotovo še posebej občutiš problem terorizma in prevratništva. Kaj predlaga ZKMI, da bi lahko italijanska družba pustila za sabo svinčena leta?
Naša družba bo pustila za sabo to obdobje samo pod pogojem, če ji bo uspelo preprečiti tragične dogodke, kot so na primer smrt »Autonoma« Greca (op. ur.: 9. marca je skupina policijskih agentov ustrelila domnevnega terorista Pietra Greca. Svoje dejanje so opravičevali, češ, da so zamenjali Greca za pištolo). Ta dogodek je zaradi načina, kako je do njega prišlo, odprl številna še neresena vprašanja o načinu boja proti terorizmu. Pri tem ne smemo prezreti dejstva, da je ta dogodek znova vzpostavil določene načine agregacije tistih skupin, ki še danes govorijo in sanjarijo o oboževanju naprej s tem, da z ustreznim zakonom podpre pojav disociacije od terorizma, ki zadeva številne resnično skesane teroriste. Istočasno pa je treba ukiniti nekatere zakone, ki jih je družba potrebovala v boju s terorizmom. Ti zakoni so danes brez smisla. Nadalje se moramo malnemu demokratičnemu življenju. Pri tem je treba podčrtati, da v Italiji v spopadu s terorizmom ni prišlo do institucionalnih degeneracij, kot se je na primer zgodilo v Zahodni Nemčiji. Za to imata največ zaslug pravlevica in komunistična partija. Nadalje se moramo zavzemati za preprečitev ponovne prevoditve terorizma s tem, da se odpravi vse tiste socialne situacije, ki so bile glavni vzrok nastanka terorizma. Na kratko: demokratične institucije se morajo zavzemati za to, da bodo dale mladim verodostojno perspektivo.

Pred časom je ministrski predsednik Craxi obtožil zelene in mirovne, da se v njih vrstah zbirajo teroristi in drugi prevratniki. Kaj misliš o tem?
Craxijeva izjava je bila samo provokacija, katere smisel je ta, da se kriminalizira mirovniško in ekološko gibanje, zaradi tega, ker mu to gibanje otežkoča uresničitev njegove proameriške politike. Cilj te kriminalizacije je bil, da naj bi ljudje identificirali vsako obliko demokratične manifestacije s političnim kriminalom. Stara izguljena finta. Craxi naj rajši skrbi za to, da se razčisti vprašanje, komu sploh služi terorizem. Ni čudno, da je vsakič, ko se je pojavila na obzorju perspektiva uspeha za delavsko gibanje, stopil na sceno teroristični dejavnik. Da pri tem ne pozabimo na fašistični terorizem in na številne danes tudi dokazne stike, ki jih je le-ta imel, denimo, z raznimi predstavniki italijanske varnostne službe ali člani prostozi-

Walter Skerz

Zadnji kongres Zveze komunistične mladine Italije (ZKMI) v Neaplju je vzbudil precejšnje zanimanje v vsedržavnem tisku, fari kdo pripada. Vsi pa so si bili enotni v tem, da se je s tem kongresom ZKMI skušala otresti starega komсомolskega koncepta mladinske organizacije in istočasno ustvariti take strukture, ki bi odgovarjale potrebam današnje mladine. Ji je to uspelo? Odgovor na to vprašanje bo lahko dal samo čas. Na kongresu so mladi komunisti izvolili tudi novega vsedravnega tajnika Pietra Folena. Folena se je pred časom v okviru volilne kampanje mudil v Trstu, kjer se je srečal s skupino članov med Foleno in prisotnimi, kjer je novopečeni tajnik nazorno prikazal novega smernice delovanja ZKMI.

Nedavni neapeljski kongres je po dogoletnem molku spet močno postavil v ospredje program mladinske komunistične organizacije. Zakaj so se naenkrat časopisi tako vneto začeli zanimati za vas?
Vsedržavni časopisi, zlasti tisti, ki jih nadzoruje in usmerja Craxijeva vlada, so pisali o novi ZKMI, ker so na neapeljskem kongresu prišla do izraza tudi nekatera nesoglasja in nekatere kritike do KPI. S tem so hoteli zlasti prizadeti podobo KPI v javnosti, nas pa opisali kot »partijsko prvo linijo«, ki si hoče počasi prilastiti moč in vpliv znotraj ekoloških in mirovniških gibanj. Mi pa se nismo »preobleki«, smo mladi komunisti, ki pravimo, da morajo biti bistvene sestavine politike interesi in potrebe mladih. In tu lahko nastopi Berlinguerjeva ideja o preobrazbi politike, o ustvarjanju nove politike, ki bi odgovarjala resničnim problemom družbe, mladine itd.. V praksi negacija politike kot strankarskega mešetarjenja, ki samo odbija mlade od družbenega in političnega udejstvovanja.

Kakšen je po tvojem največji problem, s katerim se danes soočajo mladi?
Največji problem in največja neznanca je bodočnost. Mladi nimajo več velikih obzorij in materialni položaj je skoraj dramatičen. Kraljujeta individualizem in egoizem, ki s časom postajata zakonitost. Treba je najti izhod iz te džungle, ker ni več srečnih otokov v svetu, ki je sam obkrožen z jedrskimi raketami. Moramo premostiti individualizem in integralizem, kajti mlada generacija, ki bo odrasla leta 2000, bo imela pred sabo epohalne probleme, morda celo probleme vsega tisočletja.

Kakšni so to časi,
ko je pogovor o drevesih
skoraj hudodelstvo?

Ker odkriva resnico tolikih zločinov.

B. BRECHT

Moramo si,
tu mislim na znameniti diktuum B. Brechta
spet upati govoriti o drevesih.
Kajti, drevesa so dandanes skoraj bolj
pomembna od političnega sistema.

WOLFGANG AEPPLER

CLAUS OFFE: POTEG PO ZASILNI ZAVORI

(Doseči ali ohraniti — vzpored Zelenih je vpeljal na prizorišče dva politična pojma, ki si nasprotujeta)

Sedaj doživljamo v RN prizor, da propad ene velike stranke — kot bi bilo po modelu tekme med strankami pravzaprav pričakovati — ne vodi k proporcionalnem porastu moči druge velike stranke, temveč k novi ureditvi strankarskega sistema in strankarskih koalicij, čeprav se FPD pripravljala na odskok — ali bo to odskok na drugo stran, kot je nameravano ali skok v nič, se bo pokazalo. Konec socialnega liberalizma soppada s koncem strankarskih vpreg, ki so etablirane v ZRN že od 50-ih let.

Le na prvi pogled so za to »krivi« Zeleni in njegovi nenehni volilno-politični uspehi, kajti za te uspehe je potrebna posebna razlaga. Primer je videti toliko bolj nerazumljiv, ker kot novinci v poslu strankarske konkurence, ne le da ne razpolagajo z reklamnim argumentom dokazane kompetentnosti oblasti, temveč ker nočejo te kompetence niti pridobiti in jo izvajati. Predstavljajo se kot »Antistrankarska-stranka (Petra Kelly) in dobivajo to poudarjeno poškodbo pravil igre« tekme političnih skupin za oblast »od volilcev celo honorirano — in sicer v obsegu, ki v razpadajočem social-liberalnem zavezništvu vzbuja skušnjo, in to ne samo posamično, da bi ta uspešni recept sami preizkusili ali da bi vsaj profitirali (morda prek »tolerancijskih pogodb«) od njegovih sadov.

Politični konflikt v ZRN v je s tem pridobil neko novo dimenzijo: ne nasprotujejo si le stranke s svojimi vsakokratnimi ponudbami programov in osebja, temveč si dodatno nasprotujeta dve stališči vezani na vlogo stranke, vlogo, ki jo naj igra pri posredovanju »judske volje« prek volitev in parlamentov. Konflikt se ne izbojuje le med strankami, temveč okoli izvirnega tipa politike, ki naj ga stranka vodi. Razburjenost, ki se širi v strankah in medijih je razumljiva: konec koncev gre za dve nasprotni pojmovanji in racionalnosti kriterijev politike.

Jedro tega protislovja se da karakterizirati z eno v teh mesecih pogosto citirano opazko Walterja Benjamina. Proti Marxovi predstavi o revolucijah kot »lokomotivah svetovne zgodovine daje Benjamin v premislek: »Morda je popolnoma drugače. Morda so revolucije poteg, v tem vlakcu potujoče človeške generacije, po zasiloni zavori. »Koristna uporaba takšnega razumevanja je temeljila že v publiciranih pozivih Erhardta Epplerja sredi 70-ih let. Politični preobrat naj omogoči uporabo veta, ki ga je Erhardt Eppler poimenoval »vrednostno konservativnega in ki naj bi nastopil proti razvoju in modernizacijski praksi vladajoče politike.

Razen tega pa je že Benjamin samo weimarsko socialnodemokracijo tako presodil »Toga vera teh politikov v napredek, njihovo zaupanje v maso kot bazo in njihovo servilno uvrščanje v nekontrolirani aparat so bile tri strani iste zadeve«. Moderni teoretiki teorije iger, kot Norvežan Jon Elster modelirajo situacije, v katerih velja kot racionalno, da se doseže tisti »pravilno« in jih kontrastirajo s takšnimi, v katerih ima ravno izogibanje pred napakami, ki jih ni več moč korigirati prednost pred vsemi pozitivnimi določbami posledic delovanja. Podobno govorijo sociologi o nasprotju »modela cilja« in »modela obstoja« organiziranega delovanja.

Mislím, da v vseh teh iz čisto različnih virov prihajajočih pojmovnih protislovij parov tiči skupno jedro, ki je primerno za označitev enega političnega konflikta, katerega predmet so kriteriji kvalitete politike same. Na eni strani — na strani vseh etabriranih strank — najdemo politični model doseganja napredka. Ne glede na različne interpretacije napredka — rast, varnost, socialna pravičnost — je metodološko izhodišče prepričanje o »eskončni perfektibilnosti razmer« (Benjamin): vse kar je, bi bilo lahko tudi malo bolj popolno. To doseči je naloga poklicnega politika, katerega početja je Max Weber okarakteriziral za »močno, počasno vrtnanje trdih desk s strastjo in občutkom istočasno.

Utopija izogibanja

Temu (tradicionalnemu v glavnem, toda danes nikakor ne več izključno socialdemokratskem) razumevanju politike oponira danes popolnoma nasprotno pojmovanje politične racionalnosti, racionalnosti, ki jo Zeleni niso niti najeli, katere prepričevalni moči pa dolgujejo svoje uspehe. Ta racionalnost zahteva ohranjanje vrednih sestojev, ne doseganja »napredka«. Važno je vse kar obstaja in kar je vredno ohraniti. Utopija ni tisto v bodočnosti dosegljivo, čisto drugačno in boljše, temveč zanesljivo izogibanje nenadomestljivim izgubam in ireverzibilnim katastrofom, utrjevanje že načetih in nadrobjenih sestojev miru, naravnih temeljev življenja družbe, občanskih in človeških pravic, in način življenja, ki ta princip ohranjanja spoštuje. Prioritetno v tem razumevanju politike je izogibanje nadaljnjim izgubam na teh treh frontah. Te naloge ni moč prepustiti poklicnim za politiko specializiranim akterjem in organizatorjem, niti je ni potrebno prepustiti, kajti strokovne kvalifikacije, nujne za »delovanje« in »doseganje« so videti nepotrebne za »poteg zasilne zavore.«

Politika, ki sledi takšnemu tipu racionalnosti postaja tendenciozno politika laikov, protestna politika, politika v »prvi osebi«. Kolektivno delovanje se ne orientira po merilu relativne kvantitete, se pravi po odstotkih glasov, temveč si ta politika ugovora zagotavlja svoj uspeh po kriteriju absolutnega števila mobiliziranih, npr. po številu udeležencev v demonstracijah.

Če ta dva nasprotujoča stila politične racionalnosti zapustimo v tej gotovo shematizirani poziciji, se postavi vprašanje, kateri pogoji omogočajo, kot je to danes očitno v ZRN, da se lahko na enem in istem področju delovanja, namreč pri volitvah in skupščinah.

Kajti to ni samoumevno: možno (in za zgodovino meščanskih družb prej tipično) je ravno tako, da se obe racionalnosti uveljavita v različnih in medsebojno zanesljivo zatesnjenih življenjskih sferah, tako da ne kolidirata neposredno; politiki se dodeli mandat skrbi za napredek, medtem ko se za svoje strahove išče tolažbo v cerkvi, kulturi in kritiki kulture ali jih omami v delu in potrošnji. Ta razbremenjujoči efekt te diferenciacije različnih življenjskih sfer danes očitno ne funkcionira več brez nadaljnega. Cerkvena zborovanja in pisateljske konference naslavljajo proteste ne politiko in navidezno privatni življenjski stiki in subkulture se spreobračajo v protestne kulture z političnim naglasom.

To je možno razlagati tako, da po eni strani politika pri svojem domnevno »pravem« poslu — pospeševati kakorkoli že razumljeni napredek — ostaja praznih rok, je celo z nepreglednimi neuspehi. Politika je tako razvrednotila svoj protestni ugovor, da naj jo pri njenem počasnem vrtnanju trdih desk ne nadlegujejo nestvarni strahovi in vprašanja o smiselnosti, ker to napredek le ovira. To velja v isti meri za strah za mir, za strah za ohranjanje naravnih temeljev življenja, za strah za obstoj občanskih in človeških pravic. Obramba teh vrednot, njihovo varovanje proti namernim ali neodogovorno povzročenim rizikom, katerim so izpostavljene s strani ene z »napredkom« obsedene politične prakse, je zdaj v Hamburgu prek zunajparlamentarnih gibanj dosegla oporišče v skupščini in govori se ne le pri demoskopih — da ima skoraj povsod v naši deželi ravno tako dobre možnosti.

Ta tako na skupščinski oder povzdignjeni fundamentalni konflikt o smiselnosti politike in kriterijih racionalnosti je nekaj drugega kot tradicionalne strankarske tekme in se temu primerno ne bo ravnal po teh pravilih, namreč po zmagah in porazih na volitvah, odnosno skupščinskih zavezništvih in vladnih koalicij. S temi pravili je možno regulirati zgolj konflikt med posameznimi strankami.

V RAZMISLEK

Študentski svet ima v rokah moč in oblast na fakultetah, samoupravljanje, samoupravne pravice, samoupravne akte, samoupravne organe, samoupravne... Ja, bilo bi lepo, pa če je naše življenje vsaj od daleč podobno proklamiranemu, bi morda lahko kaj naredili za lepo sedanost in bodočnost študentskega življenja.

Na nedavnem srečanju študentov, bodočih politologov sem pobral nekaj idej, ki bi bile vredne premisleka. Da so uresničljive, so dokazali naši kolegi na fakultetah drugod po Jugoslaviji. Smo mi manj sposobni?

Agencija za oddajo privatnih sob študentom deluje v okviru univerzitetne konference ZSM, ocenjuje ustreznost sob, določa ceno glede na kvaliteto uslug po enotnem ceniku. V začetku leta podpisuje za celo leto pogodbe s stanodajalci, celo leto veljajo tudi cene, ki se povečujejo sorazmerno z dvigom štipendij. Tisti, ki oddajajo študentom sobe preko te agencije, so oproščeni davkov na oddajo sob.

Dodatno k temu konfliktu pa se zaznanjata še dve konfliktni liniji ob katerih nasprotje obeh političnih konceptov postaja virulentno.

Prvič, konfliktna linija med Zelenimi, oziroma alternativnimi strankami in blokom nosilcev tradicionalnih političnih modelov, torej vseh treh ostalih strank. To se kaže s hamburško odpovedjo GAL-a do kakršnekoli soudeležbe v koaliciji in vladi. Posledica te odpovedi je, da bodo strateški koncepti, ki jih je Peter Glotz priporočil hamburški PPD za ravnanje s člani GAL, komajda učinkovali tako kot je bilo mišljeno. Njegova stranka, je razlagal Glotz, zvezni poslovni vodja SPD »mora GAL močneje povezati v parlamentarno delo in jo prisiliti, da svoje kapacitete tam uporabi. Parlamentarna strategija izoliranja je to novo stranko osvobodila orisile parlamentarnega uradniškega dela... in ji tako dala to nena- vado atraktivnost novega.«

Ravno tako se ne da druga konfliktna linija regulirati samo z institucionalnimi sredstvi parlamentarnega vladnega sistema. Poteka znotraj drugih strank, najbolj očitno verjetno med različnimi grupacijami in krili (frakcijami) SPD in FPD kjer dokajšnje sile, ki so še donedavno zaničevala »ekopax-model«, model »vrednostno konservativne« politike, ki je orientirana na mirovno in ekološkem gibanju ter na borbi za občanske pravice, pripisujejo temu istemu modelu tako velike možnosti, da smatrajo za zapeljivo, da Zelene in alternativced blokirajo na tak način, da jih kopirajo, četudi zaenkrat proti zagrizenemu odporu vsakokratnemu vladajočemu krilu. Opazno je, kako malo zaleže kot »zdravilo« proti takšnim frakcijskim tendencam ravno tako zapriseženi kot zastoj oklicani imperativ, češ, stranka bi se morala ravno v kritični volilno-politični situaciji prezentirati kot zaprta in enodušna. Virulenca teh dveh konfliktnih linij jasno razločuje, da že danes pravzaprav stranke niso več nosilke političnih konfliktov, trozke politične volje in nosilke oblasti, temveč na eni strani bolj ali manj obsežni strankarski bloki, na drugi strani pa krila strank. To pomeni, da tisti v ustavi predvideni, v ustavni praksi do zdaj fungirajoči najvažnejši akterji političnega spora, namreč politične stranke, zgublajo svojo sposobnost strukturiranja političnih močnostnih polj.

nadaljevanje sledi
prevedel Sašo Danev

Univerzitetne štipendije podeljujejo na fakultetah v Beogradu študentom, ki imajo povprečno oceno nad 9. To pomeni tudi dobra priporočila za iskanje službe, vse skupaj pa je več kot dobra motivacija za študij.

Štipendije (oz. pri njih so to večinoma krediti za študente) se povečujejo ekvivalentno, kot se dvigajo cene v študentskih domovih in hrana v študentskih menzah, oziroma obratno, cene se dvignejo le toliko, kolikor se povečajo štipendije.

Komisije za zaposlovanje pri fakultetah imajo nalogo, da spremljajo pot študentov po končanem študiju. V dobo bivšim študentom, saj s tem marsikomu pomagajo do dela, v dobro sedanjim študentom, da vedo, kje so in kakšne so možnosti za zaposlitev in v dobro bodočim študentom, da se na osnovi zanesljivih podatkov odločajo za študij in najbolj zanesljivo pot.

Raziskovalni projekti so ena od najboljših, pa tudi zelo zanimivih poti za afirmacijo fakultet, študentov, študija. V Beogradu na FPN kar precej študentov vsako leto dela na obširnem in precej zahtevnem raziskovalnem projektu ob manjši (predvsem metodološki) pomoči predavateljev, nalogo pa uspejo dobro plasirati v javnost (doslej so prejeli že precej oktobrskih nagrad, najvišjih priznanj mesta Beograd), kar pomeni velik prispevek k afirmaciji, pa tudi uveljaviti pridnih študentov.

To je le nekaj idej, nekaj iz prakse naših študentskih kolegov v drugih centrih Jugoslavije. Morda bi bilo vredno razmisliti, sicer pa — storimo kaj sami zase, denar za koristne stvari mora biti, volje pa, kot se radi hvalimo, imamo dovolj, le...

PADAVINA, KI UBIJA, KISLI DEŽ, KI UBIJA

»Marx pravi, revolucije so lokomotive svetovne zgodovine. Toda mogoče je povsem drugače. Mogoče so revolucije za v vlaku potujoči človeški rod zavrtila zavora.«

Walter Benjamin

Soočamo se s kataklizmičnim dejstvom definitivnega uničevanja človeškega okolja, pod pogojem, da se obnašamo kot da se do zdaj ni še nič zgodilo, pod poslovnim geslom »Business as usual«. Znanje o tej diabolni dejavnosti človeškega rodu se vedno bolj kopiči. Hudič neprikrito koraka te dni tudi po Plominu.

Dejstva, o katerih teče beseda, vznemirjajo tudi drugod ljudi dobre volje, občutljive vesti, kajti komaj da je v severni hemisferi še kaj prostora, kjer nas ne obvlivajo in kjer se ne obvlivamo s kislim dežjem, nič kaj bolj kislim od človeškega seča. Medijska atraktivnost navedenega spoznanja obratno sorazmerno upada z nakopičenimi dejstvi o svetu, ki je na poti napredovanja k fizičnemu in socialnemu samouničenju pod predpostavko »business as usual«. Slika sveta izoblija, ki temelji na ropu cenenih surovin tretjega sveta, potrošnik prišli pri nas že faktično pospremljene potrošniške družbe, proizvodnji, ki poleg polne zaposlenosti in socialnega miru objublja k temu še iluzijo sreče, se te dni v svetu poslavlja s pogrebom države blagostanja.

Pred paniko sledi črni humor knjige Guinnessovih rekordov ekoloških katastrof v časopisnih in revijalnih rubrikah: poleg nemogočih človeških podvigov lakonsko piše, da te dni v Nemčiji umirajo gozdovi. Vsekakor ne samo tam.

Težava takšnega in podobnih spoznanj je v tem, da je tehnološka celota transparentna le majhnemu številu strokovnjakov, povsod po svetu pa odločajo politiki najrazličnejših opredelitev pod diktatom kratkoročnih ciljev ohranitve tega ali onega sistema ali pod sistema v iluzornem poskusu, da se omogoči zgodovinsko uhojena smer družbene prosperitete, ki to več ni, duhovno in materialno prestrukturiranje se je seveda začelo z nedoločnim rezultatom, pa tako poleg duhovnega stanja »no future« generacije egzistira tudi optimizem alternativnih tehnologij, ki vsekakor niso več samo alternativne nasproti profitni stopnji in stopnji investicij, socialne posledice prizadenejo vse. Izguba polnoletnosti s pomočjo ekspertov (I. Ilič)? Vsekakor je del kritičnega znanja, ki ga poznamo pod nazivom ekologija, negativen. Govori o tem, kaj delamo sami sebi, kaj nam delajo, govori, česa ne smemo več delati, sem vsekakor spada tudi spoznanje: ne več termoelektrom, ki še naprej razsipavajo okoli sebe žveplene spojine, a ne govori nam enako tako neprisljano, kaj je treba narediti, kot je pred nami postavljeno dejstvo, ki je na poti, da nas definitivno izbrise z organizma, Zemlja imenovanega. Ker je sinteza spuščena v sfero teorije drugih disciplin, ki so manj obvezujoče, kot so duhovne, politične in ekonomske vede, ki za razliko od prirodoslovnih negujejo več kot samo eno ideologijo, problem tega nakopičenega znanja postaja hermeneutično. Torej razlaga istega je odvisna od prepričanja in zavesti interpretirajočega subjekta ali političnega dejavnika, občana, ki deluje v javni stvari. Nadvse pomembno je, da se stvari ne razlagajo iz ničesar, temveč iz podedovanih družbenih odnosov, zavesti in interesov, v skladu s tem pa je treba v odnosu do ideje visokih dimnikov in dima reflektirati na tradicionalno razdelitev: levo in desno, tukaj in zdaj, z ozirom na horizont človeške emancipacije, ki ni več samo ujeta v družbenih odnosih, ker so le-ti našli svoje utelešenje v materialnem konceptu razvoja.

V neki, nam ne tako oddaljeni deželi, ki jo je Tacit opisoval kot: »dežela je res raznolika, toda dokaj zastrašujoča zaradi svojih gozdov« je že umrlo 35% gozdov navkljub tam prisotnemu, podedovanemu intimnemu odnosu do gozda. Poleg vseh predpostavk o superindustrializirani državi, je treba povedati da je še dandanes Nemčija dežela z velikimi gozdnimi površinami, kar je rezultat zapoznele industrializacije in ekonomskopolitične razcepljenosti v devetnajstem stoletju. Že nemški romantiki so povelečevali zeleni raj, Eichendorff, eden od prvih sovražnikov industrijskega napredka, v svojih poemah povzdigne temo gozdov do nacionalne za-

ljubljenosti v času, ko se je osnoval Krupp, takrat se začenja eksploatacija premoga z naselitvijo poljskih delavcev v Ruhr. Brata Grimm, pisca vsem znanih pravljic, oživljata gozdne vile in bivata kot ekstremista odstranjena iz javnih služb pod hannoversko vlado. Pod strogim pogledom kanclerja Bismarcka se seveda tudi nemški gozd ureja, čeprav še vedno »nemški gozd ostaja izraz nemške duše«. Čim bolj se pojavljajo literarne gozdne vile, pošasti in svet pravljic, vse bolj in vedno močnejše je nemški gozd družbeno urejen. Tako se že v osemnajstem stoletju pojavi nova zgodovinska figura na robu gozdarstva. Ob gozdarju se seveda gozd ureja tod prinaša tudi rento, pa se pojavljajo termini kot kraja gozda, divji lov in podobno. 1842. leta izda Renski zbor zakon, ki definitivno ukinja običajno pravico uporabe gozda. Takratni mladi novinar Karl Marx prav tako jezo kot neuspešno protestira proti ekspropriaciji revežev. Vsaj od takrat v nemškem gozdu vladata red in mir.

Navkljub vsemu pa še naprej raste, vsekakor tudi v glavah samih Nemcev. Svobodna nemška mladina pa na prav tako visokem kot na gosto poraslem Meissnerju postane Hitlerjugend, med dvema vojnama, ko Schwarzwaldska torta začenja svoj triumfalni pohod po svetu, filozof Martin Heidegger prav tam napiše šest razprav, ki so pozneje objavljene pod skupnim naslovom »Holzwege«. Leto kasneje sledi, v marsičem bolj konzervativen, Ernst Junger s svojim tekstom »der Waldgang« — gozdni sprehod. Tu lahko najdemo, če že nič drugega, vsaj mračnjaško trditve: »Ko je uspel prestop črte, se gozd kot življenjski prostor odpira v svoji nadnaravni polnosti«. Last but not least, nemški gozd, ki je še najmanj kriv za vse to, ima poleg Schwarzwalda še dva, vsaj tako znana, toponima: Buchenwald in Birkenau.

Vse to je zgodovina, a tudi sam gozd je na dobri poti, da postane del naravoslovne zgodovine, medtem ko teme za gorjanske gozdove ne predstavlja obdobje grofov Thurn in Taxis, ki kot tuja vseeno preferirata predvsem lov, temveč se začenja prvi eksodus s tem, kako nam predstavljajo za vse nas nepogrešljive dimnike, ki bljuvajo neodžveplene pline v imenu ideje prosperitete in napredka, ki je od večeraj in je ne znamo zamenjati s kako drugo. Zakaj?

Razlog za to, trdijo naravoslovci, je nedvomno kisel dež (acid rain, saurer Regen) kot rezultat aeropolucije. Aeropolucije, ki s svojimi škodljivimi sestavinami ne uničuje samo človekovega okolja, temveč napada tudi človekovo zdravje, povzročajo pa jo fosilna goriva, kot so premog, nafta in zemeljski plin, ki vsebujejo različne količine žvepljenih spojin. Pri zgorjevanju se žveplo v največji meri pretvori v žveplov dioksid (SO₂). Celotna emisija žveplovega dioksida v ZRN po podatkih Zveznega inštituta za zaščito človeškega okolja (ZRN) znaša v letu 1980 3,5 milijonov ton. 90% emisije izvira iz zgorevanja fosilnih energijskih surovin in samo 10% iz neenergijskih procesov v industriji. Drugi povzročitelj aeropolucije so ogljikovi oksidi kot, spet, rezultat fosilnega zgorevanja z letno količino 3,1 milijona ton. V zadnjem desetletju je skupna količina emisije konstantna, menja se le struktura producentov. Močno upada odstotek proizvodnje zaradi gretja v privatnih stanovanjskih objektih, a raste odstotek proizvedenih škodljivih snovi v mamutskih elektrarnah. Pomemben faktor aeropolucije so težke kovine, ki se v naravi nahajajo le v spojinah in kot takšne niso strupene. Posebno obremenjujoče je dejstvo, da težke kovine kot proizvod fosilnega zgorevanja, nevezane in osvobodjene, ne morejo biti razgrajene v naravi, temveč se skozi prebavni trakt akumulirajo v organizmu. Razlikujemo dve vrsti emisije škodljivih snovi. Emisije, ki neposredno onesnažujejo okolje in emisije iz industrijskih dimnikov, z osupljivo lastnostjo, da se selijo tudi na stotine kilometrov daleč. Tako danes skandinavski gozdovi umirajo zaradi aeropolucij, ki so proizvedene v Zahodni Evropi. Vrednost ph, ki izraža stopnjo kislosti (treba je laično spomniti, da kislina preprečuje razvoj vseh mikroorganizmov, bakterij in gljivic in zato se ves kisan živež ne pokvari) dosega v skandinavskih jezerih mejno vrednost 4,4 Ph, medtem ko je optimalna vrednost okoli 7 Ph. Tako občutljivi organizmi kot so lososi, postrvi, rečni raki, obstanejo samo v optimalnih pogojih kislosti vod. Naravni kazalec kislosti voda je rečni rak, ki najbolj občutljivo reagira na vsako spremembo vrednosti Ph. Zane so politične note skandinavskih dežel in Kanade, ki so zaradi neugodnih vetrov glavni uvozniki aeropolucije dežel proizvajalk. Brandtova parola o modrem nebu nad Ruhrom je realnost po zaslugi mamutskih industrijskih dimnikov, s posledico, da je v Finskih jezerih še komaj kaj rib, še najmanj po zaslugi ribolova.

Švedski znanstveniki trdijo, da je v zadnjih petnajstih letih kislost narasla do vrednosti 4,5 Ph. Danes je 18000 jezer prekislih, kar pomeni da je njihova kislost pod 5,5 Ph, z bistveno poškodovanostjo flore in favne.

Škodā v mestih ni nič manjša. Kulturni spomniki, ki so obstajali mnoga stoletja, pa tudi tisočletja, razpadajo pod vplivom kislega deževja. Katedrale v Kölnu, Münsterju, Milanu, pa tudi v Zagrebu, so lažje prebrodile poškodbe iz vojne kot žveplene padavine.

Človekovo življenje je tudi neposredno ogroženo s kislimi padavinami, megljo, smogom (fog smoke). Pod medicinsko šifro 7980 se vidi fenomen, prvič zaznan v ZDA, imenovan »sindrom nenadne smrti dojenčkov« (Sdden Infant Death Syndrome). Statistični podatki danes prepričljivo dokazujejo, da je vzrok te boleznī ista aeropolucija, ki uničuje beton, kremen, ubija gozdove, spreminja jezera v kloake dežja žveplene kisline in drugih fatalnih spojin, proizvedenih v mamutskih energetskih objektih brez tehnologije, ki v marsičem zmanjšuje posledice. Ministrstvo za zaščito človekovega okolja in narave v ZRN nedvomno formulira: »V elektrarnah proizvedeni žveplov dioksid, ki na prebivalca znaša 100 kilogramov, privede pri večjih koncentracijah do težav pri dihanju, v obdobju onesnaženosti s smogom pa škoduje zdravju dojenčkov, bolanih in starejših oseb. Ogljikovi oksidi, ki zelo zavirajo normalno rast rastlin, so vzrok za povečanje obolenosti dihalnih organov. Težke kovine, kot so svinec, živo srebro, kadmij ali škodljive snovi, kot je fluor, uničujejo zelene površine, povzročajo pri človeku poškodbe sluznice in ledvic.« Še leta 1981 F. J. Strauss, bavarski predsednik, napade zaščitnike gozdov kot paničarje, Essenska mestna uprava pa napade Pseudo Kruppa (Pseudo difterij) razglasi za nenevarno otroško bolezen. Zdravnik splošne prakse v Essnu pa obenem v svoji ordinaciji v zadnjem letu diagnosticira 400 primerov Pseudo Kruppe bolezni. Specialist za otroške bolezni Gerhard Erdmann v svojem medicinskem učbeniku opisuje simptome: »Vnetje grla se začne povsem nenadno v poznih nočnih urah, hkrati pa je tudi otežkočeno dihanje. Temperature ni ali pa je nizka. Bolezen je nevarna, ne le zaradi nenadnega pojavljanja, temveč zaradi dejstva, da pri vnetju grla nastopi nenadna smrt dojenčkov, hitro in nenadno.« Raziskave v Frankfurtu, prav tako kot v ZDA in Londonu, nedvomno kažejo, da napade Pseudo Kruppe bolezni povzročata oteklota grla, kar privede do zamašitve dihalnih poti »predvsem takrat, ko se v velemestih ugotovi visoka stopnja onesnaženosti s SO₂ in prašnimi delci.« Samo v ZDA je letno več kot tisoč žrtev te bolezni. Vsekakor se še ni ponovila katastrofa londonskih razmer, ko je v letu 1954 umrlo več kot 8000 ljudi zaradi posledic poškodovanosti dihalnih organov, do katere je prišlo v obdobju onesnaženosti s smogom.

Posledice umiranja gozdov so globalne in dolgoročne. Eksperti govorijo o spremembi značilnih tokov, padavin, vlage v zraku, o razantem onesnaženju pitne vode, o eroziji tal, uničevanju koristnih obdelovalnih površin. Opazen je nagel padec poljedelskega pridelka na površinah, ko so onesnažene s kislimi padavinami, prav tako kot nagel porast rastlinskih škodljivcev in bolezni.

eko-guru Carl Amery nemške scene, formulira: »Umiranje gozdov ni niti religiozen, niti etičen, niti civilizacijski problem, to je začetek uničenja temeljev naše življenjske osnov. To je nedvomno začetek poskusa organizma Zemlje, da se z eno silovito operacijo reši neuspele vrste. Zanimivo je, da je še vedno vse odvisno od te vrste, ali se bo soočila s tem izzivom ali ne.«

Vrnimo se k gozdovom. V ZRN je obolelo 60% najbolj življivejše vrste iglavcev-jelk. Dokazano je, da je že več kot 35% nemškega gozda poškodovano. Nič drugačno ni stanje v Skandinavskih deželah, ČSSR, na Poljskem, v NDR in okoli industrijskih aglomeracij v ZDA in v Kanadi. 14% iglastih gozdov, predvsem smrekovih in gozdov kjer prevladujejo jelke, je poškodovanih. Strokovnjake pa preseneča predvsem stopnja poškodovanosti bukovih gozdov (26%).

Kako spoznamo umiranje gozdov? Ekosistem gozdov je zelo stabilen in potrebne so globalne spremembe, kot je sprememba klime, požari ali dokajšnje človeške intervencije, da gozd umre. Današnje umiranje gozdov je zelo hitro. Že mlado dreve v starosti do 20 do 40 let hitro ostari, vidni so simptomi poškodovanosti. Iglavci izgubijo gostoto vej in iglice. Steblo je vedno bolj prozorno, veje mlahavo visijo, opazne so ogolele veje. Na kroni stebela opažamo čudne izrasteke, veje, imenovane veje rešitve. Iglice spreminjajo barvo v rumeno-rjavo. Listnato dreve izstopa z neenakomerno nakopičenim listjem na nekaterih vejah, poleg katerih so ogolele površine. Listje dosti prej menja barvo, včasih tudi v zgodnjem poletju, odpada tudi zeleno listje, oblika lista se deformira, včasih je luknjasto ali pa polno rjavih madežev. Gozdovi so veliko bolj občutljivi, ker je rast korenin le še površinska, zato ker snovi razgrajujejo le še v tankem sloju humusa in stebela so občutljiva na vetrove. Pogosto naletimo na površine, ki so opustošene zaradi močnega vetra, kjer so navidezno impozantna stebela prav zaradi plitkih korenin z lahkoto podrti. Škodljivci in paraziti pokončajo ostanke.

Ekologija kot subverzivna disciplina? Vsekakor je samo eko-pax gibanje, ki se je v Nemčiji končno preraslo v partijo diete antiavtoritarnega gibanja šestdesetih let. Poleg vse masovnosti, medijske atraktivnosti, je gibanje še vedno samo faktor oviranja, ne faktor moči. Parlamentarni eksperiment zelenih bo vsekakor dal nekatere odgovore. Ali se lahko nelegodje proti industrijski družbi prevede v politično terminologijo? Močne programe, enkratni pogled na svet? Samo gibanje je podedovalo pripravljeno, da postane partija, ki to noče biti, antiavtoritarni stil vodstva, bazična demokracija, samoupravne ideje, vse do tako protislovnih stališč kot so eko-liberalisti, eko-socialisti, eko-fundamentalisti, z različnimi predpostavkami, kaj je treba v bodoče narediti s človekom in svetom, ki ga obkroža. Istočasno se ruši iluzija o mehaničnem zlomu meščanskega sveta, ki — če se ni razbil na okovih svojih proizvodnih odnosov — potem se bo na materialnih predpostavkah življenjske reprodukcije. Govorimo o superindustrialnem eko-preboju, kot o novi bazični gospodarski veji. Eološko gibanje je izgubilo svoje politično devišvo, prisiljeno je, da pokaže barvo in zastavo in se opredeli do tradicionalne socialne teorije tako kot se tudi one do nje. Vsekakor je vrsta tudi na socializmu, da se opredeli do, v umensnem času akumuliranega kritičnega znanja, ki je danes že integrirano, industrijsko vnovično, vendar zaradi tega nič manj relevantno in to veliko bolj kot le z normativnimi akti. Socializem in industrijska družba? Socializem ali krizno managerstvo industrijske družbe? Eološko gibanje vsekakor postavlja nova vprašanja kot tudi novo zavest, ki temelji na nespornih dejstvih o brahialni eksploataciji vsega kar nas obkroža. Eološko gibanje je lakmus za tradicionalne oblike političnega delovanja, samo po sebi ni levičarsko, ker eološko gibanje združuje prav tako ideje o »novi morali« predstavlja zatočišče prakonzervativnim idejam, uporniškim sanjačem, odpadnikom, freakom vseh barv in zastav. Eološko gibanje je prav v tolikšni meri vsake družbenopolitične teorije, ki bi želela veljati tudi v prihodnosti.

Carl Amery formulira: »tisto, kar iščem«, tisto, kar od nas zahteva odmiranje gozdov, je popoln preobrat našega produkcijskega in reprodukcijskega sistema — vendar to zopet zahteva popolno revizijo naših tako imenovanih vrednot.« To niti ni tako novo, kot želi biti! Zato se zdi manj dvomljivo kot kdaj koli doslej.

Za tiste povsem uporne, tiste z občutljivo vestjo in tiste, ki imajo dovolj tehničnega in naravoslovnega interesa, ki ne bi želeli povzročiti izgubo lastne polnoletnosti, predlagam knjigo, katere prikaz bi moral biti ta tekst. Izvedeli bomo še marsikaj o tem, kakšne so posledice centralistične mega — energetske politike, kislega dežja in ostalih katastrof, ki so prisotne: Das Waldsterben. Ursachen. Folgen. Gegenmassnahmen. Verlag Kolner Volksblatt 1983.

Hrvoje GLavač
(prevodila: R. V.)

ČLOVEK — PROSTOR — DRUŽBA

Društvo za varstvo okolja Ljubljana
Ljubljana, Miklošičeva 4
(tel. 219-416, od 8. do 12. ure)

Ljubljana, v aprilu 1985

SPOŠTOVANI!

Ugotavljamo, da je dosedanje varstvo okolja pri nas učinkovito toliko, kot bi nekdo z naprstnikom metal vodo iz ladje, ki se potaplja. Seveda lahko rečemo — vsak naprstnik vode, ki jo izlijemo preko ograje nazaj v morje, je pomoč. Toda, če vdira v ladjo nekaj tisoč litrov vode na minuto, mi pa izlijemo v eni uri tri ali štiri naprstnike iz nje, je to sicer korak v pravo smer, vendar brez upa na rešitev.

Izkušnje iz preteklosti kažejo, da mora Društvo za varstvo okolja v Ljubljani (DVOL) — če tako hočete — v prihodnje bolj odločno udariti po mizi. Morda bo kdo rekel — zakaj DVOL? Ali nimamo v mestu številnih komisij, svetov, komitejev in inšpekcijskih služb, ki tako ali drugače skrbijo za varstvo okolja, za dvig kvalitete življenja in naravno dediščino? Odgovor je preprost: DVOL je potreben zato, ker vse našete mestne službe, vsi ti organi in telesa, ne opravljajo svojega dela tako, kot si želimo. Veliko je stvari, ki zahtevajo, da se zganemo. Med najbolj bolečimi in zaskrbljujočimi so nedvomno naslednja dejstva:

— zaradi neustreznih urbanističnih in prostorskih planov ter urbanistične politike sploh, zaradi izigravanja zakonov, neučinkovitosti inšpekcijske službe, neustrezne kategorizacije zemljišč, zaradi podjetniških interesov in podobnega, vedno hitreje izginja obdelovalna zemlja pod betonom novih cest, naselij, industrijskih obratov in turističnih ter »rekreacijskih« površin. Na ta način gre v Sloveniji letno po zlu okoli 2.200 ha najboljše zemlje, od konca vojne do danes nekako 54.000 ha. V tem času se je količina obdelovalne zemlje v naši republiki zmanjšala od 36 na 13 arov na prebivalca, kar je trikrat manj, kot je evropsko povprečje.

Posebno ogrožena je obdelovalna zemlja okoli večjih mest in industrijskih centrov. Srednjeročni plan Slovenije govori sicer o varovanju kmetijskih površin, vendar hkrati poudarja tudi »splošni družbeni interes«. Kaj to pomeni, vemo iz preteklosti: v petih ljubljanskih občinah je na primer še okoli 10.000 ha njiv prvega in drugega razreda, od tega pa plan Ljubljana 2000 predvideva kar 900 ha pozidati zgolj s stanovanjskimi naselji, dobrih 100 ha je namenjen žirjenju proizvodnje dejavnosti in nekaj 100 ha izgradnji avtocest in preureditvi železniškega prometa.

Toda — to še ni vse. Neodgovorno ravnanje s kvalitetno zemljo skušajo načrtovalci »izravnati« z večjo rodnostjo na drugih, manj rednih zemljiščih in z melioracijami. Posledice: večja kemizacija in z njo povezano zastrupljanje zemlje, živali, podtalnice in pridelka, degradacija naravnega okolja, uničevanja biotopov, ogromna vlaganja v pridobivanje novih zemljišč, energetska zapravljivost, visoke cene poljščin in hrane, uničevanje tradicionalne vaške kulture itd.

— problem onensaževanja zraka je v Sloveniji zelo pereč. Prav od povsod prihajajo poročila o škodi, ki nastaja zaradi tega. Kako tudi ne, saj iz dimnikov posameznih slovenskih tovarn izpuhti v zrak dnevno tudi 35 ton prahu, iz ene same termoelektrarne v republiki na leto 21.400 ton žveplovega dvokisa. V Ljubljani je bila na primer v prvih dveh mesecih tega leta vsak drugi dan koncentracija žveplovega dvokisa v zraku nad dovoljeno količino, pri čemer je treba povedati, da so dopustne meje SO₂ v zraku pri nas celo milejše kot v tujini.

Samo iz ljubljanske toparne Mostah (ki mirne duše deluje brez čistilnih naprav) lega na Ljubljano dnevno osem in pol ton prahu, poleg tega kurijo s premogom, ki ima tolikšen odstotek SO₂, da ne bi dovolili z njim kuriti v nobenem mestu v Evropi z odgovorno mestno upravo. Toda celo toparna je le droben onesnaževalec zraka v Ljubljani! Pomislimo samo na avtomobilski promet (smo država z najbolj nečistimi tekočimi gorivi v Evropi), na naraščajoče število individualnih kurišč, ki kurijo z že omenjenim neustreznim premogom ali na številne dimnike tovarn, ki so večinoma brez vseh filternih naprav. Ali je potem čudno, da je v Ljubljani zaradi tega že ogroženo zdravje ljudi, posebno starih ljudi, otrok in tistih z nižjimi osebnimi dohodki, ki se ob koncu tedna ne morejo iti nadihati svežega zraka na Gorenjsko, v zdravilišča ali na morje? Ali se tedaj kdo čudi, da je v zadnjih letih propadlo okoli Ljubljane že 85% jelk in da sedaj propada smreka? Kam vodi takšno propadanje gozdov zaradi kislega dežja na eni in rekordne sečnje na drugi strani, si lahko vsak sam zamisli.

Že v preteklosti smo pričakovali odločne ukrepe za odpravo takšnega stanja. Žal so tudi tu, kot na vseh drugih področjih, prevladali ekonomski interesi nad ekološkimi. Osnutek dolgoročnega plana občin in mesta Ljubljana za obdobje 1986—2000 predvideva na tem področju celo vrsto izboljšav. Toda — ali jih bomo v zaostrenih pogojih gospodarjenja tudi izpeljali? Lahko je na primer zapisati, da bodo v naslednjih letih namestili na toparni učinkovite filtre, toda dejstva govorijo, da stanejo taki filtri tretjino celotne sedanje vrednosti toparne.

— stanje slovenskih voda je porazno. Pred leti je bil sicer sprejet družbeni dogovor o tem, da se bodo vse slovenske vode dvignile za en kakovostni razred. Žal je med besedami in dejanji velika razlika: leto 1981, ko bi se moralo to zgoditi, je bilo v zgodovini Slovenije rekordno po pomoru rib, vse vode pa so se za en ali dva kakovostna razreda poslabšale v primerjavi s prejšnjimi leti. Od 1000 km slovenskih rek jih je danes 700 km resno onesnaženih. To je zgorel primer razkoraka med besedami in dejanji pri nas na področju varstva narave.

Na nedavni seji Zveze ribiških druženj Ljubljana je prevladovala ena sama ugotovitev: slovenske reke propadajo pred našimi očmi. Vzroki: ni čistilnih naprav (mnogi ljubljanci niti ne vedo, da Ljubljana nima čistilne naprave). Tiste, ki so, bodisi ne delajo ali pa same najbolj zastrupljajo vodo. Vode se zaradi nestrokovnih in brezobzirnih gradbenih del spreminjajo v odtočne kanale, uničujejo se dristišča rib, ni ribjih stez — predvsem pa odgovorne ne ukrejejo ničesar.

A ne propadajo samo površinske vode, ampak tudi podtalnice. Ta se zaradi nespametnih posegov v naravo, pa tudi zato, ker se vse več industrije napaja neposredno iz nje (ceneje je črpati čisto vodo izpod površine kot čistiti umazane površinske dotoke ali svojo lastno odpadno vodo za ponovno porabo) vedno bolj znižuje.

Toda to so le najbolj znani in kričeči primeri. Za stotine in stotine podobnih primerov javnost ni nikoli izvedela in tudi v prihodnje ne bo. Vzemimo za primer ljubljansko deponijo, kamor zvozijo dnevno 3000 kubičnih metrov odpadkov. Ker nimamo odlagališča za posebne strupene odpadke, te zaklopljejo brez vsakega nadzora in pregleda preprosto na to deponijo, pokrijejo s tenko plastjo zemlje — in že je stvar odpravljena.

— tudi z zgrešeno energetsko politiko delamo hučo škodo ljudem in naravi. Medtem, ko so se drugod resno lotili varčevanja z energijo in prehajajo na alternativne, obnovljive vire energije, je v naših planskih dokumentih vse naravnano na večanje proizvodnje in porabe energije in na prehod na jedrsko energijo. Posledice so znane: energetska zapravljivost, razdiralno ravnanje z naravo, neodgovorno ravnanje naravnih zalog, omalovaževanje rizikov jedrske energije in vsega, kar sodi k njej (rizikov rudnikov urana, deponij, transporta), krepitev centraliziranih, monopolnih organizacij, visoka cena (predvidena kombinirana jedrska elektrarna v Dolskem bo stala več milijard dolarjev).

S slikanjem žalostne podobe na področju človekovega življenjskega in delovnega okolja pri nas bi lahko nadaljevali v nedogled. Ta podoba je še toliko bolj črna, če prištejemo k biološki onesnaženosti še socialno, duhovno in kulturno onesnaženost. Sprehodimo se po sodobni Ljubljani:

nikjer ni več žive palete oblik, ceste in trgi so izgubili svoj socialni značaj, tolpe materiala je izrnil beton, intimno so nadomestili stanovanjski silosi. Kamorkoli pogledamo, vidimo le monotonijo, uniformiranost, izgubo nekdanje mestne kulture, socialno demontažo, hrup, smrad, onesnaženost. Ljudje živijo v svojih stanovanjih, hišah, naseljih samo še kot normirani termiti, v njih pogrešajo prav vse, kar razumemo pod dobrim počutjem, domačnostjo in občestvom.

25. marca 1985 je bil izvoljen nov izvršni odbor, ki bo pri svojih prizadevanjih uspel le z vašo pomočjo. Od vas pričakujemo, da v svojem življenjskem in delovnem okolju širite ekološko zavest, živite sami skladno z načeli varovanja okolja, reagirate na razne pojave onesnaževanja in degradiranja okolja in življenja sploh, intenzivneje sodelujete v društvu (dajete pobude, zavzimate stališča, informirate izvršni odbor o raznih ekoloških problemih, prihajate na sestanke in predavanja, izpolnjujete sprejete sklepe, opozarjate znance in sodelavce na delo društva, pridobivate nove člane) in da delo društva finančno podprete.

Novi izvršni odbor si je zadal številne naloge. Ea med njimi je tudi glasilo, ki naj bi v začetku (od jeseni letos) izhajalo vsak tretji mesec na 16-tih straneh in bo za člane društva brezplačno. Zato je izvršni odbor sklenil povišati letno članarino za zaposlene na 1.000 din, za upokojene na 200 din, medtem ko so dijaki, študentje in brezposelni članarino oproščeni. Seveda bomo veseli, če boste nakazali društvu kakšen dinar več in si tako pridobili status podpornega člana. Mnenja smo namreč, da v tem primeru ne gre toliko za »neosebno«, obvezno članarino, ampak za zavestno podporo, za znak angažirane pripadnosti ciljem društva, ki se bori za skupne interese na področju varstva okolja in naravne dediščine. Zato smo prepričani, da boste članarino najpozneje v dveh tednih nakazali na priloženi bančni položnici.

Iskreno si želimo sodelovanja z vsemi sorodnimi organizacijami in društvu (hortikulturnimi, društvi nekadilcev, spomeniškim varstvom itd.), ki si prizadevajo za kulturnejši in odgovornejši odnos do človeka in narave, katere del smo.

Veseli smo, da ste član (oz. da boste član) Društva za varstvo okolja Ljubljana in upamo, da bomo v prihodnje plodno sodelovali.

Priloga položnica

Za izvršni odbor DVOL-a
prof. Hubert Požarnik

Iz programa Društva za varstvo okolja v Ljubljani za obdobje 1985—1986

I.

Razvrstitev in uničevanje človekovega okolja je doseglo tak obseg, da nam grozi ekološka katastrofa.

Mnenja smo, da je sedanje stanje posledica napačnega pojmovanja napredka, gospodarske rasti brez povezanosti do resničnih potreb ljudi, prihodnjih generacij in preostalih delov sveta, dajanje absolutne prednosti ekonomiji pred ekologijo, izigravanje veljavnih zakonov, pomanjkanja kritičnih refleksij in odsotnosti zavestnega iskanja alternativ.

2.

Društvo bo v prihodnje

— intenzivneje spremljalo tiste proizvodnje, prometne, energetske in druge dejavnosti v mestu, ki lahko škodljivo vplivajo na zdravje in počutje občanov,

— spodbujalo k razpravam o najbolj perečih problemih s področja varstva življenjskega okolja v Ljubljani,

— predlagalo konkretne rešitve,

— sodelovalo pri akcijah, ki jih bo imeli za koristne in potrebne in jih bo po potrebi tudi samo organiziralo,

— ščitilo interese občanov, če zaradi ogrožanja življenjskega okolja potrebujejo pomoč, ki jo društvo lahko da.

V ta namen se bo društvo tesneje povežalo z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami, upravnimi in samoupravnimi organi in interesnimi skupnostmi, inšpekcijskimi službami, združenji in društvi v Ljubljani, katerih naloge, cilji in pristojnosti so nega in varstvo človekovega življenjskega okolja.

3.

Važna naloga v prihodnjem obdobju mora biti skrb za ekološko vzgojo in osveščanje občanov. Zato bo društvo okrepilo delo z mladino, prirejalo redna predavanja in diskusijske večere, spodbujalo in podpiralo objavljane člankov, letakov, poučnih brošur, razprav, študij in knjižnih del s področja ekologije.

4.

Ker izkušnje kažejo, da se društvo pri svojem delovanju v prihodnje ne more več zadovoljiti zgolj in samo z opozarjanjem na simptome in površinsko kozmetiko, bo izdelalo programska načela. V njih bo izpostavilo tiste poglede, stališča in zahteve, ki lahko, po mnenju društva, pomembno prispevajo k ohranitvi človekovega naravnega, socialnega in kulturnega okolja.

DEGRADACIJA OKOLJA NA PRIMERU INDUSTRIJE USNJA VRHNIKA

Naslednji tekst predstavlja nekaj povzetkov iz moje diplomske naloge z naslovom Degradacija okolja na primeru Industrije Vrhnika. Pri vsej stvari gre le za drugačno predstavitev le ene izmed mnogih naših tovarn, ki močno onesnažujejo okolje in si na ta umazan način zagotavljajo konkurenčnost na tujih trgih.

Tovarna usnja na Vrhniki, ustanovljena med obema vojnama pomeni za začetek industrializacije kraja. Že od vsega začetka in vse do danes je predstavljala največji idnustrijski obrat na Vrhniki, ki je zaposloval tudi največ delovne sile. Po letu 1946 se začne naglo večati število zaposlenih, hkrati a nekoliko počasneje pa tudi obseg proizvodnje.

Število zaposlenih je v tovarni nenehno naraščalo in decembra 1982 je bilo v IUUV — TOZD Usnjarna že 1057 zaposlenih, kar je skoraj desetkrat več kot leta 1946. Vzporedno z rastjo števila zaposlenih so v tovarni potekala tudi obnovitvena dela, gradnja novih poslopij, modernizacija v tehnologiji...

Tovarna je postala eden izmed pomembnih dejavnikov, ki so temeljito posegli v fizično in družbeno preobrazbo pokrajine.

Že od začetka svojega delovanja je tovarna pritegovala delovno silo iz širšega zaledja Vrhnike. Tudi danes (stanje 31. 12. 1982) je stanje oz. dnevno migriranje zaposlenih ostalo skoraj nespremenjeno. Najbolj se je spremenila le narodnostna sestava zaposlenih v IUUV, ki imajo stalno ali začasno prebivališče na Vrhniki. To so priseljenci iz drugih republik Jugoslavije.

Tovarna je pred zadnjo vojno in tudi po njej zaposlila višje delovne sile iz podeželja — okolice Vrhnike. To je bil nedvomno eden izmed najpomembnejših, koristnih vplivov tovarne v pokrajini.

V začetni fazi razvoja tovarne usnja in tudi še kasneje, je bila IUUV glavni nosilec industrializacije Vrhnike z vsemi spremljajočimi pojavi.

Eden najbolj očitnih je bil pojav močne urbanizacije. Nastajala so nova naselja, žal tudi v zaledju bogatih vodnih virov.

Z modernizacijo tovarne koncem šestdesetih let in znatno povečano proizvodnjo je ob spremenjeni tehnologiji prišlo do kvantitativnih in kvalitativnih sprememb izdelkov in stranskih produktov — odpadkov. Tovarna je z moderniziranim proizvodnim postopkom postala finančno tako uspešna, da je še povečala svojo vodilno vlogo v občini. V letu 1982 je predstavljal delež IUUV — TOZD Usnjarne v celotnem dohodku občine 36,5% (oz. 46,6% delež dohodka od industrije dejavnosti v občini). Zato še danes temelji »razvoj« kraja in občine v znatnem delu na IUUV. Sodeluje pri investiranju objektov »družbenega standarda« na Vrhniki in celi občini. Njen delež je mnogokrat odločilnega pomena. IUUV je sodelovala pri izgradnji otroškega vrta, stanovanj, ceste... doma upokojevcem... do mliške vežice.

Tovarna usnja Vrhnika pa je postala tudi najmočnejši degradacijski dejavnik v okolju. Poglavitni, največji žarišči onesnaževanja sta danes tovarniški objekt IUUV in Centralna komunalna deponija. Oba močno onesnažujeta vodo in zrak.

Analiza anket pokaže, da od 115 anketiranih, skoraj polovica (49%) ni zadovoljna z okoljem, v katerem živi. Najbolj jih moti onesnažena voda (»pitna« in površinska), ter zrak (smrad) zaposlene v IUUV pa najbolj moti prisotnost priseljencev iz drugih republik Jugoslavije, ki jih v znatni meri zaposluje prav IUUV.

Slab zrak (predvsem smrad) in močno onesnaževanje Ljubljaničice bi verjetno lahko zmanjšali s spremembo proizvodnega postopka, kjer bi temeljiteje izrabljali lužinske kopeli, vpeljali višjo stopnjo reciklaže in ob 100% delovanju tovarniške ČN. Po načrtu naj bi se prečiščene industrijske odplake po kanalizaciji odvajale na CCN, kjer bi sledila še biološka stopnja čiščenja. Zmanjšanjem deleža kroma in drugih strupenih prmesi bi tako obdelano odpadno blato Usnjarne lahko postalo pogojno sprejemljivo kot gnojilo v kmetijstvu. Ljubljaničica bi v svojem toku skozi Vrhniko, s predvidenim kana-

lizacijskim omrežjem, postala manj onesnažena. Iztok odplak bi prestavili nizvodno ob reki Ljubljaničici do Tojnice, kjer naj bi delovala CCN s predvideno kapaciteto 80.000 E.

Dosledna izpeljava tega načrta bi terjala znatna finančna sredstva, s tem pa še ne bo zagotovljeno dejansko čiščenje odplak, ki bo terjalo stalno in 100% delovanje ČN. Zgoščeno odpadno blato z visokim deležem Cr pa bo še vedno predstavljalo problem za nadaljnje shranjevanje.

Drugi vir degradacije — Centralno komunalno deponijo Vrhnike, bi lahko sanirali le na en in edini možni način — s takojšnjim prenehanjem odlaganja industrijskih in komunalnih odpadkov v vodo. Z ureditvijo odlagalnišča na suhih površinah, kjer je možen nadzor izcedni vod, ter izpolnjevanje vseh drugih zahtev za komunalno deponijo, ki jih urejajo pravni predpisi, bi lahko izboljšali današnje stanje tudi na isti lokaciji.

Okolje na Vrhniki pa je zaradi nezadostnih naravovarstvenih ukrepov enako degradirano že poldrugo desetletje. Ljubljaničica se mrtva in zaudarjajoča vije skozi mesto, na območju IUUV — TOZD Usnjarna pa se širi močan smrad, podobno pa tudi na območju Centralne komunalne deponije.

O stabilni vremenski situaciji se ob večerih z uveljavljanjem JZ vetrov — nočnika, širi smrad po širšem območju mesta. Ob advektivnem tipu vremena, vlažnih JZ vetrovih pa se širi močan smrad tudi podnevi. Le ta je torej tako značilen in intenziven, da je postal hkrati tudi indikator za ljudsko napovedovanje vremena, po sklepanju: »Smrdi od tovarne — dež bo!«

Vrhnika je dosegla stopnjo industrializacije v kateri je prišlo zaradi prekomernega onesnaževanja do konflikta med okoljem bivanja, dela in rekreacije. IUUV rešuje ta problem na preiskujen način, značilen za manj in srednje razvite industrijske dežele. Okolje za rekreacijo išče v fizično odmaknjenih in manj onesnaženih predelih. Sklad počitniških zmošnjivosti IUUV to potrjuje. Ob tem pa je potrebno dodati, da je na določeni stopnji družbeno-ekonomskega razvoja, mobilnost in s tem tudi preživljanje počitnic izven kraja bivanja odraz želja, navad in potreb prebivalstva v določenem času.

O današnjem proizvodnem postopku IUUV, ki le delno oz. ne upošteva sistema reciklaže in je poraba surovin še vedno pretežno le enosmernna, se pojavlja ekonomsko, ekološko in politično vprašanje umestnosti delovanja IUUV.

1. **Ekonomsko:** tovarna deluje na osnovi surovin in energije, ki jih 90% (ni vključena voda) dobiva iz uvoza in jih le nezaten del vgradi v svoj končni izdelek — usnje, ki zapusti tovarno kot komercialni produkt. Ostalo predstavlja izgubo v odpadnem blatu in vodi.

Nakup tovarniške ČN je veljal 35.000.000 din.

2. **Ekološko:** zaradi degradacijskega vpliva IUUV v pokrajini, zlasti na zrak in vodo, se na Vrhniki občasno slabo počuti skoraj polovica anketirancev.

Ob današnjem načinu proizvodnje in prodaje tovarna dobi (1982) od vsakega m² usnja 418,07 din. Hkrati pa z njim izvozi:

a) 40.000 m³ čistega zraka (sedaj onesnaženega z SO₂, do MDK, niso všteti m³ zraka onesnaženega z merkaptanom, H₂S, NH₃ — smrad)

b) 117,9 m³ čiste rečne vode (sedaj onesnažene do IV. razreda).

V 13 dneh obratovanja IUUV — TOZD Usnjarna onesnaži do najvišje stopnje (abiotična voda) toliko vode kot znaša prostornina Blejskega jezera. V letu dni bi smrdljiva in zastrupljena Ljubljaničica napolnila dobrih dvajset kotanj Blejskega jezera. V desetih letih 203. (Usnjarna onesnažuje v tej meri že od leta 1970).

Razmerje en del tržnih produktov proti dvema deloma stranskih produktov, velja v razvitem svetu za nezaželjenega. V IUUV pa znaša to razmerje (ob upoštevanju vode kot surovine) 1 : 445. To pušča posledice tudi v okolju.

Zato se je IUUV odločila za namestitve ČN. Njena postavitev je zahtevala velik del tovarniškega prostora, dnevno pa troši mnogo

energije in surovin, ter postaja tovarna zaradi tovarne. Samo oskrba tovarniške ČN s potrebnimi kemikalijami (2 t/dan) potrebuje za enoletno delovanje, kilometer dolgo kolono tovornjakov.

Ob popolnem brezhibnem delovanju ČN (brez upoštevanja finančnih stroškov delovanja) dobimo volumsko manjši delež odpadnih snovi, zato pa z veliko večjo koncentracijo nevarnih strupenih snovi. Njihovo nadaljnje skladiščenje pa s tem ni rešeno.

Enodnevno obratovanje IUUV je enakovredno mestu z 127.487 prebivalci, torej več kot jih premore Mrbor (104.725 l. 1981).

To se odraža v močni onesnaženosti vode in zraka v pokrajini. Ljubljaničica ima v svojem toku skozi Vrhniko le še funkcijo odprtega kanala. Prejšnje dejavnosti, kot čolnarjenje — prometna pot, ribolov, namakanje, pranje, napajanje živine in pogon mlinov ter žag, je izgubila.

3. **Politično:** tovarna deluje na osnovi surovin in energije, ki jih 90% uvaža. Izvaža 44,8% svoje proizvodnje. Ta delež naj bi se letno povečeval vsaj za 10%, kajti le tako si bo lahko zagotovila sredstva za svoje obratovanje.

S takim načinom gospodarjenja pa se IUUV vedno bolj spreminja le v predelovalnico surovin zahodnega sveta, ki načrtno odriiva umazano industrijo v dežele »tretjega sveta«. To potrjuje tudi lestvica največjih tujih odjemalcev — kupcev izdelkov IUUV v letu 1982:

1. razvita ZRN
2. razvita Kanada
3. aridni Izrael: v letu pokola v Sabri in Šatili.

Z enakim in podobnim ravnanjem širše države, ne dovolj premišljeno industrializacijo in urbanizacijo Vrhnike in višjega kraškega sveta, je prišlo do močne degradacije okolja, ki je postala najbolj očitna ob izbruhih hidričnih epidemij hepatitisa.

Osnovni življenjski vir — voda, je postal tako onesnažen, da je začel povzročati resna zdravstvena obolenja. Zaradi fekalno onesnažene vode na Vrhniki, kljub močnemu kloriranju še vedno neprimerne za uživanje, so se občani na referendumu 1982 odločili za samopríspevek. Z zbranim denarjem bo zgrajen v letu 1983 vodovod s črpališčem na Borovniškem vršaju.

Vrhnika računa na dolgoročno oskrbo z vodo s tega področja, kjer so trenutno laboratorijski izvidi analizirane vode še neoporečni.

Obstaja pa potencialna možnost onesnaženja, kajti vršaj se napaja tudi iz Borovniščiće, ki pa je tu že v IV. razredu onesnaženosti. Poleg tega je to področje že močno urbanizirano in industrializirano (Fenolit, Liko!), preko njega pa poteka tudi glavna železniška povezava Ljubljana — Postojna. Voda v lokalnem borovniškem vodovodu je bila že 2 x onesnažena s fenoli. Kljub več metrov debelim »pokrovu« barjanskih sedimentov čez vodonosni vršaj, ni odstranjena velika možnost onesnaženosti podtalnice zaradi številnih gospodarskih aktivnosti na tem področju.

Obsežnost in resnost degradacije okolja na Vrhniki morda dobro ilustrirajo naslednja dejstva:

V prehumidni klimi ter z minimalno izdatnostjo izvorne vode 2130 l/s, se mora Vrhnika oskrbovati s pitno vodo v steklenicah (Radenska), oziroma jo pred uporabo prekuhavati, kljub močnemu kloriranju. V osnovni šoli učijo otroke naj ne uživajo vode iz vodovodnih pip, ker je to zdravju nevarno. Že dobro desetletje velja na Vrhniki odlok o prepovedi uživanja neprekuhane vode.

Kljub izrednemu bogastvu kraja z izvorno vodo ravnaajo prebivalca podobno kot v najbolj onesnaženih, oziroma sušnih pokrajinah na svetu — s pitno vodo se oskrbujejo v steklenicah.

Tako in podobno nepremišljeno ravnanje pa uvršča sicer vodnato Jugoslavijo danes že v isti statistični razred, skupaj z aridnim Marokom in Tunizijo. V teh deželah se z zdravno pitno vodo oskrbuje namreč le 21 — 40% prebivalstva. Ekstenzivno ravnanje IUUV z naravnimi danostmi pokrajine je le primer, ki ilustrira nesmotrno ravnanje družbe na doseženi stopnji družbeno-ekonomskega razvoja.

KONFLIKT: DEGRADIRANO OKOLJE — NJEGOVA IZRABA

1. Onesnažena pitna voda je še danes (1983) temeljni problem kraja. Na Vrhniki je izbruhnilo že pet večjih hidričnih epidemij hepatitisa (1966/67, 1971/72, 1973, 1976 in 1978). Samo v epidemiji 1971/72 je bilo 767 registriranih bolnikov, od katerih se je moralo 308 zdraviti v bolnišnici (36).
Vzrok epidemije je bila fekalno kontaminirana voda iz vrhnikega vodovoda, katere oskrbuje mesto Vrhniko, ter: Verd Stairo Vrhnika, Simjo gorico, Bevkve in Dragomer. Topografija obolenj se je pokrivala z vodovodnim omrežjem.
Glavni vir onesnažene vode je Prinec studenec, obdan s stanovanjskimi in gospodarskimi poslopiji, ki imajo le delno urejeno kanalizacijo. Delež bakteriološko onesnažene vode s tega urejenega kanala nad 50% v napajanje vrhnikega vodovoda.
Za preprečitev novih epidemij so namestili obzajeti novoklorirane dezinficirane vrhnikega vodovoda (0,8 mg/l), z njimi naj bi Vendar pa tudi po kloriranju ostane v vodi določeno število drob- nih onesnaževalcev (mikroorganizmov), tvorijo pa se nekateri novi, poročilo o globlji kloriranju pa so bakteriološke raziskave izkazale, da kar dva od treh odvzetih vzorcev iz Vrhnike ne ustrezata predpisanim zahtevam.
V 1979, in primerjava z občini Logatec, Cerknica in Idrija kaže, da je teh na Vrhniki kar trikrat več.

Zaradi teh razmer na Vrhniki že več kot deset letvelja Odlok o prepovedi uživanja neprekuhane vode.
Lerno v povprečju je odvisna od vrste dela, ki ga človek opravlja. Zaradi poklicnih obolenj ali poškodb pri delu muhajo prvo pomoč ali za intervencijo na zdraviljenju k specialistu 1108 delavcev tovarne (povprečje za leto 1982). Tovarna pa zaposluje 1057 delavcev (vključno s pomočnimi delavci).
3. Emisija SO₂ in dima tovarne povzroča znatno obolenja veza- ni razmeroma majhna. Vrhnika v III. (predzadnji) skupino presedno emisijo, kar uvršča Vrhniko v III. (predzadnji) skupino. Vrhnika v III. (predzadnji) skupino. Vrhnika v III. (predzadnji) skupino. Vrhnika v III. (predzadnji) skupino.

Emisija SO₂ in dima tovarne povzroča znatno obolenja veza- ni razmeroma majhna. Vrhnika v III. (predzadnji) skupino presedno emisijo, kar uvršča Vrhniko v III. (predzadnji) skupino. Vrhnika v III. (predzadnji) skupino. Vrhnika v III. (predzadnji) skupino.

SKRIB

TOVARNE

IUV

ZA OKOLJE

через миры и века

Poleg starih usedalnikov, z nezadostno zmogljivostjo ob današnji proizvodnji, je IUV na tovarniškem dvorišču leta 1980 začela z gradnjo nove čistilne naprave s fizikalno — kemično stopnjo čiščenja. Na njej naj bi tovarniške odplake očistili do stopnje enakovredne komunalnim odplakam. Nadalje bi se industrijske odplake, po posebnem kanalu odvajale na Centralno ČN. Tedanja investicija za ČN v IUV je znašala 35.000.000 din, kar predstavlja vrednost 7% od ustvarjenega dohodka z izvozom v letu 1982.

Poizkusno je tovarniška ČN začela delovati v letu 1982. Učinek prvega leta obratovanja ČN pa delno ilustrirajo tudi podatki laboratorijskih analiz o kvaliteti vode Ljubljane. Stanje na Ljubljani se, po podatkih HMZSRS, v prvem letu obratovanja ČN v IUV ni izboljšalo.

Načrti predvidevajo sicer obratovanje tovarniške ČN v sklopu s Centralno komunalno čistilno napravo, ki naj bi imela tudi biološko stopnjo čiščenja. Njena lokacija je predvidena tik ob Centralni komunalni deponiji na Tojnicah. Izgradnja CCN s pripadajočim kanalskim omrežjem je bila predvidena v srednjeročnem obdobju 1981 — 1985, vendar je prestavljena v naslednje srednjeročno obdobje.

IUV — TOZD Usnjarna je odobrila finančna sredstva v letu 1972 trem gospodinjstvom, ki jim je onesnaževala vodo. Denar so porabili za podaljšanje vodovodne napeljave do bivališč z zastrupljeno vodo.

Letno (od leta 1965) plačuje IUV Ribiški družini Vrhnika 50.000 din odškodnine za 8,9 ha popolnoma uničenih (mrtvih) vodnih površin Ljubljane. IUV sodi me »permanentne« povzročitelje škode v RD Vrhnika.

Tovarna je izdelala dve raziskovalni nalogi o možnih načinih čiščenja svojih odpadnih vod, začela pa je tudi sodelovati z Biotehnično fakulteto v Ljubljani o eventualni možni uporabi odpadnega blata v kmetijske namene.

IUV del svojih sredstev namenja tudi za nakup in vzdrževanje počitniških stanovanj in počitniških prikolic. Fond počitniških zmogljivosti IUV (31. 12. 1982) obsega:

Novi grad (4 garsonjere)	16 ležišč
Beli Križ (13 sob)	52 ležišč
Strunjan (8 sob)	32 ležišč
Kranjska gora (3 garsonjere)	12 ležišč
Velika planina (1 koč)	8 ležišč
Jadranska obala (20 počit. prikolic)	80 ležišč
Podčetrtek (1 počit. prikolica)	4 ležišč
	124 ležišč

Usnjarna je tudi lastnica dveh vlečnic in gostinskega obrata na 8 km oddaljeni Ulovki nad Vrhniko. Objekti služijo za zimsko rekreacijo prebivalcem Vrhniko in Ljubljane.

Težke kovine so najhujše onesnaževalci naših rek in potokov. Pojavi adsorbicije, hidrolize in soobiranja povzročajo, da ostane v vodnem mediju le majhen delež prostih kovinskih ionov, večji del pa se po določenem času odlaga v sedimentih in naplavinah. Prav tu pa preoblikujejo mikroorganizmi nekatere od njih (arzen, krom, cink) v biološko aktivne ali v strupene organske snovi ter se tako neprestano vključujejo v prehrabeno verigo, oziroma biološki cikel.

Krom iz vode se izredno hitro akumulira na sediment. Iz analiz vsebnosti kroma v sedimentih Ljubljane lahko dobimo naslednjo preglednico: Tabela 19.

Tabela 19: Akumulacija kroma na sediment

Lokacija odvzema vzorca	u g Cr/g X večja konc. sedimenta kot v Močilniku		
1. Ljubljana (Močilnik)	115,3		115,3
pred izpustom IUV	115,3	1	115,3
2. Ljubljana — iztok odplak IUV	3685,4	32	3685,4
3. Ljubljana — 500 m pod IUV	2458,8	21,3	2458,8
4. Ljubljana — Livada (27)	400,0	3,4	400,0
			115,3

Tabela pokaže, da se vpliv IUV pozna močno še po 23 km počasnega toka Ljubljane, saj vsebuje na Livadi rečni sediment še 3,4 x več kroma, kot ga je pred izpustom odpadne vode iz tovarne na Vrhniko. Ljubljana sodi sicer na Livadi v II. kakovostni razred.

VRHNIKA

IUV

POPOLNA IN NEDOKONČANA OSNOVNA ŠOLA

POKLICNE, DELOVODSKE IN POSLOVODSKE ŠOLE

SREDNJE ŠOLE

VIŠJE ŠOLE

VISOKE ŠOLE

13. ANALIZA ANKET

Odnos prebivalcev Vrhnike do okolja sem skušal ugotoviti z ustreznimi anketami. Vprašalnik sem sestavil po vzoru anket, ki sta jih pri svojih raziskavah uporabljala D. Pult in M. Špes. Anketo za gospodinjstva je sestavljalo 18 vprašanj, za osnovnošolce II in za zaposlene v IUV 8 vprašanj.

Anketne liste sem priredil vsaki populaciji anketirancev, kot je zahtevala specifičnost raziskave in metoda zbiranja podatkov.

Osnovni vzorec so sestavljale tri skupine:

- a) populacija tridesetih gospodinjstev v neposredni bližini tovarne, kjer je degradacija okolja močna (Slika 18 — Lokacija bivališč anketiranih gospodinjstev),
- b) populacija 55 učencev osmih razredov osnovne šole Ivan Cankar,
- c) populacija 30 zaposlenih v IUV — TOZD Usnjarna.

Ankete iz skupine a in b so imele deset enakih vprašanj, ki so med seboj primerljiva, iz skupine c pa so le 3 vprašanja, ki jih lahko primerjamo z ostalimi. Prvo vprašanje je pri vseh anketah enako in kontrolno — pokazalo naj bi dejansko vlogo in pomen degradiranega okolja na Vrhniki.

Vsa anketirana gospodinjstva so bila najmanj tričlanska. Predel v katerem sem izvedel anketo je v neposredni bližini tovarne (Slika 18), stanovanjske zgradbe so eno ali dvodružinske hiše zgrajene večinoma po letu 1960.

Naslovi anketiranih gospodinjstev:

- Usnjarska 10, 13, 14;
- Pot v Močilnik 12, 11, 10, 8, 7, 21, 23, 3, 19, 2; 5, 28, 32, 13, 25, 29, 6;
- Loša 18, 22, 2, 7, 14;
- Sušnikova 10, 1, 5, 7, 9.

V vrstini sem anketiral praviloma nosilca gospodinjstva. Starostna struktura anketiranih članov gospodinjstev: starih do 30 let je 6 anketiranih ali 20%; od 31 — 50 let 12 anketiranih ali 40% in nad 50 let tudi 12 oz. 40% vprašanih.

Izobrazbena struktura anketiranih v gospodinjstvih: 37% z osnovno šolo; 13% s poklicno; 27% s srednjo, 20% z višjo in 3% z visoko.

Skoraj vsa gospodinjstva so na prvo, kontrolno, vprašanje kar z 87% odgovorila, da pogrešajo »le« čisto pitno vodo, vodotoke in zrak.

Z okoljem v katerem živijo sta zadovoljni slabi dve tretjini vprašanih, najbolj pa jih v njem moti slab zrak (70%), nato voda.

Za najmočnejšega onesnaževalca Vrhnike ima 90% vprašanih industrijo in 100% od teh proglašajo IUV za poglobitvega krivca. Kar 56% vprašanih se zaradi onesnaženosti vsaj občasno na Vrhniki slabo počuti.

57% vprašanih meni, da v Ljubljani sploh ni več življenja, nihče pa ne verjame, da je še lahko normalno.

Skoraj vsi (93%) bi prostovoljno sodelovali pri urejanju bregov in struge, če bi Ljubljana postala zopet čista. Večina (83%) moti smrad IUV, če se napoti v Močilnik peš. 73% meni, da so v Sloveniji zaradi onesnaženosti najbolj prizadete vode, 23% pa zrak, na Vrhniki so prav tako najbolj onesnažene vode (60%), nato pa zrak (33%).

73% meni, da onesnažen zrak ne vpliva na zdravje anketiranih, medtem ko 27% meni, da onesnažen zrak vpliva na vegetacijo, druga polovica pa meni obratno.

63% meni, da je Vrhnika v primerjavi s preteklostjo bolj onesnažena, 20% pa da je manj.

20% jih je razmišljalo, da bi se zaradi onesnaženosti okolja odselili.

Polovica vprašanih meni, da je okoli močno onesnaženo v Sloveniji le v posameznih predelih.

56% predlaga kot najbolj perspektiven ukrep na področju varstva okolja večji vzgojno izobraževalni poudarek.

Pismeno anketo v osnovni šoli Ivan Cankar na Vrhniki sem izvedel pri uri moralne vzgoje med 55 učenci 8 b in 8 c razreda 7. 4. 1983.

Na kontrolno vprašanje, kaj na Vrhniki najbolj pogrešajo je tretjina učencev (34%) odgovorila, da najbolj čisto pitno vodo, vodotoke in zrak, na drugem mestu, z 20% je disco klub in na tretjem (16%) boljše trgovsko ponudbo.

Z okoljem v katerem živijo ni zadovoljno 47% vprašanih, najbolj jih moti slab zrak (54%). Za najmočnejšega onesnaževalca je dve tretjini osnovnošolcev proglasilo industrijo, 91% od teh pa konkretno IUV.

Kar 61% jih izjavlja, da se na Vrhniki zaradi onesnaženosti vsaj občasno slabo počuti.

Da je življenje v Ljubljani normalno ne pomisli več nihče, 71% pa meni, da je ogroženo.

Le 54% vprašanih osnovnošolcev bi brez pomisleka sodelovalo s prostovoljnimi delom pri čiščenju struge in bregov Ljubljane, če bi njene vode postale zopet čiste.

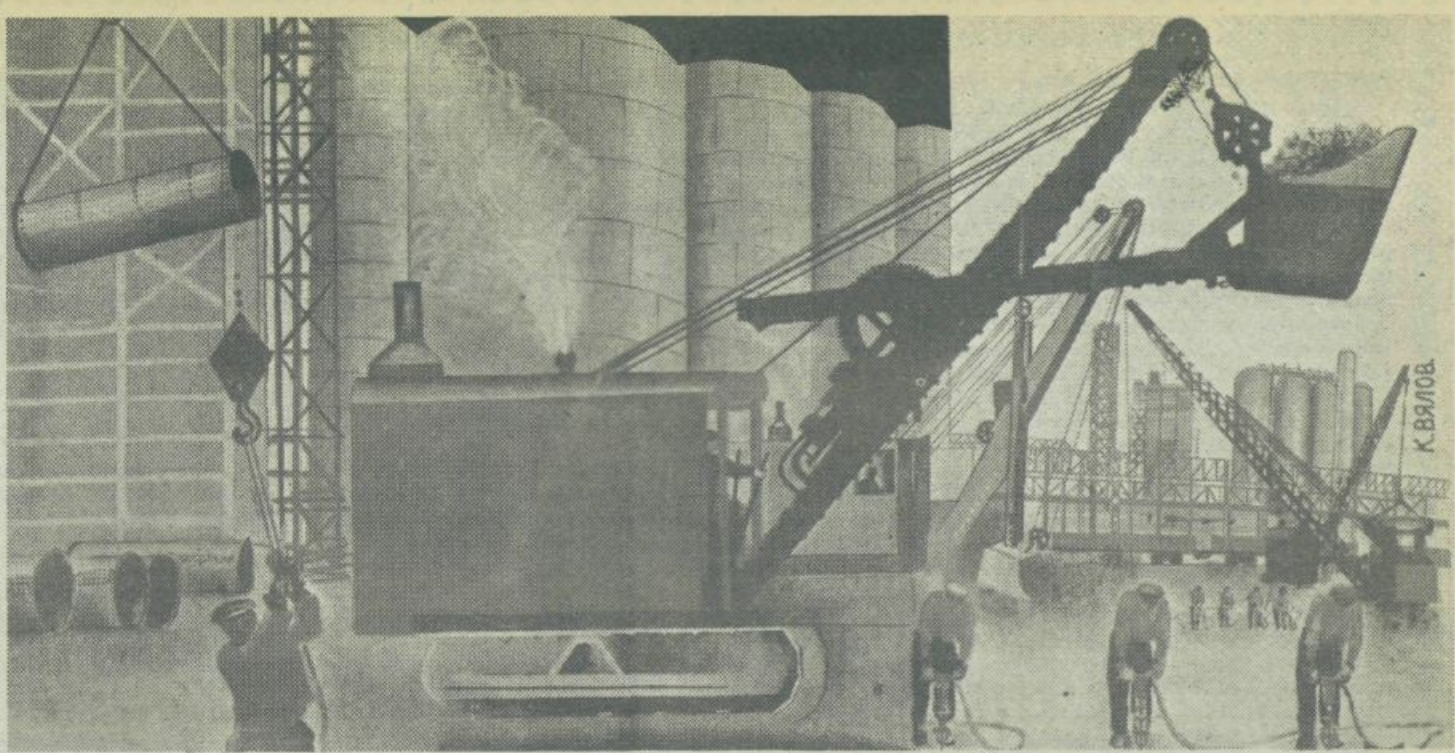
69% zmoti smrad iz IUV, če peš obiščejo Močilnik.

Z onesnaževanjem naj bi v Sloveniji najbolj prizadeli vode (36%) in voda je tudi najbolj onesnažen pokrajinski element na Vrhniki — meni 54% osnovnošolcev.

Da izvedo v šoli premalo ali sploh nič o problematiki onesnaževanja okolja, meni 63% osnovnošolcev.

Odrasli pa ob tem predlagajo (6%) kot najkoristnejši ukrep — večji vzgojno izobraževalni poudarek.

Pismeno anketo v IUV je 30 zaposlenih izpolnilo na delovnem mestu, v neposredni proizvodnji.

Izobrazbena struktura anketiranih:

- 79% z osnovno šolo
- 10% s poklicno šolo
- 10% s srednjo šolo.

Na Vrhniki biva 93% anketiranih in 40% je v IUV zaposleno od 11 — 20 let.

46% pogreša na Vrhniki najbolj čisto pitno vodo, vodotoke in zrak, 33% pa boljše trgovsko ponudbo.

Kar dve tretjini (67%) ni zadovoljnih z okoljem v katerem živi, najbolj jih motijo družbeni vzroki — 30% (delavci iz drugih republik), šele na drugem mestu (z 26%) je onesnažena voda.

70% vprašanih ocenjuje svoje delovno okolje v IUV za deloma in v celoti škodljivo.

Prosti čas preživlja večina (70%) doma in v neposredni okolici.

Če predpostavimo, da odgovori na prvo — kontrolno vprašanje, zaradi njegove kompleksnosti, nudijo še najbližji približek dejanskega stanju, potem ugotovimo, da je za 51% vprašanih temeljni problem na Vrhniki čista voda in zrak.

Z okoljem v katerem živijo anketirani je zadovoljno le 51%, vzroki pa so naslednji:

- a) anketirane člane gospodinjstev najbolj moti onesnažen zrak (smrad) 70% nato voda (26%).
- b) 54% osmošolcev moti najbolj slab zrak, 32% pa odlagališča odpadkov.
- c) Zaposlene v IUV najbolj motijo družbeni dejavniki, 30% (delavci iz drugih republik), na drugem mestu je onesnažena voda (26%).

Gospodinjstva (90%) in osmošolci (67%) so za glavnega povzročitelja onesnaženja na Vrhniki obdolžili IUV.

Razmeroma presenetljiv pa je rezultat na 7. vprašanje (ankete a, b), ki naj bi pokazalo osebno pripravljenost anketiranih za sodelovanje pri izboljšanju življenjskega okolja. 93% odraslih bi brez pomisleka sodelovalo (pri urejanju in čiščenju struge in bregov Ljubljane, če bi njene vode postale zopet čiste), a le 54% osmošolcev. Njihov relativno pasivni odnos do degradiranega okolja (Ljubljana je poleg zraka in »pitne« vode najbolj degradiran pokrajinski element na Vrhniki) lahko morda pojasnimo s tem, da so v njem odrasli (npr. Odlok o prepovedi uživanja neprekuhanе vode na Vrhniki velja že dobro desetletje, Ljubljana je mrtva reka že poldruge desetletje). Svoj delež ima nedvomno tudi šola, kajti 63% osmošolcev meni, da je v osmih letih izvedelo premalo ali nič o problematiki onesnaževanja okolja.

Nekaterim prebivalcem povzročajo koncentracije strupenih in smrdljivih plinov zdravstvene težave, kot so vnetje grl in dihalnih poti. Na to so že javno opozarjali v lokalnem časopisnem glasilu in po delegatskem sistemu v KS in občini.

OBČINSKA RAZISKOVALNA SKUPNOST VRHNIKA

Štev.: 17/84
Datum: 13. 4. 1984

MITJA BRICELJ dipl. geog.
VRHNIKA
Kačurjeva 11

ZADEVA: Predlog raziskovalne naloge

Koordinacijski odbor pri Občinski raziskovalni skupnosti Vrhnika je vašo ponudbo za odkup obravnavalo in sklenilo, da je ne sprejme. Ob pripravi vsakoletnega programa raziskovalnih nalog, je koordinacijski odbor oblikoval stališče, da naloge posameznikov, ki niso pooblaščenji za raziskovalno dejavnost, izloča iz programa. Tako stališče je potrdila tudi skupščina Občinske raziskovalne skupnosti Vrhnika.

Tako vaše diplomske naloge, žal ne moremo odkupiti.

Tovariško vas pozdravljamo!

**PRESEDNIK
SKUŠČINE ORS VRHNIKA
ZORAN CVETKOVIC**

4. Ulica z imenom Pot v Močilnik poteka po vzhodnem robu dvorišča IUV, mimo usedelnikov odpadnega blata in iztoka odplak v Malo Ljubljano. To je najmočnejši vir smrada na Vrhniki.

Ime ulice nakazuje njeno funkcijo. Mestno jedro neposredno povezuje z Močilnikom in v preteklosti je bila priljubljeno sprehajališče Vrhnčanov. Danes je zaradi močno onesnaženega zraka in vode skoraj popolnoma izgubila svojo nekdanjo rekreacijsko vlogo, kajti smrad moti potencialne obiskovalce (74% vprašanih iz skupine odraslih in osnovnošolcev zmoti močan smrad, če se peš napotijo v Močilnik).

5. Zajet termalni izvir Furlanove toplice se nahaja na desnem bregu Male Ljubljane, nasproti izpusta odplak IUV v Habič jih omenja kot turistično zanimivost Vrhnike. Regionalno prostorski plan pa jih uvršča v II. stopnjo primernosti za kopanje, to je v isti razred kamor sodijo Rimske Toplice, Laško in Dobrna.

Močno degradirano okolje pa danes izključuje vsakršno turistično rekreacijsko dejavnost. Termalno vodo izkorišča IUV v svojem tehnološkem postopku.

6. Ljubljana je v 4 km toku skozi Vrhniko onesnažena zaradi odplak IUV do zadnje, najslabše IV. stopnje onesnaženosti. Njene vode so uporabne samo še za transport (fekalij). V njej je mrtva praktično vsa favna. Reka se nekoliko očisti šele za Vrhniko, po pritoku Ljubije in v nadaljnjem toku proti Ljubljani, kjer postane zopet močnejše onesnažena. Zaradi tega sodi Ljubljana v interferenčni tip onesnažene reke.

Poleg rib, v njenem zgornjem toku skozi Vrhniko, so izginile tudi vodne ptice (ponirki, ...). Le rad mlakarice se še zadržujejo ob njej, kajti priletijo iz umetnega vališča pri gradu Bistra. Toda lovci jih ne streljajo, kajti njihovo meso močno zaudarja po industrijskih odplakah.

Pred desetletjem in več so prebivalci Vrhnike uporabljali vodo Ljubljane za napajanje živine, zlasti pa za zalivanje vrtov. Danes je neuporabna tudi za namakanje, kar potrjuje njeno klasifikacijo — IV. razred onesnaženosti. To so vode, ki jih je mogoče uporabljati za druge namene samo po ustreznih obdelavi. Vrtove ob njej zalivajo danes z vodo iz vodovoda.

7. Opuščeno odlagališče odpadnega blata IUV v vrtači na kraškem področju Javorča je močno onesnažilo kraško, podzemsko pretekajočo vodo.

Najbolj očiten primer sta zastrupljena studenca pri hišah Verd 122 in Verd 158, ki sta z vodo preskrbovala najmanj 6 gospodinjstev. Postala sta popolnoma neuporabna, v njihovih strugah pa so poginile tudi ribe.

8. Odpadki IUV, ki jih od začetka sedemdesetih let odlagajo na Centralno komunalno deponijo Vrhnika v Tojnicah, predstavljajo (leta 1982) 51% vseh odpadkov na deponiji. Njena površina je 1982. leta znašala 86.773 m² (10).

Deponiranje industrijskih in komunalnih odpadkov na Centralni komunalni deponiji je v temeljnem nasprotju z veljavnimi zakoni in predpisi. Bistvena in največja napaka je, da se odlagajo neposredno v vodo in s tem močno onesnažujejo površinsko vodo in podtalnico, preko nje pa tudi prst in rastje.

Po zasutju bajerjev z odpadki, predvideva prostorski plan občine tudi na lokaciji deponije gradnjo industrijske cone. Velik delež organskih sestavin v odpadkih (IUV) pa bo prispeval znaten delež k tvorbi metana v nasutih tleh, kar bo predstavljalo znatno in stalno nevarnost za katerokoli gradnjo, posebno industrijsko.

Danes poteka tik ob zahodnem robu deponije — bajerjev osrednja tranzitna cestna povezava, štiripasovna avtocesta Ljubljana — Razdrto.

Estetski vidik (odmrta drevesa, umazana voda, izpostavljena čela nasipov odpadkov, predvsem pa močan smrad) je zelo neprimeren in zlasti nezdružljiv s tranzitno turistično vlogo AC Avtocesta je ena glavnih turističnih magistral iz Srednje Evrope proti Sredozemlju. Turistične tokove tujih in domačih gostov privabljajo v Slovenijo in Jugoslavijo povsem nasprotni motivi, zato je ta degradacijski element v porajini morda še bolj očiten in moteč.

»Sanacija« Centralne komunalne deponije Vrhnika predvideva intenzivnejše zapisovanje odpadkov, preместitev odlaganja odpadkov na zahodni rob bajerja, tako, da bo čelo deponije manj opazno z AC, ter zasaditev borovcev ob AC, ki naj bi zastirali pogled na odlagališče.

Celtralna komunalna deponija Vrhnika že več kot trinajst let nima uporabnega dovoljenja, saj ne izpolnjuje temeljnih norm za odlaganje odpadkov, ki jih zahtevajo in predpisujejo ustrezni pravni predpisi.

P. S. Naloga je nastala pred dvema letoma. Ob poletnem pomuru rib 1983 sem se s kratkim prispevkom oglašil v Poštnem predelu sobotne priloge Dela, kjer sem skušal pojasniti nekaj vzrokov za pogine rib v Ljubljani. Doživel sem tipično tehnobirokratsko reakcijo zastopnika IUV. (»diskusijo« prilagam)

Nalogo, zanjo sem leta 1984 dobil Prešernovo nagrado, sem podaril Industriji Usnja Vrhnika, za 50.000 din pa sem jo ponudil v odkup še občinski raziskovalni skupnosti, ki jo je hvaležno odklonila. (prilagam obrazložitev)

Stvari so se do danes na Vrhniki nekoliko spremenile. Vrhničani pijejo vodo iz novega vodnega vira na Borovniškem vršaju, vendar se zaradi »ekonomičnosti« neoporečna voda še zmeraj meša z gravitacijsko vodo iz manj čistih kraških izvirov. Zato vso še zmeraj močno klorirajo, stranski učinki klorja pa so znani le nekaterim... Na novem občinskem vodnem zajetju je locirana tovarna Fenolit, predelovalnica fenola in formalina, nevarnih kancerogenih snovi, ki jih brzskrbno dovažajo po cesti in železnici. Pri tem seveda ne upoštevajo niti obstoječih varnostnih predpisov, direktor Fenolita Uroš Valant pravi, da je to enostavno predrago...

IUV odlaga odpadno blato še zmeraj v bajerje ob avtocesti, iz njih pa voda prosto odteka v Ljubljano. Bajerje bodo z odpadki zasuli leta 1987. Usnjari zdaj spuščajo »le« še tretjino odplak ob tovarni, ostale pa so speljali za mesto, kjer se za hrbtom Vrhnčanov mirno izlivajo v Ljubljano...

Skratka, na Vrhniki ni nič novega, morda le to, da IUV na tujem ne gre več najbolje, kajti povpraševanje po njenih izdelkih upada...
MITJA BRICELJ

Vrhniko je s 6327 prebivalca (popis iz l. 1981) edini večji kraj ob reki na vsej njeni poti do Ljubljane. Danes prinaša kraju in občini največji del dohodka (36,5 odstotka leta 1982) Industrija usnja Vrhniko, locirana 400 metrov pod izvrom Ljubljaničnice v Močilniku (slednji sodi v seznam naravne dediščine SRS). Onesnaževanje, ki ga povzročata tovarna, pa je enako mestu s 127.000 prebivalci, torej večjemu, kot je Maribor. Degradacijske posledice v pokrajini so zato očitne. Voda oziroma Ljubljaničnica je samo eden izmed močno degradiranih pokrajinskih elementov, vendar ostanimo samo pri njem.

Tovarna zajema iz rečne struge na dan 3500 m³ še relativno čiste vode, ki spada v 2. kakovostni razred. Izpušča jo, seveda, pod svojim zajetjem, vendar močno onesnaženo. Strupene odpadke spreminijo Ljubljaničnico v popolnoma mrtvo reko, njene vode pa sodijo sedaj v zadnji, 4. kakovostni razred. V smrdeči kloaki se življenje pojavi šele po 4 kilometrih, ko njene vode izdatno razredčita pritoka Ljubija in Bistra. Kako močan je degradacijski učinek tovarne, morda bolje ilustrira podatek, da 14-dnevno obratovanje IUV zastrupi količino rečne vode, ki je enaka volumnu Blejskega jezera. Zamrznjenih petnajstih letih je odteklo po Ljubljaničnici čez tristo popolnoma mrtvih Blejskih jezer... Degradacijsko moč tovarne pa lahko predstavimo tudi drugače. Z izdelavo 1 m³ usnja onesnažimo 117 m³ rečne vode do 4. kakovostne stopnje in 273.000 m³ zraka, ki se nasiči s strupenimi snovmi (do MDK) itd. Ob dejstvu, da je IUV močan izvoznik, dobijo ti podatki še dodaten pomen. S preprostim sklepanjem ugotovimo, da za 418 dinarjev, kolikor iztržimo za m³ usnja, podarimo tujcem še 117 m³ naše čiste rečne vode, 273.000 m³ našega čistejšega zraka itd.

Prav »pitna voda na Vrhniki je zopet primer, kako lahko nesmotrno ravnanje spremeni bogat naravni vir (minimalna izdatnost 2130 litrov/s) v neuporabnega. To pa je nov, morda najmočnejši omejevalni faktor razvoja, lahko celo obstoja...

Nepremišljena urbanizacija je bila vzrok za fekalno kontaminirano vodo, ki je povzročila na Vrhniki več epidemij hidričnega hepatitisa (1967, 1972, 1975, 1976, 1978). Samo v epidemiji leta 1972 je bilo registriranih 767 bolnikov, 308 pa se jih je moralo zdraviti v bolnišnici. Stanje tudi danes, kljub močnemu kloriranju (stranski učinki so znani) ni bistveno drugačno. Bakteriološke analize vzorcev iz vrhniškega vodovoda kažejo, da še vedno dva od treh vzorcev ne ustrezata zahtevam o zdravi pitni vodi. Zato velja na Vrhniki že več kot desetletje odlok o prepovedi uživanja neprekuhanne vode. Občani se oskrbujejo s pitno vodo v trgovinah, kupujejo jo v steklenicah, otroke v šoli pa učijo, da je zdravju nevarno zaužiti požirek iz vodovoda. Skratka, ravnanje prebivalstva pri oskrbi z vodo je že desetletje podobno ravnanju »v posebnih razmerah« to je vojnemu stanju, ob naravnih katastrofah...

Zaradi kronično slabega stanja »pitne« vode so se prebivalci na referendumu 1982 odločili, da združijo svoja sredstva za izgradnjo novega občinskega vodovoda z zajetjem v Borovniškem vršju. S tem objektom je zasnovana dolgoročna oskrba občine s pitno vodo, kar pa še ne zagotavlja povsem čiste vode. Zakaj? Področje Borovniškega vršja je danes razmeroma precej industrializirano in urbanizirano. Preko njega vodi glavna železniška povezava Ljubljana—Postojna (možnost železniške nesreče, razlita kemikalij). V neposredni bližini novega črpališča onesnažuje DO Fenolit potok Borovnišnico do 4. kakovostnega razreda. Toda dokaj debela odeja barskih sedimentov naj bi tudi dolgoročno varovala vodo pred onesnaženjem, ki ga danes povzroča gospodarska aktivnost kraja, prav tako pa tudi pred morebitnimi nesrečami...

Blizu 10 kilometrov mrtvega rečnega toka Borovnišnice in Ljubljaničnice že desetletja ne zbujajo več pozornosti slovenske javnosti. Razburile pa so jo julijske in avgustovske alarmantne novice ob »nenaadnih« ekoloških katastrofah. Dejansko pa gre za povsem »naraven« pojav, kajti poletne nizke in segrete vode niso sposobne dovolj razredčiti odplak in zato podaljšajo svoj mrtvi tok. Hkrati pride seveda, do pogina rib tudi nižje v reki. Mi pa tedaj proglasimo to dejanje za »ekološki kriminal« in razburjeni »v temi« iščemo krivce, čeprav so velikokrat že dolgo in prav dobro znani.

Ali Slovenci s takimi in podobnimi dejanji izgubljam najbolj primarno eksistenčno osnovo?

Znan je podatek, da je zaradi našega nesmotrnega ravnanja z obdelovalno zemljo danes Slovenija za okoli 20% premajhna, da bi ob morebitni potrebi (stabilizacija, vojna...) omogočala preživetje svojim prebivalcem.

Tudi nov pa ni podatek, da sodi sicer humidna Jugoslavija po dostopu prebivalcev do čiste pitne vode v isti razred kot puščavska Tunizija in Maroko. Saharska Alžirija pa sodi že v razred višje.

So ribji trebuh na Ljubljaničnici dovolj resno opozorilo našemu tehnokratskemu ravnanju?

Mitja Bričelj,
Vrhniko

DELO, 3. 9. 83
Delo, 6. in 20. avgusta
Ponekod ribe ne poginjajo več

V poštnem predalu 29 smo v soboto, z dne 20. avgusta, brali razmišljanja in nekatere ugotovitve Mitje Bričija z Vrhnike, ki se nanašajo na letošnje pogine rib in navezujejo na članek Janeza Kovarčiča v Delu, 6. avgusta.

Mitja Bričelj v svojem prispevku opisuje vrhniške razmere, predvsem vpliv največje vrhniške delovne organizacije, IUV, na okolje (Ljubljaničnico), hkrati pa obdela tudi problematiko pitne vode na Vrhniki.

Osebo mislim, da je popolnoma nepotrebno uporabljati rubriko, kot je Poštni predal 29, za predstavitev usnjarske industrije in njene predstavnik, ker so stvari večinoma znane. Dejstvo je, da ima usnjarska industrija, poleg dobrih plati, kot so zaposlovanje, dohodek, izvoz, nepogrešljiv člen v reprodukciji surove kože — snje — usnjeni izdelki, tudi svojo slabo stran, tj. veliko porabo in onesnaževanje vode. Tako je tudi vrhniška usnjarna velik onesnaževalec Ljubljaničnice.

Do tu so stvari jasne in ni nobenega razloga niti potrebe, da bi oporekal M Bričiju ter si z njim dopisoval preko časopisa. Stvar pa se spremeni, ko pridemo do njegovih trditev in ponazoritev, kolikšno je to onesnaževanje. Ugotoviti moramo namreč, da nekaj ni v redu z njegovimi izračuni, iz katerih izhajajo nerazumljive številke, ki jih človek težko spregleda, posebno še, če ima za ilustracijo pred seboj v 14 dneh suho oz. do skrajnosti onesnaženo Blejsko jezero.

Vendar ni težava v slabih ali nedostopnih podatkih, ki bi avtorju onemogočili objektivne prikaz porabe in onesnaževanja Ljubljaničnice. Točne in objektivne informacije, tako z ekološkega kot drugih področij (energetskega, gospodarskega, kadrovskega itd.), je namreč M. Bričelj dobil v IUV, v pomoč pri pripravi njegove diplomske naloge iz geografije. Če mu je račun dal dvomljive rezultate, bi si prav lahko vzel nekaj svojega in našega časa ter se oglašil na pogovor v usnjarni, tako kot se je oglašal takrat, ko je potreboval gradivo za svojo diplomu.

Usnjarna na Vrhniki izdelala na dan 15.000 do 18.000 kvadratnih metrov različnih vrst svinjskega usnja, za kar porabi okrog 3.500 m³ vode. Poraba vode torej znaša okrog 200 l/m² usnja ali 80 l/kg surovih kož. V minulih treh letih je v IUV v novo čistilno napravo investirala približno 3,5 milijarde starih (nedevalviranih) dinarjev. Naprava (za mehansko-kemično predčiščenje odplak) je slabo leto v poskusnem obratovanju in daje predvidene učinke, tj. polovično zmanjšanje organske obremenitve in 80 do 90% odstranitev usnjarskih kemikalij (sulfida in kroma).

Učinki nove čistilne naprave so se v pomladanskem času že kazali tudi v Ljubljaničnici, razumljivo pa je obremenitev Ljubljaničnice pri tako ekstremno suhem letu, kot je letošnje, še vedno (pre)velika, saj znaša pretok Ljubljaničnice pri IUV letošnje poletje le še nekaj sto litrov v sekundi.

Očitno torej v IUV ne porabimo ali uničimo vode za dve Blejski jezera na mesec in jih tudi v bodoče ne bomo, pač pa si bomo morali z vsemi Vrhniki skupaj prizadevati, da v doglednem času zberemo (velika) sredstva še za izgradnjo mestne čistilne naprave, ki bo obdelala pristalo organsko onesnaženje usnjarskih odplak in vse druge odplake na Vrhniki.

V zvezi z opisano problematiko pitne vode na Vrhniki, ki jo je M. Bričelj podal v nadaljevanju svojega prispevka, želim pripomniti le, da je to dejansko velik vrhniški problem, ki izvira iz njenega kramkega zaledja z vsemi njegovimi značilnostmi in možnostjo onesnaženja vode iz višje ležečih naselij. V nobenem primeru pa ne moremo slabe pitne vode in primerov hepatitisa na Vrhniki povezovati z IUV in njeno usnjarsko proizvodnjo, kakor bi nepoučen bralec lahko sklepal iz objavljenega prispevka. Vrhnika pitna voda bi bila enako slaba, tudi če bi na lokaciji usnjarne stala tovarna čevljev, vijakov ali stolon.

Z željo, da bi z dokončanjem novega vodovoda in preusmeritvijo s kraških izvorov na podtalnico ta problem dali z dnevnega reda, končujem ta prispevek.

Tone Gantar,
za Industrijo usnja Vrhniko

DELO, 17. 9. 83
Delo, 20. avgusta
Ponekod ribe ne poginjajo več

Namen mojega prispevka v Poštnem predalu 29 20. avgusta je pojasnjen v njegovem uvodu. Ponovim in dodam naj morda le to, da sem na primeru Industrije usnja Vrhniko (predpostavljam, da je njen družbenoekonomski pomen znan) hotel predstaviti tudi manj svetlo stran tovrstne industrije, oziroma del degradacijske vloge tovarne v pokrajini. Ker je IUV proglasila svoje ugotovitve za nerazumljive, jih bom poskušal še dodatno pojasniti.

1. IUV porabi v proizvodnem procesu res »le« 200 litrov vode na izdelan m² usnja, vendar je ta ob izpustu tako zastrupljena, da onesnaži povprečno 117000 l še čiste rečne vode. Pred izpustom odplak iz IUV sodijo vode Ljubljaničnice v 2. kakovostni razred, po njem pa postanejo mrtve in spadajo v 4. kakovostni razred. Povprečni štirinajstidnevni pretok Ljubljaničnice na Vrhniki je enak prostornini Blejskega jezera. Seveda gre tu tudi tu, kot pri vsakem povprečju, le za neko srednjo vrednost, ki jo tokrat sestavljajo minimalni in maksimalni pretoki Ljubljaničnice. Pretoki pa so funkcija rečnega režima.

2. Ljubljaničnica ima pluvio-nivalni rečni režim, njene visoke vode nastopajo novembra in decembra, ter od marca do maja. Le te močno razredčijo odplake IUV in so poglaviti dejavniki izboljšanja kvalitete rečne vode, ki pa je žal le trenutno. Ribe, ki v tem času zaidejo v gornji tok reke, se morajo ob zmanjšani vodi umakniti, katerim to ne uspe, pač poginejo. Reka postane sper mrtva. Poleti doseže pretok minimalne letne vrednosti in v segreti vodi so koncentracije strupov prevelike, zato poginejo ribe tudi nižje v strugi. Letošnje poletje žal ni bilo izjemno... Analize kvalitete rečne vode Ljubljaničnice na Vrhniki opravlja Hidrometeorološki zavod SRS. Primerjava stanja v letu 1982 s preteklim obdobjem pokaže, da se stanje ni bistveno spremenilo.

3. Stranski produkt IUV je tudi usnjarsko odpadno blato, obremenjeno z visokim deležem organskih in anorganskih substanc izredno neprijetnih lastnosti. Dnevno »pridelava« tovarna povprečno 75 m³ tega nezaželenega izdelka. Z novo čistilno napravo naj bi v odpadnem blatu močno zmanjšali delež vode, s tem pa tudi njegovo prostornino. Odlaganje usnjarskega blata ni bilo na Vrhniki nikoli zadovoljivo rešeno in tako je tudi še danes. Morda je deponija Javorč dober primer premalo premišljene ravnanja.

IUV je v začetku sedemdesetih let izbrala za odlagališča odpadnega blata vrtačo nad železniško postajo Verd. Do roba napolnjeno z biatom so opremili z napisi: Prehod smrtno nevaren! V prepustnem kramkem svetu je blato IUV močno onesnažilo sicer bogate vodne tokove, ki se stekajo proti robu Barja. Onesnaženi so bili tudi studenci, tedaj edini vodni viri vsaj šestih gospodinjstev v Podgori (današnji Verd). Voda je postala bela, močno je zaudarjala, če pa so jo prekuhali, so se na površini pojavili mastni madeži...

Nižje v strugi so poginile tudi ribe. Omenjena gospodinjstva so bila tedaj prisiljena prositi za priključek na občinski vodovod, po katerem se pretaka voda znane kvalitete...

Morda le toliko ob rob »objektivne informacije«, kakor je svoji prispevek imenovala IUV.

Mitja Bričelj,
Vrhniko

KNT

20 1984

Knjiga je orožje, vzemi jo v roke!

Brecht

0 1 2 3 4 5 X

1 DEL 2 DOL 3 K

REGIST

MESEC LETO RA

G. O. PSK

RP. 20/1984

3125199

POSTP. STORITEV

NAVODILA SO NA HRBTNI STRANI

Rp. POLITIČNA EKONOMIJA ZDRAVJA

cenovna knjiga

PRIIMEK IN IME

NASLOV

število izvodov

cupnino lahko poravnate poštarju ob prevzemu knjige

cenovna izsvoda 900 din

naročilnico pošljite na naslov:

KNT

Kerenikova 4

61000 Ljubljana

Ponatis prepovedati

LESLEY DOYAL

POLITIČNA EKONOMIJA ZDRAVJA

David Neubauer

»Slabo zdravje in bolezen nikakor nista »nesrečna slučaja«, ki prizadeneta nekatere ljudi, pa tudi znanstvena medicina ni edino sredstvo, ki se jima lahko zoperstavi.« To je pravzaprav vodilna misel, ki se prepleta po vsej knjigi višje predavateljice na Politehniku v Londonu, članice gibanja za zdravje žensk in članice Skupine politike zdravja, Lesley Doyalove. Slabo zdravje je namreč večinoma proizvod družbeno-ekonomske organiziranosti družbe, zato knjiga podrobno predstavlja vse možne vplive na slabo zdravje in se tako dotika različnih področij, kot so: zgodovina medicine, sociologija, filozofija, psihologija in seksologija, politična ekonomija, organizacija zdravstva, zdravstvena statistika in medicina dela ter higiena. Zdravstveno varstvo in zdravstveno raziskovanje se vse bolj usmerjata v ohranjanje zdrave delovne sile, zanemarjata pa ljudsko zdravje nasploh in rada posabljata predvsem na tiste, ki so zdravlja najpotebnejši, družbi pa niso več /ali niso še?/ neobhodno potrebni. Zdravstvo ima torej v rokah orožje /in orožje?/ za ohranjanje določene družbene strukture in nadzora nad ljudmi, poleg tega pa nudi zdravstvo tudi vedno večje, še precej neizkoriščeno, področje akumulacije kapitala. Knjiga nam predstavlja predvsem probleme probleme sodobne imperialistične medicine, njen vpliv na medicino tretjega sveta, vplive medicinske ideologije na ljudi nasploh, še posebej na ženske, predvsem na probleme v zvezi z nastajanjem socializirane medicine. Ob številnih strogih kritikah isrečenih na račun angleškega zdravstva in predvsem imperialistične medicine bralec nehoti pomisliti tudi na razmere v našem zdravstvu in na številna neresena vprašanja, ki nastajajo ob sočasnem razvoju samoupravne socialistične družbe na enem in hitrem napredku, predvsem visokotehnološke medicine, na drugem koncu. Pred nami je torej knjiga, ki je na naših knjižnih policah še ni bilo in ki bi prav gotovo sodila tudi v knjižnico tistih, ki se strokovno ukvarjajo z zdravjem in blaginjo ljudi. Za tiste zdravstvene in socialne delavce torej, ki naj pred seboj ne bi videli le človeka z določeno boleznijo, ampak celotnega človeka, z vsemi njegovimi osebni težavami in težavami, ki jih pogojuje določena družbena ureditev. Težavami, ki pravzaprav pomembnejše kot današnja visokotehnološka medicina vplivajo na človekovo nihanje med zdravjem in boleznijo.

NEVARNE IGRE 8km OD LJUBLJANE KAJ SE GRADI IN KAJ NAJ BI NASTALO OB SEDANJEM REAKTORSKEM CENTRU INSTITUTA J. STEFAN

Leta 1966 je v Podgorici pri Ljubljani začel obratovati raziskovalni jedrski reaktor. Že pri določitvi lokacije, ni šlo vse gladko. Na IJS so hoteli objekt postaviti na Viču, vendar so se krajanje uprli. V Podgorici pa ni bilo težav. Krajanje so se bivali ugodne odškodnine za zemljo, ki so jo morali odstopiti, z leti pa so se na reaktor »navadili«. V bližino so začeli postavljati nove stanovanjske hiše (po predpisih so lahko najbližji stanovanjski objekti od reaktorja oddaljeni 500 metrov, zemljišče, ki so manj kot 500 metrov oddaljena, pa ne morejo uporabljati za kmetijske površine).

Ker pa se pri nas vsega lotimo samo na pol, z objektom v podgorici ni moglo biti drugače. Že takrat je bilo v projekt vključeno tudi skladišče za nizko in srednje aktivne odpadke, ki so nastali pri procesu delovanja reaktorja. Taki odpadki so:

- radioaktivna smola, ki nastane zaradi filtriranja vode, ki hladi gorilne elemente,
- vzorci, ki jih obsevajo v laboratoriju,
- laboratorijsko posodje in cevi, ki postanejo radioaktivne zaradi izvajanja poskusov,
- filtri, ki čistijo zrak, ki gre iz reaktorske hale v okolico.

Skladišče za te odpadke ni bilo prehodno (začasno). Toda niti za prehodno skladišče se v osemnajstih letih ni našel denar. Šele leta 1984 je ISJ od federacije in republike dobil 18 milijonov dinarjev za gradnjo skladišča. Vse dotlej so si pomagali s provizoričnimi neustreznimi prostori na Jamovi ulici in v Podgorici (provizorično začasno »skladišče« v Podgorici je sedaj že tako polno, da komaj odprejo vrata!)

In potem so bila končno zagotovljena sredstva. Na Inštitutu pokličejo predstavnika medijev, ki naj bi vesoljni Sloveniji sporočili, da se bo končno gradilo prehodno skladišče za nizko in srednje aktivne jedrske odpadke. Toda predstavnik medijev zamoči situacijo in napiše: »V skladišču bodo shranjeni odpadki, ki nastajajo pretežno v reaktorju, v radiokemijskih laboratorijih pri pripravi izotopov ter odpadki iz rudnika urana na Žirovskem vrhu in JE Krško.«

Na ISJ si pulijo lase. Kdo je zanimal tisto laž o Žirovskem vrhu in JE Krško? Poleg tega pa krajanje iz Podgorice in sosednjih krajev ne sprejemajo stvari več tako mirno in samoumevno, kot so to počeli pred devetnajstimi leti. Začne se korespondenca med ISJ in Krajevni skupnostmi Podgorica-Šentjakob in Pšata-Dragomelj.

Na ISJ menijo, da bodo krajanje odpravili z zagotovitvijo, da vsi strokovnjaki mislijo na njihovo varnost, da skladišče, ki ima uporabno površino 120 m², nikakor ni primerno za odpadke iz Krškega in Žirovskega vrha, da bodo radioaktivni odpadki samo trdi in da podtalnica ne bo ogrožena, da bo vse potresno varno (Podgorica leži na najbolj potresnem območju celotnega ljubljanskega področja). Čudi jih, zakaj so krjani dvignili glas sedaj, ko se bo njihov položaj zboljšal, saj bo zgrajeno skladišče, ki bi moralo biti zgrajeno že leta 1966. Kako to, da se niso razburjali prej? Ob koncu »prijateljskega« prebricavanja, pa se z znanstvene strani čuti uzalzenost, ker jim ne zaupajo prebivalca pretežno kmečkih KS, ki že po »logiki stvari« niso posvečeni v veličastnost in popolnost naravoslovja.

Ob tem je treba omeniti, da v času dialoga ves čas poteka gradnja zakladišča, saj res ni racionalno, da bi sedaj čakali, ko so sredstva po dolgih mukah vendarle zagotovljena.

Toda tudi krajanje se ne dajo. Izbrskajo tehnično dokumentacijo, pobrskaajo po predpisih, sporazumih, zakonih in planskih dokumentih in tako nehote odkrivajo nove in nove dimenzije nedorečenosti načrtovanja in raziskovanja načinov uporabe jedrske energije.

1) Zamolčano je bilo, da namerava ISJ na območju Reaktorskega centra v Podgorici zgraditi laboratorijsko halo. Hala LHK — KI/II bo tipska, betonska, montažne izvedbe, tlorisne površine 30 x 20 m z nadstreškom in aneksom, v katerem bodo sanitarije, garderobe, laboratorij in delavnica ter skladišni prostor za kemikalije in opremo tlorisne površine 10x20 m (vprašanje za razmislek: Ali je vrstni red naštevanja prostorov zgolj slučajen — garderobe in stranišča na prvih mestih, delovni prostori pa nazadnje?). Hala bo namenjena eksperimentalnemu delu pri raziskavah in razvoju novih čistih tehnologij za predelavo energetskih in odpadnih surovin oziroma anorganskih spojin v večjem smislu. V pripravi je projekt za nadaljnjo predelavo tehničnega uranovega koncentrata do čistih uranovih spojin v večjem laboratorijskem merilu (npr. UO², UF⁶). Vseh postopkov in opreme ni mogoče definirati, ker so tehnološke zahteve od primera do primera različne.

Pri opravljanju testov bodo nastajali trdni, tekoči (!) in plinasti odpadki. Za trdne odpadke je predvideno zbiranje v kontejnerjih in po obdelavi prevoz na deponijo (na katero?). Tekoči odpadki se bodo zbirali v zbiralnih bazenih, kjer se bodo odpadne vode naknadno čistile, plinasti odpadki pa se bodo odstranjevali v mokrih pralnikih (skladišče v Podgorici ni namenjeno tekočim odpadkom, delovni prostor v novi hali naj bi imel površino 10x20 m, nikjer pa ni zapisano, kakšne razsežnosti naj bi imeli zbiralni bazeni in kje naj bi sploh bili).

Gradnja hale naj bi se začela letos. Mesečno bi porabili približno 500 kg urana, na lokaciji bi bilo vedno do 8 ton urana in kljub odpraševalnikom bi nekaj urana vseeno šlo v ozračje. Še vedno ni narejeno celotno varnostno poročilo o delovanju dvajset let (upati je, da so se že odločili, kakšne ploščice bodo dali v sanitarije).

2) Vse besede o trajni rešitvi jedrskih odpadkov so brez realne osnove. Na ISJ se tolažijo z mislijo, da jih bo začasno skladišče rešilo za kakih dvajset let, v dvajsetih letih pa se bo znanost že tako razvila, da vprašanje jedrskih odpadkov ne bo povzročalo težav (Le zakaj bi se mi sekirali, če tudi v ZDA niso dokončno rešili vprašanja odpadkov?).

V razvojnem načrtu Ljubljane do leta 2000 ni besede o stalnem skladišču, še manj pa o lokaciji zanj.

3) Ob nenehnem zagotavljanju, da se v devetnajstih letih še ni zgodila nobena nesreča, se je ves čas previdno molčalo o varnostnih ukrepih v izrednih razmerah.

Ali so opredeljeni ukrepi CZ?

Koliko ustrezno izpopolnjenih ekip za evakuacije nevarnih snovi je v Sloveniji (če sploh so)?

Ali je vsa varnost obratovanja z reducirana le na visoko usposobljenost uslužbencev Reaktorskega centra?

Pri nas ni zakonsko rešeno vprašanje odlaganja radioaktivnih odpadkov. Šele spor v Podgorici je povzročil, da je Zbor KS občine Bežigrad dal pobudo, da se to vprašanje razčisti na republiški in zvezni ravni.

Sicer res zveni kot fraza, ampak ljudem enostavno ni vseeno, v kakšnem okolju živijo. Če je prva ogroženost krajanov izviral iz prepričanja, da bodo nadaljnji eksperimentalni manevri ogrozili njihovo zdravje (Po igralcu, ki se jih gre z njimi IJS, ne verjamejo strokovnjakom, da na območju ni in ne bo večjega sevanja, kot je naravno. Prav tako pa je devetnajst let prerokata doba, da bi z empirično evidenco dokazali nasprotno — in ravno to ves čas poudarjajo na IJS: kako lahko laiki govorijo o posledicah, če ne posredujejo nobenega dokaza.), se počasi začenjajo zavedati, da je naša dežela majhna, da ni nikjer samotnih hribov in dolin, kamor bi lahko spravili svinjarijo, da ne bi nikogar motila.

Če se sprva zdi, da je IJS grdi subjekt, ki mu ni nič svetega in bi za razvoj znanosti za začetek žrtvoval nekaj vasi, to misel malce širši pregled ovreže. Delovanje IJS je le člen v verigi nedorečenega jugoslovanskega programa za izkoriščanje jedrske energije. Ta program je zaradi specifične jugoslovanske tehnološke odvisnosti in pomanjkanja sredstev v bistvu velik pragmatistični zvarek. Najbolj očiten rezultat pragmatizma so jugoslovanske dileme pri načrtovanju nuklearnih elektrarn.

Poleg tega je jugoslovanski program tudi sestavni (čeprav marginalni) del svetovnega sistema izkoriščanja jedrske energije. Ta sistem ima sistemsko napako: človeški um še ni sposoben predvideti vseh razsežnosti, ki nastajajo pri uporabi jedrske energije. Prav zaradi te sistemske napake je jedrska energija postala učinkovito sredstvo za izsiljevanje (ne samo vojaško).

Za konec (zaključki so moja Ahilova peta) bi lahko napisala kakšno rousseaujevsko finto, vendar bi vse skupaj delovalo preveč patetično. Lahko bi uporabila kakšno misel iz Dialektike narave, ki je tudi zelo uporaben tekst. Morda bi bilo dobro, ko bi ga prebrali tudi tisti, ki najbolj neposredno določajo načine človekovega prilaščanja narave.

JASMIN D.

Viri:

Protestna pisma KS Šentjakob-Podgorica in Dragomelj-Pšata Inštituta Jožef Stefan zaradi gradnje skladišča za jedrske odpadke in odgovori IJS

Poročilo z zasedanja IS SRS, Delo, 19. februar 1985

Poročilo z zasedanja Skupščine SRS, Delo, 22. april 1985

Poročilo dr. Viktorja Dimica o namenu in kapaciteti skladišča v Podgorici, IJS Ljubljana, 23. 4. 1985

Vprašanja, ki so jih 7. maja 1985 skupaj pripravili krajanje prej omenjenih KS in predstavniki SZDL občin Ljubljana-Bežigrad in Domžale

Zvojni plan Ljubljane do leta 2000

Opis namena laboratorijske hale LHR-KI/II, IJS, Ljubljana 5. april 1985

MIT ČISTEGA ČLOVEKA

Nekaj pripomb o ekologiji zavesti

Mitologizirajoče perspektivne oznanjanja »čiste zavesti« kot osnove »bolj zdravega življenja« v človeški skupnosti postajajo v osemdesetih letih na religiozno sofisticirani način znotraj alternativnih scen zahodnega sveta vedno bolj aktualne. Razlog za to lahko iščemo v vse večjem nezadovoljstvu z urbanimi pogoji in megapolskih zahoda, ki prihajajoč na dan v obliki tesnobe, osamljenosti in odtujenosti, pogojujejo potrebo po »novem življenjskem občutju«. Ameriški časopisi, ki spremljajo zelene prinašajo številna poročila o raznih marginalnih, alternativnih, nekonvencionalnih, terapevtskih in drugih oblikah družbenih skupin, ki počivajoč na nivojih »tehnologije čiste zavesti« želijo biti ali pa se vsilijo kot edina alternativa jutrišnjega dne, ki bo človeškemu bitju omogočila skladen in »popolni razvoj«. Mit čistega človeka se tako spreminja v ideologijo »razširitve vseh človekovih sposobnosti«, sakralizirajoč pri tem tehnike, posameznike in skupine, ki z zagovarjanjem takšne »spremembe zavesti« ustvarjajo doktrinarno novo sestavo vrednot, ki po osnovni funkciji ni nič drugega kot ena od religioznih oblik pozitivizma idealistične provinienice. Četudi bi v daljnji preteklosti lahko našli osnovo in koren ekologije zavesti v raznih tehnikah indijskih jogijev, v sistemih dihanja pranayame (pripeljejo do hiperventilacije možganov), v sufijjskih transih, ki jih dosežemo s plesom, v kulturi kentavra v stari Grčiji, v zvezi s tem uporaba halucogenih gob, v kulturi peyotla severnoameriških Indijancev, ki ga je romantično opisal Castaneda, v starih židovskih mističnih obredih, pri duhovnih vajah krščanskih duhovnikov v srednjem veku ali, pa v razvoju čarovništva in zahodnega hermetizma v Evropi, je nesporno, da s komiliranjem teh tehnoloških in aksiološko religioznih procesov pride do stvarjenja in ekspanzije bistveno idolatričnih ideoloških smeri, ki bi se rade imenovala: alternativno psihiatrične,

transpersonalne psihologije, intenzivne spremembe ali revolucije zavesti, ki kažejo pot k resnici ali pa edini možni način doživljanja sveta okoli sebe »na neponovljiv način«.

Tako je duhovno ubožstvo notornih pozitivističnih eksperimentatorjev v delavnih »novih znanosti« našlo ključ, da se navkljub očitni povprečnosti proglasi za metodo »univerzalnega humanizma« ki teži k stvaritvi »bolj zdravega človeka«, ne glede na zgodovinske, rasne, razredne, izobrazbene in vse ostale poprejšnje razlike. Zagovorniki »razširitve človeških možnosti« hočejo na način tehnološkega idealizma, ki ga po sestavi vaj lahko primerjamo s Pavlovimi eksperimenti z zvoncec in psom, težijo k utemeljitvi kategorij kot so »čista resnica«, »direktna izkušnja resnice«, »popolna zavest« in podobno. Družbena perspektiva takih specialističnih skupin za doseganje »druge obale« je razvidna iz prepričanja, da se lahko z uporabo omenjenih tehnologij ekologije zavesti postane pripadnik neke vrste »novo izbranega ljudstva« vsaj glede na njihovo prepričanje, da jih dane metode lahko naredijo za »popolnejša človeška bitja« od ostalih ljudi. Čeprav se takšno stališče lahko smatra kot neposredni neo-rasizem, ki nedvomno ustvarja tudi ideologijo pričakovanja »nove dobe«, v kateri bo vladala nova rasa in nove rednote, je osnovna problematika razvidna v ekološki dimenziji problema, ki človeško zavest z reducirana na objekt pospravljanja, čiščenja, glancanja in četkanja, ravno tako kot je Hitlerjeva Nemčija kot objekt popolne čistosti zagovarjala arijski tip človeka. Novi bulagi za ekološko dimenzijo zavesti rastejo povsod po svetu v obliki raznih ashramov, komun, skupnosti, okultnih in ezoteričnih skupin, spiritualističnih gibanj in smeri. Vse to nas lahko pripelje do zaključka, da se nahajamo v trenutkih civilizacijske prelomnice, ko se pradedne vrednote prebijejo iz razredne družbe in se trkajoč na majhna vrata pod farmo »alternativnih atrakcij« pojavljajo v središču javnosti. Konkretizacija problema o katerem govorimo predat-

vljajo v našem prostoru v javnosti dejavnosti pojavi, ki jih uspešni teoretiki religije poskušajo pojasniti kot specifično psihologijo sekt. Nemajhno število oblik tako priča o širjenju kulta »čiste zavesti«, kot da gre za nov korak v evoluciji človeštva. Čeprav so egzaktni podatki skromni, se najrazličnejše »divje znanosti« (parapsihologija, alternativne psihologije, ipd.) pogosto objektivizirajo kot »nedvomne resnice«, pa čeprav ne posedujejo kritične zavesti o svojem zgodovinskem in družbenem razvoju in okviru. S tem se seveda razvija demagogija tranzgodovinske resnice, ki se lahko sprejme samo pod strogim nadzorom ekoloških inženirjev zavesti, ki zahvaljujoč lastnemu »evolucijskemu skoku«, kastrirajoč lastni ego vstopajo v ideološki okvir bioloških teorij nove desnice.

Kot vsaka totalitarna ideologija, tako ima tudi ekologija zavesti svojo karakteristično fazo nestrpnosti do vseh oblik kritičnega mišljenja, ki lahko postavijo pod vprašaj njo kot celoto ali pa posamezne njene dele ali pa odkrijejo njene temelje. Tako se je razvila dogma o stanjih zavesti, ki jih lahko opravičimo z fenomenom njene obstojnosti, kar povzroča preglavice tudi kritikom. Namreč, samo tisti, ki imajo dovolj »prečiščeno zavest« lahko razumejo za kaj gre, tisti, ki tega nimajo, s svojega nivoja »neprečiščene zavesti« o tem ne morejo diskutirati, ker tega ne dojemajo. Pojav takšne ekološke sholastike odgovarja sedimentaciji družbenih statusov in interesov znotraj sodobnega kapitalizma, ki želi na ta način preprečiti in ponemiti vsako kritiko in sebe hipostazirati kot popolno obliko družbene skupnosti, sestavljeno iz individuumov, ki zahvaljujoč ekologiji zavesti težijo k individualnemu perfekcionizmu kot obliki popolnejšega evolucijskega sklopa.

MARIJAN M. GRAKALIĆ
(iz srbohrvaščine prevedel
Stanislav Vidović)

Pri ekstrapolaciji današnjih problemov se v prioritarnih sferah srečujemo tudi z ekologijo in energetiko, ali obema skupaj. Nagla in brezobzirna eksploatacija in hkratna ideološka in politična diferenciacija do teh stvari, egoizem sistemov in zgrešena ekonomika se v daljnosežni viziji sproducira v apokaliptično tendenco naše civilizacije. Apatična družbena in revolucionarna praksa se transformira v dejansko alarmantnost razmer človekovega vegetativnega in meditativnega življenja. In vse to samo gonji dual problemov? Seveda ne! Je pa to lepa vezna parabola po kateri se bom iz analitično in rahlo poljudnoznanstvenih nagibov podal, s tem pa bi rad apliciral na določene konstituirane svetovne procese s katerimi pa naša sedanja energetsko-ekološka praksa nikakor ne identificira. Še manj pa si upa pogledati čez plot zgrešenih ideološko-materialističnih nazorov, ki so globoko zakovani v etabrirani skupini energetikov in znanstvenikov in ta je za sedanjo energetsko politiko prekleto kriva. Sicer pa eksistenčna vprašanja te skupine tudi akumulirajo ves odpor do t.i. "križarjev" (ekologov). Zmerjanje, dvom v strokovnost, navijanje pa lahko v končni fazi pripeljejo do brezizhodnosti položaja in do spora na relaciji dveh kompetentnih (zame!) skupin: prve-etabrirane in druge-opozicijske, ki se zaradi svojih humanitarnih razlogov odgovorno postavi v vlogo večine populacije (ne samo človeške) in zastopa globoko analizo planiranega energetskega progressa, ter ponuja alternativne rešitve, ali pa daje veto. Ta sinteza je nujno potrebna! (Tu se mi ne obešajte prosim na nekakšne delegatske relacije večine in nas, ki frontalno zastopamo in ubijamo zaslepljenost in razne imaginacije - vse skupaj pripelje v brezvezno administriranje in razvedeni stvarni vpliv). Hočem samo to, da veliki denarji ne bi šli v neskončne žepke energetskega kapitala, brez vednosti vseh, ki jih bodo plačevali. In to bomo, prepričan sem, mi mladi. Nočem pokra z milijardami morebitnih zgrešenih energetskih investicij (NE Krško, cena: čez 1000 milijonov \$), če se na drugi strani pojavljajo določene alternativne oblike, sicer nekatere še v povojih, ampak dejansko bolj čiste, obnovljive in humanitarne sigurno primernejše. (Bodimo resnicoljubni v svojih prizadevanjih, da je človek-človek). V tej svoji analizi in prispevku pa bom najprej poljudno znanstveno, ekonomično in sociološko opredelil nekaj aspektov, katere lahko medijsko spremljamo v zelo partikularnih oblikah in posledica tega je neinformiranost naše družbe o vsem, kar se ponuja drugega po svetu. Mislim, da sem izbral etično primerno osnovano verzijo, ker ne blebetam in ne razmetavam z besedami, ne da bi pri tem ponudil nekaj alternativnega, ali tvežil brez argumentacije prezentiranega.

ENERGIJA:

Letni porast porabe energije je okoli 4-6%. Preprost račun nam pove, da bo leta 2000 pri letni stopnji okoli 5%, 3-krat tolikšna potreba kot danes. Kar se tiče goriv, sedanjih klasičnih oblik pridobivanja energije, so zaloge v povprečju neke okoli 30 let za nafto, 15 let za uran, 50 let za zemeljski plin in 200 let za premog. Vse te prognoze so dokaj relativno vprašljive, če jih pogledamo skozi prizmo tehnoloških zmognosti pridobivanja in ekonomičnosti, hkrati pa bi postale še manjše z rastočo stopnjo izkoriščanja. Saj vemo, vse globlje-vse dražje-vse težje. Konec 70-ih let je celotna svetovna poraba energije znašala okoli 10,1 milijarde ton premogovnega ekvivalenta (PE: premog 1 t = 8138 kWh termalne energije). Struktura je takšna, da 41% odpade na nafto, 29% na premog, 10% na hidrocentrale, les...; 3% pa na jedrsko energijo. Logični sumarum lahko da grozne rezultate. Bilanca je perspektivno in ekološko dokaj črna. In kako s tem naprej? Seveda je negacija obstoječega popolna utopija.

Če gledamo tostranske viře se v perspektivi kaže hkrati nujno zmanjševanje deleža fosilnih goriv in radioaktivnih substanc, na drugi strani pa povečanje izkoristka pretvarjanja toplote v električno in mehansko energijo. Tako se pri današnjem srednjem izkoristku TE (termoelektrarne) srečujemo z dokaj nizkimi 37%, in bi vsak procent gor pomenil velik prihranek. Rezerve so še v razvoju novih tipov motorjev z notranjim izogrevanjem, pri parnih turbinah pa je lahko zamenjava le teh z magnetohidrodinamičnimi generatorji (toplota ioniziranih plinov je direktno preobrazena v električno energijo z izkoristkom do 60%) zelo ugodna. Potencial hidroenergije je s stroški za izrabo (konferenca za energetiko 1977, Istanbul), veodne energije s tedanjih 16% na perspektivnih 80% neke 2050 leta (1450 milijard \$) kar pomeni le 1000 \$ na kW (kapacitete z 372 GW na 1820 GW), zelo vabljiva stvar, če še prištejemo relativno ekološko nedolžnost, obnovljivost in ugodnost topografske lokacije (Itaipu na Parani med Brazilijo in Paragvajem, 12,6 GW cena 1 kW le 650 \$ - ugodna lokacija glede pokrajine in izkoristka; Tara, Jugoslavija okoli 50 MW - ekološko skrajno neugodna lokacija). Verjetno pa je brezupno iskati večje možnosti v zmanjševanju porabe lesa in šote na individualnih kuriščih, saj šele pri toplifikaciji večjih središč dosežemo solidno ekonomsko stopnjo in ekološki učinek. Dovolim si pripombo, da bi verjetno navkljub bogastvu z lesom v nekaterih predelih, močnejše pogozdovanje rešilo ta, pa tudi druge (erozijske in probleme z obstojem favne ...).

POLUCIJSKI PROBLEM

Vedeti moramo za slabosti klasičnih načinov. Pri TE je priston sicer sistem prečiščevanja dima, a samo prašnih delcev, žveplov dvokis in dušikovi oksidi pa veselo rajajo, v naše organizme. A znanost dela tudi v ekologiji tako, da je znan ekonomičen način odstranjanja teh pobeglih ubijalcev s postopkom aktivnega koksja (Bergbau Forschung Essen: oksidacija žveplovega dioksida v žvepelo kislino s koksom na 120°C in dodajanje amonjaka v dim, da s tem dosežemo razgraditev dušikovih oksidov v vodo in prosti dušik. Ta postopek se bo uporabil npr. v TE pri Lünen-u s močjo 237 MW. S tem bodo zmanjšali količino pobeglega SO₂, s 14000 ton letno na 1000 ton, dušikovi oksidi pa s 3500 ton poniknejo na že kar zavidljivih 1000 ton).

RADIOAKTIVNOST KLASIČNIH NAČINOV

Druga zapletena reč, ki je hkrati eden najbolj oboževanih protiarargumentov (pseudokarakternih), nastopa s pristnostjo naravnega radioaktivnega deleža v fosilnih gorivih in pepelu klasičnega energ. postrojenja. Praktična uporaba pepela kot primese elektrofil-terskim zidakom in za nevtralizacijo močvirskih vplivov pri gradnji cest, sta mogoči alternativni in se že uporabljata. Zanimiv pa je še neki drugi postopek, ki so ga razvili poleg drugih tujih, tudi na Inštitutu "Ruđer Bošković" v Zagrebu, kjer so "pridelali rumeno pogačo" iz pepela TE Plomin (Dejstvo je, da je gorivo za TE črni premog iz Raše, ta pa je bogat z uranom, žveplom in vanadijem. Razmišljajo o praktičnem pridobivanju urana, verjetno pa bi se dalo razmišljati tudi o upravičenosti (ekonomičnost?) na drugih lokacijah.

Dokazali smo, da so postopki, ki hkrati s svojimi prednostmi izbijajo iz rok igralne "jockeyje", poleg navedenih pa bi s širšo razčlenitvijo pri projektivi upravičili vsak postopek, ki je bolj čist od jedrskega. Seveda lahko s to trditvijo polemizirate, lahko pa dodam podatek, star dve leti, opravičen s preprosto ekonomiko: cena žvepla se je gibala leta 1982 okrog 100 \$ za tona; TE Šoštanj kot naš elektroenergetski gigant pa pošlje svojim oboževalcem dnevno povprečno 75 ton žvepla (žvepl. dvokis), zdaj pa računajmo: cena čistilne naprave (žveploaktivne) se je gibala tedaj okrog 300 starih milijard, če zdaj predpostavim ceno 500 milijard din pri menjalni stopnji dolar/dinar = 300/1, znaša cena okoli 1,66 milijona dolarjev, pri 250 dneh letnega obratovanja lahko z ločitvijo žvepla in plasmom na trg zaslužimo 3,57 milijona, kar da tudi ob upoštevanju obratovanih stroškov obetaven vtis. Velja razmisliti! Ob upoštevanju moralno-etičnih vprašanj človekovega okolja poskrbimo še za poljedelstvo, turizem ...

Občasna deargumentacija postane v naših očeh direktno izpodbijanje ekologov in negacija naporov, naj- osnovnejše medicinske raziskave pa vedno znova poudarijo povečan obseg obolenj lokomotorne aparata, respiratornih organov in rakastih obolenj v nevarnih področjih - v vrstah starejše generacije srečujemo skesance, ki jih ta problematika že zadeva. Kaj pa mi mlajši? Dvomim v eksplicitnost "stoprocentnih" naprav v JE, ker je tudi tu vzrok za zanemarjanje drugih načinov napraviti klasične oblike pridobivanja bolj čiste in prisotne. Skratka, naložbe v "absolutno" varnost jedroelektrarn imajo na drugi strani posledico v zanemarjanju financiranja čistilnih naprav v klasične elektrarne in v naložbe pri uvajanju alternativnih oblik pridobivanja iz obnovljivih virov. Torej je jalovo posiljevanje "jedrašev" z nemarnostjo ostalih virov. Seveda domovina "nima več" denarja, da bi poskrbela povsod, kjer jo grizejo te in druge sramne uši. Velja pa razmisliti o tem, kaj reči kot protiutež. Odgovorne skupine skrbi tekoča varnost sistema, manj pa se morijo s problematiko visoko radioaktivnih goriv in njihovega skladiščenja po iztečni dobi.

Žal pa te tendence delno razumem, saj funkcionalizirajo teatralne sekvence, ko gospodarsko politična situacija fundamentalno implicira v impulzne reakcije trenutne prizadetosti, ali po domače: obračamo se po vetru. Že omenjeno analitično planiranje se zato pogosto umakne stihijskemu reševanju zaviralnih momentov, da narod čimprej dobi svoje preživetje. To je zaslepljenost in manipulacija nevednih.

Ko se že ravno dajem okrog realne predstavitve pozicije jedrske energije, brez šolskih podukov o nevarnostih sevanja, bi nanizal naslednje podatke: cena jedrskih elektrarn je velika. Dogma je pričakovati cenenost gradnje in produkcije energije (lep primer imamo pri nas v Krškem - poleg plinske je ta energija najdražja). Povprečna cena instaliranega KW je 870 \$, razvoj sam pa pride pod vprašaj in zbudi skepso, ko se spomnimo navedene deficitarnosti surovin. Lani je delovalo v svetu po podatkih mednarodne agencije za jedrsko energijo 313 JE s skupno močjo 191 GW. To je 12% vse svetovne elektrike.

Najbolj "obetavne" perspektive kažejo na ekspanzijo gigantskega karakterja v obsegu izgradnje 4000 reaktorjev s šestkratno močjo današnjih. Ob tridesetletni življenjski dobi pomeni to odstranjevanje dveh dnevno (H. Strohm). Profit sam je akumuliran v tehnologijah za proizvodnjo jedrskih energetskih linij (namigovanje na zlorabe v smislu oboroževanja, ker militaristični koluarji svojo funkcijo opravičujejo prav s tem in ob tem jim nikjer ni tuja tudi jedrska tendenca, niso sad tega sestavka) in bi vlaganja bila opravičena za nemšk del industrije šele pri osmih prodanih jedrskih elektrinah (meja rentabilnosti je tri) letno. Ob vseh aktivnostih in množičnosti nemških zelenih se seveda postavi težava plasmna doma, to pa je tudi en glavnih vzrokov atakiranja na tuje trge. Redno so z nekakšnim preziorom neupoštevanji rezultati nevtralnih inštitutov, kot so npr. RAND Corp. (ZDA), saj s svojo študijo sadenejo v črno: "vpliv proizvodnje in porabe na okolje in jedrsko tehnologija, ki se srečuje s problemi in zahtevami transporta in odlaganja visoko radioaktivnih snovi, vprašljivostjo varnostnih sistemov, konfliktnostjo lokacij, problemi hladilne vode in klimatskimi okvarami. Toplotni učinki in radioaktivna emisija pri normalnem obratovanju, sta ob zadostni pozornosti in s pripravljenimi relativno malo nevarni." Posledica samozadostnosti projektantov, ki računajo s 7% rastjo porabe el. toka letno, je ta, da bi taka karakteristika rezultirala po 250 letih nakopičenje porabe na človeka v enakosti proizvodnjo današnje povprečne elektrarne. Nonsens, kar temu botruje mistično verovanje v naslednji slogan: "družbeni proizvod zavisi od porabe več energije. Tipični "kapitalizmus". Resnica je dejanski porast 3,6%, vzrok pa je v recesiji, varčevanje porabnikov, dodati pa bi bilo potrebno obvezno tudi treznost in zavest "projektantov".

ALTERNATIVNE OBLIKE ENERGIJE

Zavarovanje človekovega okolja diktira ostro zahtevo po čistih stvareh, poleg tega pa je nujno potrebno poiskati nekaj novega. Torej sinteza in razumljivo kombiniranje. In kje je trenutno sodobna fizikalna znanost, vam bom predstavil v naslednjih nekaj odstavkih.

FLIZIJA

Kot nasledniki oplodnih reaktorjev so možni takolimenovani fuzijski reaktorji. Energijo pri tem ne dobimo s fuzijo, temveč s fuzijo vodikovih izotopov v helij. Fuzijske reakcije imajo v razliki s cepljenjem težkih jeder - fuzija, za okrog 10 x večjo možnost pretvorbe mase v energijo. To seveda, če kot primerjavo navedem še to številko pri klasičnem kemijskem gorenju: 10⁸ (fuzija 10¹¹), inspirira laičnega opazovalca. Resnica pa je malce drugačna. Spontani proces fuzije zahteva temperaturo 100.000.000 °C. Postavite to sončno temperaturo v realen krog razmisleka. Vendar pa je ob vsem tem v zadnjem času bila dosežena laboratorijska temperatura tega velikostnega razreda (mediji govorijo le o nekaj mikrosekundah, verjetno pa so že malo dlje). Tako velja računati s širšo uporabo tega načina že v prihodnjem tisočletju. Goriva je praktično neomejena količina v oceanih, rešiti pa je potrebno le tehnološki okvir v katerem bi proces stekel. Prednost tega termonuklearnega procesa je relativna čistost v organskem delu, potencialno radioaktivnost onesnaženje pa je veliko manjša od že znane nevarnosti klasičnega atomskega.

...jmo zdaj v največji zbiralniki energije našega plane-
 ...orje s svojimi možnostmi prav osuplja. Že pred
 ...ni leti je vlada ZDA dodelila 35 milijonov dolarjev
 projekt OTEC (Ocean Thermal Energy Conversion). Plani-
 ...je bila skupina plavajočih elektrarn, ki bi izkoriš-
 ...razliko med globinsko in površinsko temperaturo vode.
 ...tema biteralnima slojema bi se pretakala tekočina z
 ...iščem med dvema tema dvema temperaturama (amonjak,
 ...an). Ohlajena tekočina bi se v topleni sloju uparila,
 ...prehodu v globino pa bi se spet utekočinila; z razli-
 ...kritiskov bi potem poganjali plinske turbine. Možnost
 ...ega projekta je pri ohladitvi morja za eno stopnjo
 ...kratni pridobljeni količini energije, glede na
 ...ljana, ki sedaj porabi od 3500 do 4000 kWh energije
 ...no. Ta orjaškost potenciala se pri uveljavitvi
 ...tuje z nepredvidljivostjo morske dinamike in majhnih
 ...ristkov - majhnih temperaturnih razlik med slojema.

Drugi morski možnosti sta bibavice in valovanje.
 ...najst let nazaj seže prvi francoski poskus s plimo
 ...oseko v zalivu St. Malo. Pet let gradnje in vloženi
 ...milijonov \$ se ekonomsko ne bo povrnilo, vsak začetek
 ...stane kot naložba za prihodnost. Moč je 240 MW.
 ...njenje pa so povzročile pravo invazijo naložb v SZ,
 ...ki Britaniji, ZDA, Kanadi, Argentini in Avstraliji.
 ...livu Fundy, kjer je višinska razlika med plimo in
 ...sko skoraj 17 m, kanadčani nameravajo postaviti pre-
 ...s turbinami do 1600 MW. Taki načini pridejo seveda
 ...steven na področjih z izraženo bibavico, kakršnih pa
 ...na Jadranu ni. Je pa druga možnost v valovanju.
 ...ne izvedbe členastih splavov plovcev, ekscentričnih
 ...imajo posredno vlogo oddajanja kinetične energije
 ...električnemu generatorju. Japonci z razvojem pro-
 ...tirajo za Škote valobranski sistem, ki pa bo stal
 ...no denarja v eksperimentalni fazi. Ali je varčnost
 ...kov pod vprašajem? Verjetno ne, čeprav ob težavah s
 ...zivnostjo materialov kljub temu podvomimo o plača-
 ...zo milijonov \$ za pičle 4 MW. Smisel celega projekta
 ...kaže, ko osvetlimo razsežnost in predvidevanje, da
 ...na elektrarna ne bi producirala nič dražje elektri-
 ...klasičnih oblik pri moči 2000 MW.

Veter je kot posledica izenačevanja zračnega pritis-
 ...kateri se razlikuje zaradi različnega podnebnja oz.
 ...evanja ozračja, dobrodošen ponudnik svojih uslug
 ...bro človeštva. Vendar pri vsej enostavnosti izvedbe
 ...le tretjino dejanske energije vetra. Važno je
 ...iti te neestetske krošnje le na mestih, kjer se pri-
 ...jejo stalni vetrovi in glede na hitrost tudi dimenzi-
 ...raš ustrezní generator. Slabosti se zrcalijo v ne-
 ...stantnosti obratovanja, delovanju na komunikacijske
 ...je, premike ptičjih jat in neestetskosti. Ta način
 ...platacije naravnih obnovljivih virov je zelo prime-
 ...tudi za nekatera naša področja v kateri se ne izpla-
 ...apeljati državno elektrifikacijo, kot so ratne obmor-
 ...kotine in otoki, ki imajo na razpolago naše znane
 ...rske vetre, burjo in jugo. Seveda se s tem nihče ne
 ...arja, začetek razmišljanja tudi o tem aspektu, pa
 ...realnost, v kateri niti drugi niso daleč pred nami.

...o do delčka njegove neizčrpne energije? Ameriški
 ...ness je v svojem vohljanju po zaslužku prišel tako
 ...leč, da sem prek kratkimi bral o prvem projektu pri
 ...Diegu: Solar Plant, s katerim so prvič prišli do
 ...ja v katerem se srečajo s pozitivne ekonomiko. V
 ...kkih črtah je približno takole: Solar Plant I s svo-
 ...700 koncentratordi fokusira toploto v lastne grelce
 ...e. S posodobitvijo in povečanjem izkoristka dosežejo
 ...o enega instaliranega wata (W) na točnih 2,8 \$, pri
 ...ktrarni na premog je cena okrog 1,4 \$ za W. Gradnja
 ...arnega sistema je še vedno dražja, na glavo pa obrne-
 ...reč, ko začnemo razmišljati o dejanski ceni pridobije-
 ...energije, kajti premog moramo kupiti, sonce pa ne.
 ...kalkulacijo letne obremenitve upoštevajoč sončnost in
 ...ente pridemo do iste cene za kWh energije. Končna
 ...pnja zvitih jenkijev pa ni samo dokazati, da si naj-
 ...jši, temveč tudi na tem doseči profít. Industrijski
 ...anti vidijo v svojem financiranju razvoja in proiz-
 ...dnih linij še večjo možnost ekspanzije prodaje solar-
 ...artiklov in obljublajo možnost dezintegracije indi-
 ...ualnih porabnikov, ker bo v sončnih krajih namestitvev
 ...možnost akumulacije energije (tudi električne) tako
 ...ra in neodvisna. Človekova razmišljanja pa niso ome-
 ...na samo na zemljino površje. Vemo, da je tu sončne
 ...ergije še najmanj, saj atmosfera deluje zelo zaviral-
 ...o tem na primer vrtajo misli v ruskih glavah. Celo
 ...arno platformo hočejo postaviti kar čez mejo atmosfere.
 ...s tem smo tudi poskrbeli za nenehno osvetljenost
 ...zrcal, ki fokusirajo in koncentrirajo v toplotni
 ...p. Različne inačice se vežejo na prevajanje v sorodne
 ...ergije kar tam (planirana je višina 35.800 km) ali pa
 ...energijsko spravili na zemljo po kanalih ultrazvočnih
 ...lov. Razmišljajo o moči 10000 MW. Vzporedno s tem pa
 ...mišljajo še o ugodnih razmerah za izvajanje nuklear-
 ...in temonuklearnih procesov. Te napovedi so dokaj
 ...ristične, a verjetno se bomo tej skepsi čez petdeset
 ...že smehljali. Seveda v raznih eksperimentalnih labo-
 ...rijih mrzlično delajo še z drugimi poskusi v zvezi
 ...oncem, a ponekod zaradi poslovne in vojaške tajnosti,
 ...tudi raziskovalnega egoizma dekoncentrirajo stvarno

Bioplin rešuje dve težavi: kam s fekalijami in odpad-
 ...biološkega izvora in kako poceni priti do energije.
 ...ni nič novega posređi, pri anaerobni fermentaciji se
 ...očča bioplin sestavljen iz približno dveh tretjin
 ...ana, tretjine ogljikovega dioksida, nekaj malega pa
 ...vodika in dušika. Uporaba je zelo pestra v gospodinj-
 ...vu, kot tudi za pogon strojev. Zaenkrat je ta način
 ...poročljiv le na lokacijah, ki so energetske izolirane
 ...imajo na razpolago tudi dovolj odpadkov za polnjenje
 ...nskega reaktorja. Najdalj so v tej tehniki Kitajci,
 ...so svojimi razdrobljenim načinom uporabe dosegli
 ...avičljivo ekonomičnost. Indija vlaga zaradi svojih
 ...cifičnih karakteristik. Računajo, da bodo na večjih
 ...estvih poleg energetskih in zaposlitvenih težav rešili
 ...samo odplačilo investicije, ki bi letno pokrilo 17 %
 ...čkov graditve. Omeniti velja, da s močno predelanimi
 ...sploščenimi ostanki, še vedno dosegamo solidno gnojiv-
 ...spodobnost na poljih. Če pomislim na naše kraje se mi
 ...erira misel, da bi primere z našimi farmami prašičev
 ...li, za kazen pa bi prisilil odgovorne porinil
 ...ode par metrov za njihovimi objekti. Razmišljati
 ...treba tudi o zdravju ljudi ne samo prašičev. Razmi-
 ...tati je treba tudi o zdravju ljudi ne samo prašičev.
 ...er pa delajo nekaj v zvezi z bioplinom tudi na Rodi-
 ...v okviru Biotehnične fakultete (eksperimentalna
 ...rava).

OSTALE MOŽNOSTI
 Ponazoril sem nekaj najzanimivejših načinov in oblik.
 kako delajo po svetu in kaj ne delajo pri nas. -Namenoma
 sem izpustil detaljno obdelavo različnih pristopov v
 posameznem pridobivanju energije, kot tudi nekatere
 druge vire: geotermalni viri, reciklaža, vodik, metanol,
 atmosferski pojavi itd. Specifičnostiniso tako pomembne,
 kot to, da sem lahko s rafalom odstavkov nastreljal
 nekaj zanimivih značilnosti, zaradi česar dobim popol-
 nejšo definicijo in kaže zame jasno vizijo.

SUMARUM
 Ta energetska ekološki konkubinacijo signalizira nekaj
 logičnih zaključkov. Na nafti temelji večina energetske
 današnjega sveta, tendenca pa ponekod kaže nuklearno
 karakteristiko. Kompromisarstvo ni rešitev problemov
 in izhod iz zagate. Vsaka transformacija takšne obsežne
 reči se seveda ne rešuje z letnimi planskimi načrti,
 ampak so to obsežni procesi desetletij. Kaj je torej
 tako povezujočega med gospodarstvom in porabo energije.
 Popolnoma zanikam kakršnokoli usodno-fatalistično fabu-
 lo, rojeno na samo logičnem diskurzu. Takih "logikov"
 je že bilo nekaj. Povem lahko opolžko resnico, da
 gospodarska rast ne prinaša nujno tudi večje zaposle-
 nosti in povišanega standarda občana. Večja poraba
 je pretežno posledica potreb bazične veje industrije,
 ta pa zaposli malo novih delavcev, ker humanizacije
 pogojev dela zahteva avtomatizacijo in robotiko tu,
 kot tudi v predelovalnih panogah. Iluzorno je torej
 slikati ta nimb. Morda pa mi nočemo v to kibernetiko ero.
 Demagogija te zoprne miselnosti privede do prepričanja,
 da je energija nujno potrebna. Je, ampak rešimo prej
 druge rane. Racionalizacije v industriji, ki se lahko
 sprožijo ob zadostni in prekomerni količini energije
 prisilijo vodeče, da človeka premestijo (v socializmu)
 oziroma odpustijo (v kapitalizmu). Da je temu tako, kaže
 tudi naša praksa. Nam kljub zadostni količini energije
 pada produktivnost. Torej ni relacije, ki bi naglasila
 k nujnosti. Racionalizacija energije in načina porabe,
 s tem pa tudi veliko manjšo stopnjo razpoložljive rasti
 porabe bi lahko izpolnjevali brez gradnje vrinjenih
 jedrskih megalomank; omenil pa sem nujnost plasmana na
 področja tretjega sveta pod pretvezo, da bi povečali
 dohodek. Ta inačica neokolonializma pa je zelo resna
 stvar, saj povzroči verižno reakcijo, kjer ima država
 in ljudje bore malo koristi: gradnja in tehnologija je
 prezahtevna za domače proizvajalce, šolanje strokovnjakov
 specialistov, zagon, gorivo, plazma energije, potrebe
 po novih proizvodnih objekti, ki pa jih lahko zgradi
 spet veliki "dobri brat". Katarza tega pa je odplačeva-
 nje dolga (sodobni fevd). Izsiljevanje in trpljenje.

Dejstvo je, da bi s pametnimi naložbami v alterna-
 tivne vire s strani finančnih trustov že danes lahko
 rekli, da nimamo težav, ko razmišljamo v večini nado-
 mestnih in bolj čistih alternativnih virov. Edina izje-
 ma so termonuklearne tendence, vse ostale pa temeljijo
 na dokaj majhnih enotah moči in torej računajo z maj-
 hnostjo vložene akumulacije kapitala. Če to zadeva
 zahodni razviti svet, se mi v raznih krčih skušamo
 prilagoditi, da bi dobili čim več ugodnosti pri odplače-
 vanju in zato postanemo absorbirni za razne "prijazne"
 sugestije o razvoju domače energetike. Ob vseh domačih
 prizadevanjih pa statistika potrđi nezaposlenost, infla-
 cijo in žalostno znižanje socialnega statusa posameznika
 iz najnižjega sloja.

Ekologija ima človeško pravico povedati resnico.
 Nagnjenost k nekaterim radikalnejšim in globljim anali-
 zam je nujna v prizadevanju najti odgovornega in mu
 pripisati krivico. Tako je tudi pri energetskih vpraša-
 njih današnjega časa. Polucija klasičnih postrojenj je
 dovolj velika grožnja. Žal tu kljub ideološkim barieram
 na moremo postaviti avreole časi, da bi našli in proglasi-
 li jenkija ali rusa za dobrega in uvidevnega. Ekologi-
 ja stopa v boj proti obstoječim razmeram in proti odu-
 jivni človeka. Človek mora biti naš. Veliko tega lahko
 preberemo in veliko slišimo. A še vedno nas odklopijo,
 ne da bi pomislili ali smo tega upravičeni. Ostanemo
 preprosto krivi, v temi lastnih razmišljanj. In ob eni
 od takšnih redukcij je tudi nastala ideja, da verjetno
 ni najbolj zdravo (duševno) razmišljati o čisti energet-
 ski politiki pri nas in tudi vseh ostalih.

Črpana literatura:
 - Holger Strohm: Friedlich in die katastrphe
 - Andre Gorz: Okologie und politik
 - Časopisje: Die Zeit, Spiegel, Delo, Danas.
 - Podatki iz statistik SR Slovenije, ERDA USA
 - osebni viri

Pripis: Želel bi si ustvarjalnega odmeva na ta sestavek,
 predvsem s strani odgovornih. Dovolj mi je mistifikaci-
 je odločanja o jedrskem programu, tega kdo be imel več
 jedrskih objektov in večje bombe v svojem trebuhu. Denar
 je enigm jugoslovanskega povprečnika in razkrivanja
 težko delo. V smislu ljudskega reka o vzročnosti: "Ne ve
 se, kdo pije, kdo plača!"

Mladen Petretič - Gido
 (Ljubljana v mraku resnice
 in samoljubja
 datum; teman)

GOSPOD K. IN NARAVA

Povprašan po njegovem razmerju do na-
 rave, je gospod K. rekel: »Rad bi od časa do
 časa, stopajoč iz hiše, videl nekaj dreves.
 Posebno, ker skozi njihov dnevni in
 letnemu času ustrezajoči izgled dosegajo ta-
 ko posebno stopnjo realnosti. V mestih nas
 tudi zmede s časom, da gledamo vedno le
 uporabne predmete, hiše in poti, ki
 neposeljene bile prazne, neporabno nes-
 miselne. Naš posebni družbeni red do-
 pušča, da se tudi ljudje štejemo k takšnim u-
 orabnim predmetom, in zato imajo drevesa,
 vsaj zame, ker nisem mizar, nekaj pomi-
 rjujoče samostojnega, od mene neupošte-
 vanega in upam celo, da imajo celo za miza-
 rja nekaj na sebi, česar ni mogoče uvredno-
 titi. »Zakaj se kdaj, če želite videti drevesa,
 enostavno ne peljete v daljavo?« so ga
 vprašali. Gospod Keuner je osuplo odgovo-
 ril: »Rekel sem, rad bi jih videl, stopajoč iz
 hiše.«

(Gospod K. je še rekla: »Za nas je nujno,
 da naravo varčno uporabljamo. Če se
 človek brez dela mudi v naravi, zaide v bol-
 ezensko stanje, popade ga nekaj kot
 vročica.«)

B. BRECHT: ZGODBE GOSPODA
 KEUNERJA
 POSLOVENIL:
 LEO ŠEŠERKO

VELIKI BRILJANTNI VALCER

Gledališče. Že večkrat sem bil tu, v tej stari dobri Drami, ki za revnimi stenami skriva pozlato, ki kot da postavlja na laž vse, kar so nas učili o tistih groznih časih, ko je kapitalizem stiskal svet v krču svojega razcveta. Kot da bi se peljal v majhni, čebulici podobni kočiji—Pepelka mi je bila vedno pri srcu. Sicer pa se tu počutim kot doma. To ni kakšno podeželsko gledališče, ki se stiska v vaškem kinu s škripajočimi stoli. To je Drama. Njen finančni položaj je zaskrbljujoč. Lože pritiskajo v obeh strani, onim dol v parterju mora biti kar težko v glavi. Jaz sem visoko zgoraj, vsaj v Drami je tako, da čim manj plačaš, višje prilezeš. Ko sem bil še majhen, sem imel nekoč Dedka Mraza v Operi. No, v Dramo me ni spravil noben tak svetnik, šola je bila. In iz divjaka naredila civiliziranca. Vem, da moram sedeti pri miru, tudi pogovarjati se ne smem, se ne spodobim. Pljuval in svinjal po tleh pa tako nikdar nisem, vsaj spomnim se ne tega.

Nekoč so nekoga, ki je bil živel v odmaknjenih krajih in zategadelj ni užival sadov kulture in napredka, pripeljali v mesto, da bi možak vsaj enkrat videl, pa čeprav zadnjič v življenju, kaj je to življenje. Odpeljajo ga tudi v kino, vendar ni prav nič razumel ni. Tudi tega ne zna, so vzdihnilo mestni možje in mu izročili ključje mesta. No, jaz sem bil bolj nadarjen, pa sem znal gledati tv, še predno sem dodobra shodil, stripe sem bral že s štirimi leti, o gledališču so me naučili pa v šoli. Seveda je to umazana zvijača, da potem, ko me nekaj naučijo, hočejo, da se delam, kot da to že od nekdaj znam in najpotemtakem v svojih globinah poiščem, kaj me pri tem tako privlačni. Naj mi povedo še to, pa bo mir. Vendar, to je oder. Nekoč so nekoga posadili tja in mu naročili, naj le sedi in naj za božjo voljo ne počne prav ničesar. Studentje dramaturgije so ga opazovali kakšne pol ure, potem pa so morali povedati, kaj igra. Bili so si edini skoraj, da je

stvar izredna, da tako globoke predstavitve odtujenosti človeka v današnjem stehiniranem svetu, kjer drug drugega komaj še poznamo, zapiramo se v kletke osame, on in moja senca, to je usoda zapisana in peta ob zibki ljudi, ki pravljice slišijo le z gramofona... Posebej veliko so imeli povedati tudi o izredni literarni predlogi, enkratni igri in režiji da dol padeš. To je gledališče in ostale zgodbe.

O Jančarjevi igri je po Ljubljani krožila naslednja šala. Jančar kroži po ljubljanskih gostilnah, zavije se v Cukrarno in magnetofon ima za srjaco. Potem gre domov, najzanimivejše prepíše, vzame papir in na vsako stran flikne kakšen delček. Eno ali dve vmes tudi izpusti, da bo na naslednji bolj sočno. Tako je ujel narodnega duha na papir. In ko so ljubljanski pijančki v frakih šli v Dramo, jo slišali o Poljski, pa o onem, ki so mu odrezali nogo, pa o tem, da smo vsi noter... pa se niso nič smejali.

V intervjuju, ki ga je dal pomožni scenski delavec po premieri, je posebej poudaril, kako se mu vedno znova, predstavo za predstavo, zdijo smešni gledalci, ki verjamejo, da se na odru dogaja resnica, ko pa vsi vemo, da samo igrajo — in to še zelo neprijetljivo. Derejo se, da kar šprica, ko šepetajo, najbolj zaprti vase se zaupajo prvemu, ki jim prekrži pot... najbolj pa se mu je zdelo v redu, da palijo ravno

tuste zvijače, ki jih je režiser nekako ponevedoma, iz zadrega noter. E dini norci na predstavi so gledalci, je zaključil. Intervju objavili in korigirali na RS, seveda pa si niso mogli kaj, da ne bi dali še svojega običajnega težačenja. Zaradi večje verodostojnosti zapisa citiram: »Z velikim občutkom za nianse in različne psihološko obravnavane različnih situacij od popolnega obupa do koketne igrivosti... Z natančno psihološko razčlenitvijo in živjetjem v lik, ga je predstavil doživeto in prizadeto brez kakrškoli pretirane in nepotrebne patetike. Realistično zasnovana scena v skladu s celotno zamisljivo... uprizoritev je z nevsljivo in klasično režijo omogočila prodor izzivalnosti, ki je vsebovana v tekstu samem... kakšen barbarizem ignorants Vse te in podobne zadeve najdete v lični knjižici Osnove gledališke kritike ki je izšla pri MGS, njej so v duhu najboljše strukturalne analize zbrane variante za v močnejše priložnosti, bodoči gledališki kritiki pa jih mora le združiti poetsko celoto. Poudarek je na poetski, saj je eden glavnih smotnih gledališča prav produkcija umetnin posebne vrste, gledaliških kritik S tem v zvezi je treba poudariti in velja opozoriti na zapis v dnevnem revolucionarja Drohoyovskega: Poklicne igravce je treba kupiti, obstoječim gledališkim aparatom uporabiti za oslabitev meščanske ideoloških pozicij v samem meščanskem gledališču. Občinstvo je treba aktivirati. Komadi in načini uprizoritve naj gledalca prerazijo v državnika, zato ne sme apelirati v gledalca na čut, ki ni omogočil, da estetsko odreagirajo. Ostalega dela teksta zgodovinski Simon Weber ne dešifira, prej mu odrežejo nogo.

Za jezikoslovce pa ima ta uprizoritev poleg historični teoretsko vrednost. Ne le da je odkrila že pozabljene Literarne gledališke poizkuse mladega avantgardista Syovskega, temveč pomeni tudi dragoceno prispevek h konceptualizaciji gledališke situacije. GRE prav za besedico »upravnik gledališča, ki se med predstavo večkrat izreče in gledalca v hipu vrže iz vročinskih blodenj, tako da reče, to je le blodnja in pade nazaj vanjo.

YEHUDA JUDD NE'EMAN:

POPOPOTNA DRUŠČINA

Če je režiser s filmom »Padalci« razgalil največjo svetinjo mlade izraelske države (vojsko), pa je s »Popotno družino« dregnil v najbolj boleči žulj. To je odnos med Židi in Palestinci.

Joni, mladi židovski popevkar, ki je uspel v Evropi, že zlasti s svojimi političnimi pesmimi, v katerih je prepeval o sožitju Palestincev in Židov, se hoče vrniti v Izrael. Z denarjem, ki ga je zaslužil in s pomočjo palestinskega profesorja, ki živi v Zahodnem Berlinu, bi rad ustanovil arabsko univerzo v Izraelu. Takoj po njegovem odhodu nekdo ubije arabskega profesorja in ta nekdo je bil najverjetneje pripadnik izraelske obveščevalne službe. Joni, ne vedoč za ta umor, pride poln entuzijazma v Izrael, kjer ga takoj pričakajo nove nevednosti. Njegovi stari prijatelji Palestinci nočejo nič slišati o tem, da bi »zapravili« denar za univerzo, temveč bi radi za ta denar kupili čim več orožja. Joni tega noče storiti iz dveh razlogov. Prvič, ker je proti vsakemu prelivanju krvi in drugič, ker je na koncu koncev vendarle Žid in ne more dati denarja za orožje, ki naj bi pobijalo njegove rojake. Edini, ki ga razume, je palestinski profesor, ki je nekaj časa tudi predaval na židovski univerzi in se je pravkar vrnil iz zapora. Edino on ve, da bi z ustanovitvijo arabske univerze Palestinci dobili veliko več, kot pa z do zob oboroženo armado. Na njuno žalost pa se je tega zavedala tudi izraelska tajna policija, ki dobro ve, da se je veliko lažje boriti s teroristi kot pa z intelektualci. Z manipuliranjem doseže, da profesor in Joni postaneta osovražena pri razboritem delu Palestincev. Na videz neverjetno, se dva skrajna pola, izraelska tajna policija in palestinska teroristična skupina vedno bolj zblížujeta, uporabljata iste metode in na koncu najdeta skupnega sovražnika v Joniju. Zadnja sekvenca v filmu to najbolj simbolizira. Jonija ubijeta dva strela. Enega je izstrelil palestinski terorist, drugega pa izraelski obveščevalec. Oboji imajo Jonija za izdajalca in za pripadnika nasprotni strani, pa čeprav si je Joni vedno prizadeval, da bi bil apolitičen. Žal je bil preveč naiven, saj ne moreš biti apolitičen, še najmanj pa v deželi, kot je Izrael. Apolitičnost je danes zgolj degenerirana političnost. S tem, da se ne opredeliš za nobeno stran, se v bistvu opredeliš za nič, za pasivnost, za stanje, v katerem te lahko hitro manipulirajo. To pa je že vrsta političnosti. Biti pasiven in s tem pomagati ohranjati obstoječe razmere. Joni ni dojel, da je že s tem, ko je hotel ustanoviti arabsko univerzo naredil političen korak. Izraelska tajna policija ga ne izkoristi za odkrivanje palestinskih teroristov, temveč ga uporabi kot žrtveno jagnje. Kot opomin lastnim rojakom, kaj se zgodi z »izdajalcem« lastnega naroda. Vedo, da jim ne preti glavna nevarnost od peščice teroristov, ki nima opore niti med svojim ljudstvom, kaj šele, da bi imelo vsaj simpatizerje med Židi, temveč vidijo glavno nevarnost v tem, da bi se navadni, navidez »apolitični« ljudje (Arabci in Židje) začeli spraševati: »Ali ne bi morda lahko živeli skupaj v miru, brez nasilja.« Tega pa se najbolj bojijo tako palestinski teroristi kot zakoreli sionisti. In ravno zato je njihov medsebojni obračun zgolj farsa. Izraelska policija dobro ve, kje bi lahko polomila vse te teoriste. Toda če bi jih pobila, bi iz njih Palestinci naredili mučnike, pa še »objekt« sovražnika za židovsko ljudstvo bi s tem izginil. Če pa sovražnika ni, ga pač moraš narediti. Zato v filmu tajni policiji ni nič do tega, da bi obračunala s teroristi. Tudi palestinski teroristi ne napadajo svojih direktnih nasprotnikov, temveč podtikajo bombe v avtobuse, polne nedolžnih ljudi. Njihov cilj je vreči vse Žide iz Izraela, ne pa sožitje med Palestinci in Židi. Čeprav večina Palestincev v Izraelu ne podpira takšnih ortodoksnih zahtev, pa teroristi zlahka najdejo svoje patrone v tujini in ne da bi se zavedali postanejo igrača v rokah tujih sil, ki jim je veliko do tako strateško pomembnega prostora, kot je Bližnji Vzhod, a jim je zelo

malo do ljudi, ki tam živijo. In po logiki »nasilje porodi zgolj nasilje«, se vsa stvar vrti v krog.

Očitno je da rešitev bližnjehodnega problema ne more biti vojaška, temveč lahko pride samo iz rešitve medčloveških odnosov. Ko bosta lahko Arabec in Žid študirala v lastnem jeziku in se popoldne skupaj pogovarjala o vseh rečeh, takrat ne bo potrebe po »objektu« sovražstva, ne bo potrebe po nasilju. Vendar se bo ta premik zelo težko zgodil v parlamentu ali vladi. Premik se bo najprej zgodil med preprostim ljudstvom, ko se bo zavedlo, da ga nekdo vedno manipulira in ravno ta, nekoliko inducirajoča vsebina preveva filme režiserja Yehude Judd Ne'emana, ki pa noče vzgajati, hoče le svojim rojakom (Židom) približati in objektivno prikazati problem.

Botteri Robert

PADALCI

Film pripoveduje o izraelski vojski, kjer za raliko od našega vojaškega roka, služijo 3 leta. Zgodba se dogaja v elitni enoti, pri padalcih. Režiser pogumno raziskuje odnose znotraj vojske kot institucije in odnose med ljudmi, ki so obdani z obzidjem te institucije, saj se namenoma kažeta dva svetova. Eden temelji na nenehni represiji, drugi, civilni svet, pa je vsaj na videz svoboden. Ravno ta veliki prepad med dvema svetovoma, vojaškim in civilnim, marsikomu povzroči nemalo težav (da ne samo težav, nam je pokazal film, da tudi ne samo v Izraelu pa lahko povedo mladi fantje širom po svetu, ki služijo domovini). Tragični junak je mladenič Weissman, ki se nikakor ne more znajti v novih okoliščinah. Ne more zdržati ne fizičnih ne psihičnih naporov. Nezmožen se je vključiti v sistem, ki temelji na torturi in prisili. Glavna metoda je učenje s ponavljanjem, ki naj bi pripeljalo do avtomatizma, ki v pogojih absolutne podrejenosti in brezgovorne poslušnosti uniči vsakršno miselno refleksijo, tako da takemu vojaku pozneje ni težko ubijati. Ob tem ne bo nič razmišljal in bo samo izvrševal ukaz, pri tem pa se bo počutil, kot da strelja v tarčo iz kartona. Ravno zato v vojski najbolj preganjajo omlahljivost, ki bi lahko privedla do tega, da bi vojak v določnem trenutku le lahko prenehal biti zgolj številka. To počenjanje z zasmehovanjem in s taktiko »divide et impera«. Oficir zaradi Weissmanove napake kaznuje celo četo, kar ima za posledico to, da se Weissman zameri ostalim tovarišem, ki v njem vidijo edinega krivca za kazen. Weissmanu se počasi krhajo živci. Svojega oficirja prosi, če bi lahko šel h psihologu, vendar ga ta zavrne, da je sedaj on njegov psiholog, oče in mati, ter naj se kar njemu izpove. Oficirju pač ni jasno, da se nikakor ne moreš izpovedati nekemu, ki je vsaj delno vzrok tvojih težav, še manj pa nekemu, ki te v bistvu muči. Višek doseže to prepričevanje pri metanju bombe, ko Weissmanu popustijo živci in prehitro steče v prostor, kamor je vrgel bombo. Takrat začne spremljati notranji boj v oficirju, ki ne ve ali je bila to nesreča, ali pa je šlo za samomor, kajti če je šlo za slednje, bo padla krivda tudi nanj. Vendar pa preiskava o nesreči oziroma samomoru sploh nima namena ugotoviti, kaj je resnično bilo ali morebiti še celo odkriti vojsko, temveč služi zgolj za osebne koristi oficirjev, ki so obsedeni s kariero in bi radi na vsak način čimprej napredovali, pa čeprav na račun drugih. Ko naš oficir spozna, da z njim manipulirajo, hoče v prvem trenutku zapustiti vojsko, vendar se že ob prvem klicu vojske zlomi. Ugotovi, da je že pregloboko zabredel, da bi lahko odšel, predvsem pa je bil dolga leta samo člen v verigi in je izpolnjeval ukaze višjih oficirjev, ne da bi ob tem kaj preveč razmišljal. Ob geslu »Israel is a small country and weve got a lot wars to win je konec njegove dileme. Še tisto malo svoje zavesti, ki ni bila prepredena z vladajočo ideologijo je v hipu potlačil in tudi neljubi dogodek z Weissmanom je hitro pozabil.

Film nam poleg odličnega orisa vojaškega življenja prinaša še nekaj drugega, bolj pomembnega. Na praktičnem primeru primeru pokaže, kako deluje industrija zavesti in kako se ideologija počasi preko ideoloških aparatov države presaja v našo zavest, pa čeprav

(in navkljub temu) si vsaka zavest umišlja da je samostojna. Ta iluzija o samostojnosti zavesti, ki v svetovni filozofiji teče od Descarta do Husserla pa ni nič drugega kot »idelizem« v hišnih copatih (Enzensberger) Industrija zavesti vse bolj postaja najvažnejša industrija in tudi osnovni pogoj za reprodukcijo obstoječih družbenih odnosov. Nobena oblast ne temelji več zgolj na sili, temveč vsebna obvladovanju zavesti svojih podanikov, tako da tudi v najhvaljivih avtoritativnih režimih ljudje v večini odobravajo sistem, vendar več zaradi represije, temveč zaradi ideologije, ki so jo jim vcepili njihovo lastno, kot nekaj, kar so si svobodno izbrali. Žal je ta iluzija o svobodni zavesti prisotna tudi pri nas, še bolj žalostno pa je to, je prisotna zlasti pri samozvanih »intelektualnem delu in svobode. Njihove parole ne predstavljajo nič drugega kot kontraideologija, ki se bori proti vladajoči ideologiji, ki pa je še vedno ali pa spet »sama ideologija, ki omejuje njene podanike, da bi lahko imeli toliko svobode samostojno zavest. V takih produkcijskih odnosih, kot imamo sedaj, je zahteva po samostojnosti zavesti ravno tako absurda, kot je bila zahteva po enakosti v delih utopičnih socialistov, takim se je Marx smejal, da danes se žal nanj sklicuje vse mogoče, tudi borci za samostojno zavest ga radi pehajo kpredse, čeprav le-ta verjetno ob tem vrta v grobu kot vrtavka.

Naj na koncu še omenim nekaj pripetij, ki jih je imel režiser snemanju filma. Dolgo časa se je moral pehati z vojsko, da bi lahko dobil orožje in ostalo tehniko in šele po osebnem posredovanju našnjega premiera, takratnega obrambnega ministra, Simona Perca, mu je uspelo dobiti vse potrebno. Vojska se je sprva strogo opotancirala od filma, ko pa je videla, da film v kinematografih dosega uspeh, ga je uvrstila v svoj program učnih filmov in ga danes kazujejo kot opozorilo, da se kaj takega ne bi več zgodilo.

Če na koncu še poskušamo primerjati izraelsko vojsko z našo, lahko ugotovimo, da je pri nas disciplina veliko strožja, vprašanje je, če je borbeno usposobljenost zaradi tega kaj večja. Če bi pri vojak v ozorb svojem oficirju rekel »Jebi se bi dobil še kaj več, zgolj opomin. Pa še nekaj je zanimivo. Pri njih sploh ni toliko poudarka na »strojni obuki« (strojni korak, pozdravljanje, enotno računanje in premikanje), ki pa pri nas predstavlja več kot polovico urjenja, vsaj v pehotnih enotah. Očitno je pri njih dobro streljanje bolj v veljavi, kot pa dobro rotiranje. Konec koncev pa več povelj tudi padek, da je stara Jugoslavija imela eno izmed najbolj hvaljenih gard v Evropi, a je vseeno propadla v devetih dneh.

ROBERT BOTTER

GLEDALIŠČE ABADON

V Ljubljani je v tem letu začela delovati nova gledališka skupina Gledališče Abaddon. Vadbene prostore imajo v CIDM na Kersnikovi 4. Do sedaj so pripravili dve predstavi (Rdeče in belo ter Ep o Luju ali komu krizantema?) s katerima so nastopili v Mariboru, Zagrebu in Ljubljani (CIDM, Kersnikova 4).

Rdeče in belo: »To je performance, v katerem govorimo o revoluciji — o revoluciji včeraj, danes in jutri. Verjamemo v komuniem in izgubljam ideale.

Ep o Luju ali komu krizantema: »Gojimo izročilo slovenske Klovorimo o junakih, ki so živeli po Martinu Krpanu in Petu Klepcu.«

»Bojimo se nasilja in si ga obenem želimo. Sprašujemo se, do kakšne mere človek ostane človek. V tem smislu nastaja naša nova predstava Wally.«

»Združujemo se v imenu ljubezni in smrti, v imenu lepote in krutosti.«

»Delovali bomo, dokler nam bo publika verjela.«

DOB DNEVU

ZMAGE

20. stoletje je stoletje napredka, revolucij, na političnem, tehnološkem in tehnološkem področju. Vendar pa tega napredka ni uspelo vedno obvladati oz. izkoristiti v humane namene, v cilju prehraniti in omogočiti socialno varnost in osebnostni razvoj za vse ljudi. Vse prevečkrat je ogromna akumulacija znanja, ki in volje ušla izpod kontrole demokratičnosti in humanizma. Zato pa 20. stoletje ni le stoletja napredka, ampak tudi stoletje, ki do sedaj položilo na žrtvenik nesmiselnosti vojn in oborožene tekme že preko 100 milijonov človeških življenj. V 40 let po največji moriji, kar jih je videlo človeštvo, ko na vse načine poskušamo proslaviti konec II. svetovne vojne, z izhajanjem vzrokov in posledic, žrtev in rabljev, z paradnim razkazovanjem svoje moči, se postavlja vprašanje, kakšen je ta mir. Jasno je, da je zelo drag mir, mir, ki zahteva ogromno človeških in materialnih sredstev za uničevalno orožje, za vojsko. Pokazati čim bolj aktivno sliko, koliko koga stane ta in tak mir, je bil cilj naloge, ki je del je tu objavljen.

Z metodo razvrščanja v skupine (glej A. Ferligoj: Razvrščanje v skupine, zapiski, januar 1982, Ljubljana — FSPN) sem razdelil države v več skupin in skupinam poskušal določiti lastnosti. V analizo vključene evropske države (razen Albanije, Islandije in Švedske) in Kanada ter ZDA. Opis značilnosti enot v smislu ciljnaloge je podan v 5 spremenljivkah. Prvi dve pojasnjujeta materialni faktor (oz. finančni), zadnje tri pa človeški.

X1 Odstotek narodnega dohodka, ki je namenjen za vojaške potrebe.

X2 Odstotek državnega proračuna, ki je namenjen za vojaške potrebe.

X3 Dolžina trajanja obveznega vojnega roka za moške v mesecih (povprečje vseh rodov).

X4 Število vojakov na 1000 prebivalcev.

X5 Število rezervistov na 1000 prebivalcev. Podatki so za leto 1984 pobrani iz publikacij Military Balances 83/84 in SIPRI Yearbook.

Za razvrščanje je uporabljena metoda lokalne optimalizacije (računalniški program CLUDIA), različnost je računana kot kvadratna razdalja. Kriterijska funkcija je računana po Wardovi metodi (WARD 2). Pri razdelitvi v 4 skupine dobimo naslednjo razdelitev z povprečnimi vrednostmi za skupine

I. Bolgarija	X1 = 3,00
ČSSR	X2 = 7,03
Madžarska	X3 = 22,86
Poljska	X4 = 10,30
Norveška	X5 = 32,29

II. Belgija, Španija	X1 = 3,00
VB ZDA	X2 = 12,02
Kanada, Irska	X3 = 7,27
Danska, Švica	X4 = 6,62
Francija	X5 = 17,98

III. NDR	X1 = 6,40
ZSSR	X2 = 21,62
Grčija	X3 = 21,00
ZRN	X4 = 12,30
Turčija	X5 = 23,55

IV. Avstrija	X1 = 2,03
Finska	X2 = 1,10
Švedska	X3 = 8,67
	X4 = 7,00
	X5 = 126,43

Povprečje za vse države pa je:

X1 = 3,65
X2 = 12,20
X3 = 14,52
X4 = 8,88
X5 = 34,98

Za SFRJ so podatki:

X1 = 4,80
X2 = 21,90
X3 = 15,00
X4 = 12,00
X5 = 22,40

I. skupina ima nadpovprečno vrednost na 3. in 4. spremenljivko, blizu povprečja na 1. in 5., le na drugi precej pod povprečjem. Torej države iz te skupine gradijo svojo moč na človeku, predvsem na redni vojski, veliko pa imajo tudi rezervistov. Materialni faktor je pod evropskim povprečjem. To so vzhodnoevropske države in Portugalska ter Norveška, ki imata podoben geografski položaj.

II skupina ima povprečno vrednost pri materialnem faktorju (1. in 2. spremenljivka), podpovprečno pa na zadnjih treh spremenljivkah, ki pojasnjujejo človeški faktor. Države iz te skupine očitno gradijo moč na tehnologiji, tehniki, manj pa na človeku. To so zahodnoevropske države, ZDA in Kanada.

III. skupina presega povprečje pri prvih štirih spremenljivkah, pri peti pa ima podpovprečno vrednost. To so torej države, ki v Evropi dajo največ sredstev za vojsko, sicer več za materialni faktor, pa tudi za redno vojsko več, kot je povprečje. Le na rezerviste ne dajo preveč. Najbolj vroča področja so očitno mednemška meja, južni Balkan in pa, logično, SZ.

IV. skupina ima podpovprečne vrednosti na prvih štirih spremenljivkah, še posebno nizko pri materialnem faktorju. Tudi redne vojske nimajo veliko, imago pa zelo veliko rezervistov. To so nevtralne države, ki očitno gradijo moč na človeku, rezervistu, na teritorialne obrambi, kar pa pomeni obrambo orientiranost.

Pri razdelitvi v tri skupine dobimo tribarvno sliko, podpovprečneže, ki dajejo več na tehnično-materialni faktor, podpovprečneže, ki dajejo največ na rezerviste, ostalo pa je daleč nad povprečjem in skupino (s SFRJ), ki odstopa na prvih štirih spremenljivkah veliko v pozitivno smer, le rezerviste zanemarja. Čim bolj razbijamo celoto v več skupin, bolj se polarizirata skrajnosti. V smislu največje obremenjenosti izstopata SZ in Grčija, sledijo preostale preobremenjene države (ZRN, ZDA, Turčija, NDR, Jugoslavija), ki dajejo več na materialni faktor. Z druge strani izstopa skupina nevtralnih držav z že prej omenjenimi lastnostmi. Center in večina pa se razdeli na vzhod in zahod, z realno rahlo finančno obremenjenostjo in izrazito večjo obremenjenostjo človeka na Vzhodu.

Kaj lahko rečemo na osnovi rezultatov?

1. Da je Vzhod bolj obremenjen zaradi oboroževalne tekme (in še posebno SZ) od Zahoda in se je prejkone zaradi tega bolj pripravljen pogajati o razoroževanju.

2. Pravi nevtralci s svojo politiko zagotavljajo moč, vojaško pa so povsem obrambno orientirani, saj gradijo obrambo predvsem na rezervistih, t. j. teritorialni obrambi.

3. In mesto Jugoslavije? Očitno med državami, ki največ dajo za svojo obrambo, oboroževanje (v modelu je celo še 4,8% ND), ogromno finančnih sredstev in precej imamo tudi redne vojske, le rezervistov pod evropskim povprečjem, kar ni najbolj v skladu z konceptom SLO in TO.

V času, ko prisegamo na stabilizacijo, ko občutimo to prav vsi na padanju tako osebnega kot družbenega standarda, smo še povečali odstotek narodnega dohodka za vojsko (od leta 1978, ko je bil 4,8% na preko 5% v zadnjih letih.), poenotili dolžino vojaškega roka na 15 mesecev za vse. Morda situacija v svetu in Evropi to zares zahteva, toda pričujoči rezultati skromne raziskave kažejo, da smo med najbolj oboroženimi v Evropi.

Po preprosti logiki bi se prej kdo drug lahko skliceval na objektivno situacijo in mislil na Jugoslavijo, kot pa da se mi sklicujemo na kdove koga ali kaj. Mogoče bi kakšen dinar ali dolar, ali pa kakšen neskončno dolg zabašantski dan vojaka prihranili, če bi se obnašali malo manj anksiozno, če bi se otrsli kakšne odveče fobije. Samo na pravem mestu!

Varčujemo pri šolstvu, zdravstvu (za kar nam bo še poteno žal, nam mladim v imenu katerih odločate, tovariši—am ne bo moglo biti več), na veliko pa tratimo zaradi »neprijatelja koji vrebja, koji nikad ne spava«.

In temu bomo na Dan zmage pokazali, kaj premoremo, kaj premoremo, za kaj smo med drugim dali od vsakega tisočaka (da, tistega s kmetico!) 50 novih dinarjev. Iz raziskave bi se dalo slutiti, da ta sovražnik prej ko slej ni zunaj, če pa že je, pa ni nevmakano močan. Torej bomo (morda!) paradirali in pokazali, da se nas mora bati, nekemu, ki za to celo sam plačuje. Ali zares moramo, in to prav na dan, ko smo dokončno složno in s polno upanja uničili nekoga, ki je hotel postati največji in najmočnejši prav z orožjem in nasiljem?

Ni to malo smešno, tovariši!
In kljub vsemu je Dan zmage in...
V mesecu mladosti 1985

KOZERIJA:

OTROŠKE

SANJE

Moj oče je pripadnik »sekte moči«.
Njegova življenjska filozofija je »privež reveža«.
Mami je strl, ko je bila še čisto mlada. Pravi »kuzle so nevarne — lahko te ugrizne, namesto da bi lizala; ko jo streš, potem pa dobro žela«. Ima jo za služkinjo, sam pa hodi v klub za razveseljevanje. Tam imajo živali, razne živali, da jih »razveseljujejo«. Meni pa se živali smilijo, mislim, da jih trpinčijo. Moj oče pa pravi »kaj pa potem, če je kuzlo pofukal!« in se reži »za nagrado dobi pri meni pagete z omako« pravi »saj to nič ni, saj vse zaraste!«
Sploh uživa v nasilju. Tak je do ljudi.

Hoče, da se ga vsi bojijo, zato da lahko počne, kar hoče, kar se mu ljubi. Norčuje se iz vseh. Na poseben način govori, kakšno svinjsko svar pove tako, da je »revež« čisto šokiran, ker ne more verjeti — ne pa si pa seveda nič, je ponižen in ubogljiv, ker oče kar zagrozi, da bo toril kaj hudega. Če kdo ne pleše po njegovi »muziki« ga poskuša tretji. Včasih najprej ponudi denar, če pa tak ne »ugrizne« v vabo, začne s svojimi pajdaši po preizkušeni metodi. Sosedje naščuva, uči jih, kako morajo živcirati reveža, se norčevati in nagajati; očrni ga za mazanca, pokvarjenca, norca in mu pripíše vse tisto, kar sam očne. Obtoži ga, recimo, da krade in priskrbi lažne priče in po tem

vsiljuje zato, da je »revež« obsojen za svoje poštenje. Sodnike pa »preparira« sekta moči in raje pozabijo na zakone in predpise, kot da bi se komu od teh zamerili.

Moj oče je mimogrede tudi član politične organizacije. Ampak pravi, da je nor, kdor misli, da so člani te organizacije zaupanja vredni. Sam je član zato, ker ima »poseben nalogo« pravi, da je »ugledni« član, ker skrbi za njen »ugled«.

Mene uči že od malega »življenjskih modrosti«. Njega so vzgajali po načelih »hitlerjugenda«. Menda se taki »znajdejo« v življenju v vsaki situaciji. Uči me, da je treba biti predzren in nesramen, napadalen, vse finte pozna, kako se v obraz zlažeš in kako pred nosom prevaraš, pa ti nič ne morejo. Pozna poti, da sosedu kaj podtakne ali izmakne, mu dela škodo, ga spravi v nevarnost. Sploh pa strašno rad režira razne provokacije, da spravi druge ljudi, delavce v »zos«. Strašno je pogolten — plačo izsiljuje karseda visoko, delavcem pa jo odtrguje, zmerja jih in ponižuje. Za hrbtom pa se jim smeji, ker takt, ko »reveži« garajo zanj in podobne, gre on na »razveseljevanje« — delavci pa seveda morajo misliti, da je na »seji«. On pa »seje« svoje seme; tako se čudno drži, ko mi to pove! Najbrž ima močan

vpliv name, ker ne znam več misliti kot drugi mladi — pa si zelo želim biti mlad. Uči me, kako prijetno je življenje s psom — pa počne take čudne stvari s psom. Pravi, da se je žensk naveličal. Jaz pa bi raje živel kot »Šeumni« otroci, kot jim pravi, nekje med »reveži«, kot se vsem posmehuje. Otroci ga sploh privlačijo — samo ne vem kaj je tisto, kar ga privlači, ker jih tako čudno gleda. Pravi, da je najboljši biti »pedagog«, ker imaš vpliv na otroka in potem otrok vse stori, kar hočeš, kar pričakuješ od njega. Hoče, da grem za učitelja — mene pa veseli astronomija. V astronomskem krožku proučujemo druge planete. Vedno manj mi je všeč naš planet SERESS. Nekateri pravijo, da je na planetu Zemlja veliko lepše, da so Zemljani prijazni in da se radi smeji in da pojejo. Jaz pa sploh ne vem, kaj je to peti. Oče pravi, da ni »nobel« smejati se, za petje pa pravi, da je krakanje in cviljenje. Pozna pa eno koračnico »iberales« ali tako nekako, ki jo edino prizna, kot veljavno himno, zraven pa morajo tuliti sirene. Sploh uživa v takih čudnih rečeh.

Rad bi se zbudil in rešil teh čudnih sanj, pa sem vzel nekakšne tablete in moram še malo sanjati o tem »cirkusu«. Še sreča, da so to »samo otroške sanje« in, da je kakršnakoli podobnost — čisto slučajna!
KARNI ILIČ

LOGIKA GOSPOSTVA

In the relation of master to slave the master does not make a point of the need that he has for the other, he has in his grasp the power of satisfying this need through his own action, whereas the slave in his dependent condition, his hope and fear, is quite conscious of the need he has for his master. Even if the need is at bottom equally urgent for both, it always works in favor of the oppressor and against the oppressed.

Simone de Beauvoir, The Second Sex, I, tro.

Logika gospostva, tukaj, kot pojem inkliniran filozofsko je odrezan od praktičnega življenja, takšen odmik pa pripelje do tega, da se jo povezuje le s tako imenovanimi stvarmi duha. Toda materialna praksa je predpogoj njene eksistence. Brez vedenja tega se zgolj s formalnim pojmom strelja v prazno. Poln zadetek proti logiki gospostva zahteva soočenje z materialno produkcijo, ki tako izvrši nasilje nad »izoliranim« intelektualom, da misli zoper svoje impulze in vrhu tega tvega potopitev tistega, s čimer se ukvarja, z ekonomijo ni šale in za njeno razumevanje se mora »misliti ekonomsko«. Če nima opravka z njo se hipostazira kot absolut, kateri pa se je formiral preko zveze z ekonomsko, brutalno realnostjo in abstraktnim mejnim razmerjem. Intelekt lahko postane edino z reflektiranjem svojih lastnih pogojev. Toda kritika vseeno postane intelektualna kupčija, kateri pomaga izolacija intelekta od kupčije, da bi tako v sebi odkrila silne možnosti in čar neodvisnega junaštva ter padla kot žrtev gospostva.

Adorno/Horkheimer opozorita v Dialektiki razsvetljenstva na dejstvo, da dvanajsta v nizu domin Homerjevega speva Odiseja pokaže na logiko igre gospostva, na »prepletanje mita, gospostva in dela«. Petje siren je negacija družbenega, katere nastanek je mučna pot dela, trpljenja, pokornosti brez ugovora. Njih petje je prizivanje izgubljenega raja preteklosti, zvok divjih Panovih piščali, ki obljublja uživanje, ki uničuje subjekta. Toda tistih, ki podležejo »v kupih ležijo okoli mož gnujočih kosti, a koža na njih se grbanči«, kajti le stalna prisotnost duha ohranja eksistenco v naravi. Sebstvo, identiteta so rojeni v peklu, ki ga je moralo prehoditi človeštvo. Delirični zvoki siren jih uničujejo, obenem pa je strah »zaradi izgube sebstva, s tem pa tudi meje med svojim in tujim življenjem, groza pred smrtjo in destrukcijo enak obljubi sreče, ki v vsakem trenutku grozi civilizaciji«.

Mož, gospodar—Odisej je dozorel v trpljenju, smrtnih nevarnostih, v katerih se je utrdilo njegovo sebstvo, »zase bivajoča zavest« (Hegel). Pred petjem siren, pred preteklostjo sta dva načina rešitve, ki ju uporabi Odisej kot gospodar v odnosu do hlapcev, »kajti imamo dve zoperstavljeni zavesti, eno samostojno, čemur je bistvo zasebstvo, drugo nesamostojno, čemur je bistvo življenje ali bit za neko drugo, ono je gospodar, to je hlapec«¹. Veslačem so namenjena z voskom zamašena ušesa, da ne bi slišali zvokov izgubljenega. Njihovo opravilo je nemo veslanje, neobčutljivost na lastne gone, ki morajo biti sublimirani v delo. Odiseju: gospodarju, lastniku zemlje, ladje in posadke je namenjena drugačna rešitev. Poslušaj, toda prizan na jambor. Zvezan, prevzet od vabila v izgubljeni raj lahko le daje znake z glavo, da bi ga zato v vesla vpreženi hlapci še trdneje zvezali, ter tako reproducirali svojo družbeno vlogo, h kateri pritrtejo tudi gospodarja. Praksa kot zmagovalka potisne izzivanje siren v golo kontemplacijo, v umetnost.

Konstituiranje logike gospostva zdrobi totaliteto. Odnos gospodar-hlapec perpetuirja v sebi na način, kot se napredek zgodovine prikazuje v krogih. Gospodarjeva zamenljivost za niz opravil je motor napredka in regresije. Odisej ne sodeluje pri delu, sopotniki ne uživajo v delu, v katerega so prisiljeni. Gospodar in hlapec si stojita nasproti: eden gluhih ušes, drugi nezmožen reagiranja. Oba pa kot enotnost v razcepu nasproti naravi kot gospodarja, kot nosilca prakse. Človeštvo se diferencira z nastankom dela. Ta nori skok uma leži v korenu impulza, ki sili človeka, da zagospodari nad naravo, da bi tako nasledil božanstvo, ki ga je ustvarilo. Nenehni napredek je regresija, nekje pravita Adorno in Horkheimer. Napredek regresije, ki doseže svojo kulminacijo z blagovno produkcijo, pospeši proces racionalizacije družbenih odnosov. Korelat tega je postvarenje, ki je povezan s prehodom z enega gospodarstva na drugega. Veslače zamenjajo delavci v tovarnah, Odiseja upravljalski um. Trg s svojo merkantilno logiko in »pravico ekvivalence (Habermas) postane prostor za nova razmerja oblasti.

Blagovna produkcija in zakon vrednosti prežemata vse aspekte družbe, od jezika do spolnosti. Prirejata telo racionalizaciji dela in ga s tem siromašita občutkov, sanj in zgodovine. »Človek postane najlepše in najfunkcionalnejše blago med ostalimi« (Jean Baudrillard). Nova razmerja gospostva napravijo primerljivo, kar je heterogeno in na videz blažje neposrednost ekonomskih krivic, medtem ko ponorelo produciranje blag in ideologija progressa dajeta vtis kvalitativne spremembe, kjer gre za ofenzivo regresije, ki jo producira samo gospostvo. V njenih kolestih sedaj zdravi gospodarja in hlapca.

Literatura:

¹ T. W. ADORNO/M. Horkheimer: Dialektika prosvetiteljstva, Veselin Masleša, Sarajevo 1974

² HOMER: Odiseja, DZS, Ljubljana 1982

³ G. W. F. HEGEL: Fenomenologija duha, Problemi 1-3 1984

⁴ JEAN BAUDRILLARD: For a Critique of the Political Economy of the Sign, Telos Press, S. Louis 1979

Sinopsis:

Temeljno razmerje gospodar-hlapec kot pojem ne bi smelo biti kontemplativna pozicija, hermetični ključ, izrojen v izpraznjeno retoriko, ampak samo izhodišče za kritiko vsakdanje morbidne prakse in razmerij oblasti. Kritiko, ki je nujno začasna, da bi tako ubežala fetišizmu in pozitivnosti, ki bi bolj stabilizirala gospostvo, kot pa mu nasprotovala.

¹ Homer: Odiseja XII/45 (Ljubljana: DZS, 1982), str. 173

² Adorno/Horkheimer: Dialektika prosvetiteljstva, Sarajevo 1971, str. 46

³ G. W. F. Hegel: Fenomenologija duha (odlomki) Problemi 1-3 1984, str. 70

Nekoč se mi je zazdelo, da moram ves svet spremiti v barvo. Modro, vijola, rožnato, krvavo, sivo, zeleno, črno.

moje barve
konec jutra
sive stene
konec sonca

trde barve
črna jutra
rdeč avto
sovrastvo
vijolice
norost
nora bolečina
noro ljubosumje
nori svet
mraz
reže na polju
bolečine v sencih

pojdiva nocoj v neskončno sivino
zapojava nocoj pesem večeru
morda se utrne kje zvezda

velika je žalost pomladi, ko ugaša zamojka pesem jutra
v krošnjah brstečih dreves se košati beseda

besede so me pokopale
te mračne spremljevalke človeških
figur
besede

nekje, res daleč, je osel pozdravil
muho

ko ti gre na bruhanje in si sam
verjameš v jutro
ko je tvoj želodec zadovoljen
preklinjaš boga

pesem o moji norosti
muha krkuje na stekleno
ledeni ploskvi
biki se podijo po nedolžnih
belih travnikih
jaz — kje sem pa jaz
muha je moja bit, bik je
moje srce

noč je položila trudno glavo v
njegovo naročje
bila sem ljubosumna
on je ljubil noč

nocoj so bedeli vsi
hrošči, gosenice, pajki in bog
pomagaj — moja mama
nocoj

ali veš, neznanec, kako je
če se jutru približuje
noč
ali veš kako je, če ni
nič opoldanske svetlobe

ali veš, neznanec, kako je
ko si na stičišču dveh poti
ko ne veš ali vleče
tvoj duh k tlom ali ga
dviguje visoko pod-nebo

do norosti je lahka pot
vrtiš se v krogu, se ne prestando
dvigaš od tal in padaš
hodiš zdaj v levo zdaj v
desno

kdo si ti, ti
znoreti je lahko, a vendar
je norost nekaj težkega

z bosimi nogami
tonight
sem stopila v mlačno
jutro
tonight

z bosimi nogami sem
stopila v mlačno jutro
rosna trava je bila bledica
na obrazu matere
in otrok je siskal svojo
prozorno glavo v njeno
toplo naročje

bila je bolečina
predno si se rodil je bila
v tebi ostro topa bolečina
naznanjala je začetek
življenja
življenje je ostro topa bolečina
čutim jo med prsti, v očeh
v drobovju

z vetrom sva šla daleč
sama je ostala bolečina
izven vsemirja je bilo
moje telo

LOJZE KOVAČIČ: RESNIČNOST

Po LEVITANU Vitomila Zupana, ki so ga v Slovenskem Mladinskem gledališču izpostavili na ogled s premiero nekako v začetku aprila; ter po nekoliko podhlajeni teaterski radovednosti, ko je bil le ta viden — se je napovedal še drug drzen projekt — RESNIČNOST Lojzeta Kovačiča, prav tako v režiji LJUBIŠE RISTIČA. In če nam je ob groteskno površni upodobitvi prvega preostal le krčevito zgrožen smeh, smo bili tokrat (morda po krivdi preuranjene skepse) upravičeno presenečeni. Bili smo priče solidni, na trenutke celo eruptivni predstavi, ki sicer nadaljuje tradicijo Rističu lastne, v zadnjem času že rahlo prerutinske poetike. Ta je svoj neizpodbiten vzpon dosegla z Misso in a minor, ga nekoliko razbleščala že s prej omenjenim Levitanom, a svojo kreativno noto spet potrdila z Resničnostjo, to pa pred vsem zaradi dejstva, da se prav ta predstava dražljivo izogne svoji lastni poetiki. In v čem je ta draž, se vprašamo?

Morda prav v tem, da se tokrat Ristič še najradikalneje umakne za igralce in z varne razdalje usmerja dogajanje. To se v polni meri razvije šele na nivoju igre, seveda znotraj ustreznega režijskega koncepta. Spektakl se umakne strožji, asketsko fizični strukturi, znotraj katere je igralec spet enakovreden dopolnjevalec oz. izpopolnjevalec. Kovačičev tekst, zaznamovan z burno preteklostjo (zaradi prvotnega osnutka z naslovom Zlati poročnik je bila leta 1957 prepovedana revija Beseda) sicer ne nosi eksplicitarnega dramatičnega naboja; tega mu doda šela ustrezno »dopisana« uprizoritev. V romanu »Sporočila v spanju — Resničnost« sledimo v glavnem le osrednji osebi — Catu, krhkemu intelektualcu, ki se mu kazenskem oddelku JLA razkrije prava resničnost ničnost eksistence in zadnje možne meje, ki so še zaresljive ne njim samim in »brezoblično maso« brezimnosti. Režija pa je iz zgodbe izpostavil ne le glavnega junaka Cata, ampak prav vse, ki se v njej znajdejo. Osnovno misel romana razširi na vse člane kazenskega oddelka, vključno z vodnikom, kapetanom in polkovnikom, čeprav ostane posek še smeraj na Catu. S tem pa ta vseprisoten dualizem samo še bolj grozljivo izstopi skozi sicer spone, a učinkovito dodane obrise posameznih članov kazenskega oddelka. Pred nami se odpre arzenal tako samosvojih ekstenc (od Šiptarja do cigana, če navedemo le ekstreme, ki se jih skuša s totalitarnimi, vojaškimi principi popčiti v brezoblično, topoumen mehanizem. Znotraj tega obsajata samo dve alternativni: prepustiti se pretopiti za ceno življenja (Cato) ali izstopiti (samomor Pongrac Vinka). In še kako se v skladu s pričujočim kontekstom potrdi konstelacija, ki jo navaja tudi Slavoj Žižek v knjigi »Zgodovina in nezavedno«, ko zapiše ta paradoksalna stavka: »Vse je odvisno zgolj od mene — pa kljub temu nič ne morem!«

Tako kot je svojevrsten že sam jezik romana, namerna spuljan na nivo skopih izraznih sredstev, tudi predstava razpolaga s svojevrstnim teaterskim jezikom. Resničnost se zreducira na vojaško spalnico (ki pogojuje predvsem odnose med »kaznjenimi vojniki« samimi, in pa sanjske preskoke v preteklost in svet »izven«) ter na duhamorno, mehanično čiščenje granat v kamnolomu kot resničnost nenehne prisotnosti smrti. Prav ti prizori neprestane rutine so omogočali vzpostavitev izrednega ritma, ki se je stopnjeval vse do ključnega prizora med kapetanom Simčičem (Sandi Pavlin) in Vinkom Pongracem (Željko Hrs). Uprizoritvi je torej uspelo, da je skozi frazeološko izpovedala temeljno dramatično sporočilo o odtujenosti, dogodek v čisto klasičnem pomenu teaterske beselogeje pa so zamenjali geji, dovolj učinkoviti, da so delovali presenetljivo ambivalentno t.j. tragikomično.

Predstava je gradila na prizorih neke ekstremno mehanice, pa vendar tako prepoznavne resničnosti, z nivoja pa je zdrknila s »sanjskimi prizori« prihoda matere in sestre (sicer na po krivdi igralko Marinke Štern, ki je iz vloge naredila najboljše kar se je dalo) ampak po krivdi režije, ki je te vkomponirala v predstavo nekoliko naivno — romantično — simbolistično. Prav tako na meji se je znašel tudi prizor polkovnikovega (Radko Polič) obiska, ki je sicer učinkovito zanišljeno pro vokativnostjo ostal vseeno prestatičen in premalo revolten.

Zato je toliko bolj presenetljiva igra profesionalnih in neprofesionalnih igralcev, ki je dala predstavi kreativen predznak. Izpostaviti velja predvsem Željka Hrsa, ki je z izredno senzibilnostjo, nevsiljivo, a izrazito probno podal uporno zlomljivega Pongrac Vinka, Catov alter — ego, ki ga je z resignirano tragičnostjo zelo dobro oblikoval Marko Mlačnik. Kapetana Simčiča, razdvojenega med brezosebno funkcijo eni strani, a na drugi občutljivo ranljivega, je precizno odigral Sandi Pavlin. Z veliko mero kreativnosti so igrali še Niko Goršič (abotno omejenega, a znotraj tega celo tragikomično preprostega vodnika), Pavle Rakovec (ozkotirno, nasilno fanatičnega desetarja), Pavle Rahrhrib, nepozaben v sceni prevajanja »sporne« madžarske pesmi, Gojmir Lešnjak z ustrezno zadržanim fanatizmom jehovca Hitrec Franja. Prav tako je bil v vlogi opreznega pretkanega cigana s »sto obrazi« presenetljivo originalen zdravko Zupančič, kar velja tudi za ostale naturščike: Makedonca Gligorja Atanasovskega, Šiptarja Jusija Januzija, Madžara Attila Gere (prizor s petjem traktoristove pesmi), — Veljka Macura, Mira Novaka in Sašo Jovanovič.

Nedostopno eteričnega polkovnika je v zelo kratki sceni uspešno podal Radko Polič. Ustrezno je z neposredno prisotnostjo na odru deloval tudi »special gest« Marko Brečalj, predvsem pa z zvočno kuliso učinkovito dopolnil celoten koncept predstave.

Uprizoritvi Resničnosti je s kreativno igro, režijo in sceno (Ljubiša Ristič, Bjanca Adžić — Ursulov) uspelo, da se je prebila v sam vrh predstav, ki jih je v letošnji sezoni uprizorilo Mladinsko gledališče. Kljub temu pa je ostala znotraj neke poetike, ki zelo počasi, a vztrajno izgublja na svojem šarmu. Potrebni bi bili radikalnejši obrati, da bi lahko govorili o ponovnem »come — backu« tega gledališča na Slovensko teatersko sceno. Kakšni — pa naj ugane vsak sam!

Marinka Poštrak

P.S. Tekst ni lektoriran

ZADNJI KLIC IZ SAVANE

Zaradi nemarnosti in malomarnosti za zdaj še neidentificiranih osebkov smo v minulem tromesečju zagrešili naslednje velike napake:

Intervju z dr. Mihom Tomšičem z naslovom SE BODO VREMENA RAČUNALNIŠTVU VNDARLE RAZJASNILA je opravil A. Klemenc.

Poleg tega da je moral ubogi Peter Kodermac čakati nekaj mesecev na objavo svojega članka »OKROGLE POVESTI NAŠE RTV IN NJIHOVA EKOLOŠKA RECENZIJA«, smo ga pod ta članek tudi pozabili podpisati. Iskreno se mu opravičujemo in

upamo, da nam ni tako zameril, da ne bi v prihodnje še kaj napisal. S tem pa grehov v št. 13 še ni konec — avtor fotografije na zadnji strani je kdo drug kot mojstrski kandidat D. Gerlica.

Tiskarski škrat je s hudobnim namenom tudi izkrivil nekaj misli v uvodniku št. 14. Tako piše ob koncu prvega odstavka: »Posameznik teži k temu, da bi denar čimprej zamenjal za nekaj drugega. To pa pospešuje samo sebe.« Prav je: »Posameznik teži k temu, da bi denar čimprej zamenjal za nekaj drugega. Tako pa inflacija pospešuje samo sebe, saj se s tem poveča hitrost cirkulacije denarne mase.«

VSEM TISTIM, KI ŠE NISO PORAVNALI NAROČNINE LETOŠNJE LETO SPOROČAMO, DA JE ŠT. NAŠEGA ŽURNALA RAČUNA 50101-678-47303, s pripisom »TRIBUNA«, HECIFIZELJ, NE BOŠ NAM UŠEL, ČE NEDRUGAČE, TER IZSLEDIL RAČUNALNIK. FÜR TRIBUNA TOTALUBERWACHUNGSMITTEL FELD-MARŠAL VON THAL

MUZKA?

DRGAČNA

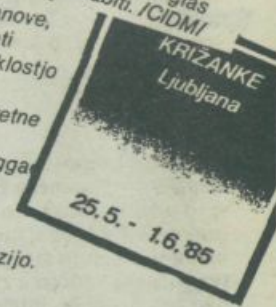
Prireditev, ki jo na tem mestu predstavljamo, zaključuje niz počastitev, ki so jih v tem mesecu pripravili mladi ob letošnjih jubilejih in svojem mesecu, uvaja pa jo svečana podelitev Zlatih ptic. Zlata ptica je priznanje mladim ustvarjalcem in poustvarjalcem, ki delujejo na slovenskem kulturnem področju, za izjemne dosežke na različnih področjih umetniškega ustvarjanja. Podelitev nagrad in predstavitev nagrajencev skušamo v letošnjem letu zajeti v širši okvir prireditev, ki jo označuje naslov DRUGA GODBA. V ta okvir predvsem zato, ker hočemo predstaviti in izpostaviti tiste glasbene žanre, ki so posebno angažirane in izpostavljene karakterja, ter tiste glasbene kulture, s katerimi se ne srečujemo vsak dan.

Suonofficina (Italija) prihaja s Sardinije in so trdno zasidrani v ljudski glasbeni kulturi tega mediteranskega otoka, kjer so se od nekadašnjih mešale najrazličnejše kulture, posebej prevzgojene ustanove, severno-afriške in orientalske. Vendar ne ostajajo pri oživiljanju tradicije. Njihov pristop k glasbeni zapuščini svojega ljudstva pa uporablja sodoben, pri predelavah in njenih glasbenih tolmačenjih pa jazz in rocka. Uporaba tradicionalnih glasbil in sodobnih zvočnih ter glas pevke Elene Ledde ustvarjata zvočni vtis, ki ga je težko pozabiti. /CIDM/

Rojen na Jamajki, v domovini reggaeja, je Benjamin Zephaniah /Velika Britanija/. Njegovo odraščanje je v mnogočem ustvarjalno za otroke skupnosti obarvanih na Otoku: športni uspehi, izključno iz šole, posebne prevzgojene ustanove, urbano nasilje, zapor. Prav med prestajanjem kazni pa je Benjamin začel snovati svojo poezijo. Po prihodu na svobodo in prekinitvi s preteklostjo je objavil svojo prvo knjigo in pesmi, njegov družbeni arhaizem pa je začel dobivati konkretne oblike v okolju, kjer živi.

Postal je gost televizijskih oddaj, tudi pred elitnim občinstvom Nacionalnega združenja za poezijo. Njegov prvi album Rasta je pred kratkim izšel tudi pri nas. Njegov repertoar za poezijo, njegovih pesmi, opremljenih z reggae glasbo, njegov glasbeni interes pa zajema tudi neortodoksne glasbenike. /SKUC - R.O.P.O.T./

Dennis Gonzalez /ZDA/ je že star gost ljubljanske novo jazovske scene. Tudi letos bo vodil teden dni trajajočo glasbeno delavnico, v kateri se bodo gotovo izoblikovali atraktivni orkester domačih glasbenikov mlajše generacije in različnih glasbenih usmeritev. Garant za to je nedvomni uspeh dveh koncertov, ki jih je imel Dennis Gonzalez & The New Music Workshop obredil napredek glasbeno delavnice. Da bi vzpodbudil generacijo in razvijal glasbeno delavnico, ki je nesporen, so njeni organizatorji letos povabili v širši okvir prireditev, ki jo označuje naslov DRUGA GODBA. V ta okvir predvsem zato, ker hočemo predstaviti in izpostaviti tiste glasbene žanre, ki so posebno angažirane in izpostavljene karakterja, ter tiste glasbene kulture, s katerimi se ne srečujemo vsak dan.

JE TO

Novejša poljska popularna glasba je pri nas - tako kot vsa popularna in posebej alter-rockovska glasba Vzhodnih držav - skoraj popolna neznanca, zato bo srečanje z ustvarjalnostjo varšavske skupine Radio Warszawa /Poljska/ več kot dobrodošlo. Vendar razlog za njeno uvrstitev v program prireditve nikakor ni eksotične narave. Radio Warszawa nazorno presega stereotipne predstave o zaostajanju vzhodnoevropske rokovske glasbe za zahodnimi vzorniki. V svojem nastopu združujejo moderne prvne multimedialne predstave/performancea, kabareta in alter-rockovskega razgrajevanja standardnih vzorcev in form. Ob tem pa ohranjajo zavzeto razmerje do družbenega glasbenega konteksta, v katerem delujejo. Dokaz za njihovo kreativnost je tudi vabilo za nastop v zahodnoberlinskem Loftu ter vabilo k sodelovanju za znano britansko-ameriško založbo Recommended Records (dom Residentov). /SKUC - R.O.P.O.T./

SPLOH

"Pravo", avtentično slovensko ljudsko glasbo v javnosti, še posebej pa v urbanem okolju, slišimo vedno redkeje. Od tod izvira želja prirediteljev, da samo prireditev uvedejo in popestrijo z nastopom slovenskih ljudskih godcev. /GMS/

Hector Zazou in Bony Bikaye /Francija/Zaire/ vodita skupino, ki bo zagotovo med najbolj drugačnimi in novimi protoglasbenimi prireditvami, saj bo sodobna afriška etnična glasba tokrat prvič predstavljena v Jugoslaviji. Pri tem ne gre za sledenje evropskega trendu zanimanja za afriško popularno glasbo, ki zadnja leta razsaja po vseh kontinentih. Bony Bikaye, pevec in basovski kitarist, je ustvarjanost skupine Zazou/Bikaye se od slednje evropskega tronskega eksperimenta. Bony Bikaye, pevec in basovski kitarist, je v Zairu: živi in dela v Parizu. Pesmi piše v štirih jezikih, navdihuje jih različne oblike centralno-afriške tradicionalne glasbe, ki jo je Hector Zazou, francoski skladatelj, rojen v Alžiriji, velja za eklektika: sprijema se z raznolikimi žanri glasbenega ustvarjanja - a vselej ohrani izjemno svežino in okus. To je komorna glasba, navdihnjena s Satiejem, minimalna in filmska glasba, plesna glasba... /SKUC - R.O.P.O.T./

Plesni projekt:
Krst: avtor glasbe: Janaček - godalni kvartet št. 1
Naslov dela: Bridce L. M.: Koreograf Ksenija Hribar
Avtor glasbe: Mahler - Purcell. Naslov dela: Call Song
koreograf: Zlatar - Frey Damir

United Front /ZDA/ so uspešni nadaljevalci tiste ozaveščene tradicije američanov, ki se je v šestdesetih letih izoblikovala v gettoih Chicaga, ob pomoči organizacije AACM. United Front pa tej organizaciji in gručam, ki jih je združevala, nikoli niso pripadali. Izhajajoč iz predpostavk, ki v marsičem spominjajo na legendarni Art Ensemble of Chicago, so svoj glasbeni izraz oblikovali s pomočjo ostrih in izkušnje, ki je vezana na Zahodno obalo ZDA, na Kalifornijo, na San Francisco. Charles Mingus, ter mnogi drugi obarvani pesniki in glasbeniki jim predstavljajo nepresahljiv vir navdiha, lastna inventivnost pa jim omogoča vedno nove pomike preko že doseženih meja sodobne afro-ameriške improvizirane glasbe. United Front so brez dvoma eden njenih najboljših predstavnikov osemdesetih. /CIDM/

Če Miladjoška Youneed /Ljubljana, Jugoslavija/ predstavlja svežo novo jazzovski pristop k glasbenim temam, ki jih sicer razpoznavamo na ozadju tradicije tega žanra, njemu prinašajo Ritual Nova /Novi Sad, Jugoslavija/ in izkušnje glasbene tradicije različnih zakotnih dvoranah, občinstva pa praktično ni bilo. Z svojo glasbo oblikujejo znotraj koordinat, ki jih določata tako improvizirana kot minimalistična glasba. Svoje izrazne možnosti širijo preko glasbenega v druge medije - v sliko in govorno besedo. /CIDM/

ENGLASBA?

ki si je začrtal svojo ustvarjalno pot v smeri evropskega free jazz šestdesetih in aktualne zahodnoevropske instrumentalizacije /saksafon, bas in bobni/ jim je Doka! značilna jazzovska instrumentalizacija /saksafon, bas in bobni/ jim je samo vzpodbuda, da jazzovske značilnosti simbolizirajo svojsko presežajo K nam prihajajo kot gostje v okviru med-mestne izmenjave Ljubljana-Wiesbaden. /CIDM/

TROBECOVE KRUŠNE PEČI V K4

Kraj dogajanja: dva metra pod zemljo, Kersnikova 4, dvoranica v leti. Dve leti bo kmalu minilo od nasilne izselitve diska FV iz klečnih prostorov enega od blokov v Studentskem naselju. Stem je bila rekinjena kontinuirana koncertna dejavnost. Manjši bendi so igrali različnih zakotnih dvoranah, občinstva pa praktično ni bilo. Z letkom koncertne dejavnosti v K4 pa se ponuja priložnost po obujati Ljubljane.

bliko, pevec je oder zapustil oblepljen z debelo plastjo plunkov. Tokrat pa je bilo ravno obratno. Pevec se do publike ni vedel preveč prijazno, nedolžne poslušalce je polival s pivom in jim iz ust jemal cigarete. Pa pustimo malo nočno kroniko pri miru. Trobčevih peči je pet: pevec (časna piha v klarinet), kitarist (prepoznali ga boste po izrezku iz časopisa, na katerem piše: »mro je Hoxha«, basist, bobnar in še en Trobec, ki udriha po piskru ali pa po kotličku iz WC-ja. Uvertura koncerta je približno najavila celotno dogajanje: iz zvočnikov se je zaslišalo riganje, bruhanje, kruljenje in stokanje. Uvodu pa je sledil dinamičen odtrgan funk, čvrst ritem je nadgrajeval tol-

kalec z razbijanjem po kotličku za otoka, nevrotična kitara pa je dala glasbi dokončen pečat. Besedila so milo rečeno odtrgana (npr. Our king is dead, our leader is dead, Enver Hoxha). Pevec se je med nastopom dobro zabaval, razsul je par mikrofonov in si privoščil občasne izlete med publiko. Sicer pa se je njegovo krčevito petje dobro prepletalo s siceršnjo kaotičnostjo. Dobro uigrane Trobce je malo motila slaba akustika, zvok bi bil najbrž boljši, če pevec ne bi demoliral mikrofonov.

Glasbeni sekciji Foruma na: le tako naprej!

Ali Žerdin

LJUBLJANA 9. 5. 1985

99 LUFTBALONS

VRHOVNOM SUDU SRS
IZVRŠNOM VEĆU SRS
CENTRALNOM KOMITETU SRS I SKJ
DEMOKRATSKOJ JAVNOSTI u zemlji i inostranstvu

Beograd, 13. maj 1985. godine

SOCIJALIZAM
DEMOKRATIJA

Presudom Okružnog suda u Beogradu od 4. februara ove godine osudjeni smo -Miodrag MILIĆ, Milan NIKOLIĆ i Dragomir OLUJIĆ- na kazne od dve, jedne i po i jedne godine zatvora zbog navodnog dela nenrijateljske propagande. Oni koji su vratili sudjenje znaju da takvo krivično delo ni jednom od nas nije dokazano. Štaviše, i na sudu je pokazano da ni jedan od naših inkriminiranih tekstova nije niti javno čitan, niti objavljen, na smo tako osudjeni za reči koje nismo izgovoreni, rukopise i neobjavljene tekstove. Zapravo, odlukom prvostepenog suda, osudjeni smo za ono što je jedna od osnovnih obaveza intelektualaca, za ono što se od njih normalno očekuje u svakom demokratskom društvu. Naime, mi smo tu osudjeni zato što smo istraživali prošlost i savremenost društvene zbilje naše zemlje s ciljem da rezultate tih istraživanja predložimo kritičkom sudu javnosti. Mi smo, inak, osudjeni za ovu u potpunosti legitimnu delatnost. Na taj način sud je u ovom procesu pokazao nepoštovanje Ustava SFRJ, tj. određenih prava i sloboda koja su njime izričito zajemčena /članovi 166-169/, te međunarodnih konvencija /Povelja UN, Deklaracija UN o ljudskim pravima i slobodama, Helsinška povelja/ koje je Jugoslavija potpisala. Takođe, sud je tom prilikom pokazao nepoštovanje i Krivičnog zakona SFRJ /posebno članova 1 i 8/ i Zakona o krivičnom postupku SFRJ. Začudjujuća je, ali za nas nesumnjiva, činjenica da smo kao okrivljeni na ovom procesu, braneći sebe, ujedno branili Ustav od onih čija je društvena obaveza da ga štite.

Tokom sudjenja potuno smo oborili argumentaciju javnog tužioca. Nijedan element materijalne evidencije nije govorio protiv nas /sa stanovišta Ustava, zakonâ i zdravog razuma/. Tako smo faktički osudjeni za "delikt neoficijelnog mišljenja". Utoliko, smatrajući da smo iscrpili sva raspoloživa pravna sredstva u zaštiti svojih ustavnih prava, svoje slobode i svog ljudskog identiteta, objavljujemo svima kojih se to tiče da ćemo stupiti u STRAJK GLADJU ONOG ČASA KADA PREKORACIMO PRAG ZATVORA sa zahtevom za oslobodjenjem ili obnovom procesa. Ništa nam drugo nije preostalo.

Na ovo smo se odlučili i zato što drugostepeni sud još nije objavio svoju odluku /čeka li leto?/, a od naših žalbi je prošlo nekoliko meseci i mi ne možemo da živimo u stalnoj napetosti da li ćemo ići/ili ne/ u zatvor zbog nečega što je normalna i očekivana delatnost intelektualaca.

S druge strane, nećemo da budemo žrtveni jarci. Iako smo nas trojica, najverovatnije, tek "finalne" žrtve procesa "beogradske šestorice", podsećamo da je u okviru ovog procesa /od hanšenja "dvaidesetosmorice" 20. aprila 1984/ jedan čovek -Radomir Radović- tragično i u sumnjivim okolnostima izgubio život, da je više ljudi bilo fizički zlostavljano u pritvoru i tokom istrage /tom prilikom je jedan od njih pokušao samoubistvo/, da su mnoge porodice bile izložene velikim patnjama /neki naši bliski još se nisu oporavili od toga/, a da smo mi prošli kroz nešto što je najprimerenije nazvati "mašinom za mlevenje mesa" /hanšenje, pretresi, pritvor, istraga, štrajk gladju, praćenja i prisluškivanja, dugi sudski proces, itd/ koja je "radila" gotovo godinu dana. I ne zaustavlja se.

Dosta je bilo. To ne služi nikome u ovoj zemlji.

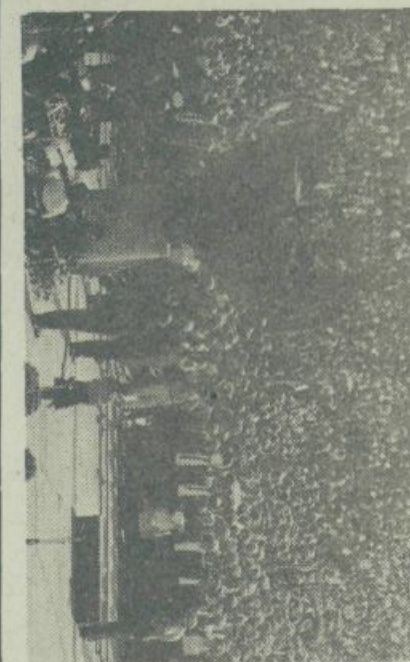
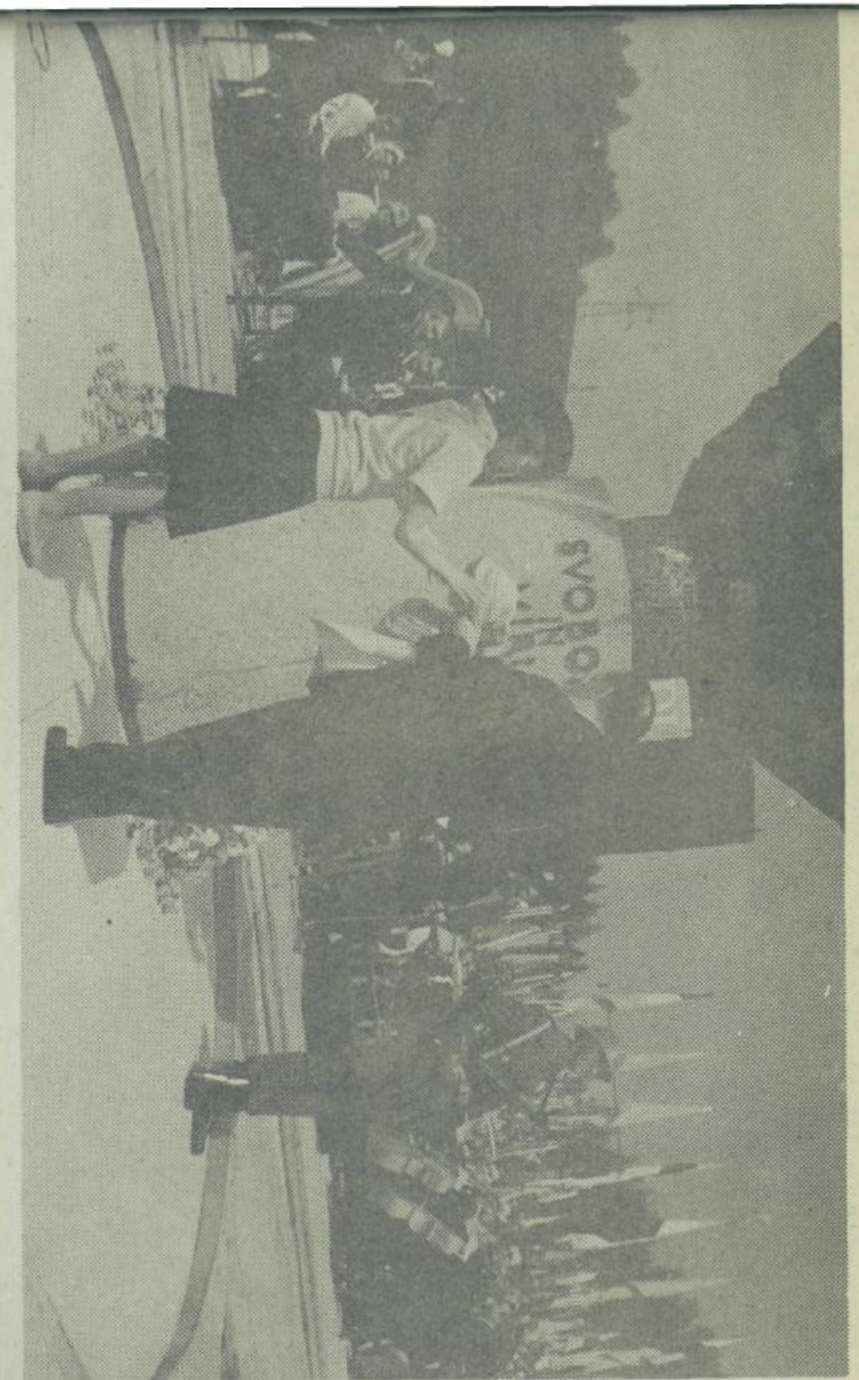
Svima nam treba mira, istinske socijalističke demokratije, poštovanja Ustava i zakonâ, kao i mogućnosti da se stvaralački misli i dela -to je osnovni preduslov da se izvučemo iz sadašnje duboke društvene i ekonomske krize. Bez razvijanja socijalističke demokratije i oslobadjanja stvaralačkog potencijala naroda izlaz iz krize nije moguć.

Tokom sudjenja mi smo se izjasnili: evrokomunista, socijalista i demokrata, marksista. Ova preveljenja vidljiva su u našim tekstovima koji su u ovom procesu inkriminirani, kao i u onima koje smo ranije pisali i objavljivali. Za razliku od mnogih koji su "socijalistički preveljeni" jer je to korisno, mi to ozbiljno mislimo, a stalo nam je da i oni koji o nama odlučuju znaju koga šalju u zatvor.

Miodrag Milić
Miodrag Milić
Dalmatinska 90, Beograd

Milan Nikolić
Milan Nikolić
S.Kovačevića 1, Zemun

Dragomir Olujić
Dragomir Olujić
Knez Miletina 40, Bgd

1945

1985

PO LJ ANA

SOBOTA 25. maj '85
 19.00 **PREDDERJE**, Križanke
 nastop izvajalcev slovenske ljudske glasbe
 svečana podelitev priznanj Zlata ptica
 20.30 **LETNO GLEDALIŠČE**, Križanke
 Miladojke Youneed / Jugoslavija
 United Front / ZDA
PONEDELJEK, 27. maj '85
 10.00 **CIDM**, Kersnikova 4
 Dennis Gonzalez & The New Music Workshop Orchestra
LETNO GLEDALIŠČE, Križanke
 20.30 Zazou / Bikaye / Zaire
 Suonofficina / Sardinija / Italija
 23.00 **VITEŠKA DVORANA**, Križanke
 Bojan Gorišek / Jugoslavija
 Ibi Kongo / Miloš Bašin / Jugoslavija
TOREK 28. maj '85
 20.00 **GALERIJA SKUC**, Stari trg 21
 Dennis Gonzalez - kolaži & xeroxi / otvoritev razstave
 Dennis Gonzalez Trio / ZDA
SREDA 29. maj '85
 21.00 **PREDDERJE**, Križanke
 Radio Warszawa / Poljska
 Ritual Nova / Jugoslavija
ČETRTEK 30. maj '85
 20.30 **LETNO GLEDALIŠČE**, Križanke
 Ksenija Hribar / Damir Zlatar-Frey: KRST: Bridke Solze L.M. / Call Song
 21.30 **KLUB K 4**, CIDM, Kersnikova 4
 Jazz Jam Session s posebnimi gosti
PETEK 31. maj '85
 20.30 **KRIŽEVNIŠKA CERKEV**, Križanke
 Masmantra / Jugoslavija
 22.00 **VITEŠKA DVORANA**, Križanke
 Wie!? / ZRN
 Saksis Papadimitriou / Grčija
SOBOTA 1. junij '85
 20.30 **LETNO GLEDALIŠČE**, Križanke
 Dennis Gonzalez & The New Music Workshop Orchestra / ZDA / Jugoslavija
 Benjamin Zephaniah / Velika Britanija / Jamajka

**ВРЕМЯ,
ВПЕРЕД!**